

თავი I

ფერმა „მამულის“ მეპატრონემ ბ-ნმა ჯოუნსმა შებინდებისთანავე მიხურა საქათმეების კარები, მაგრამ გვარიანად მთვრალი იყო და ჩარაზვა არ გახსენებია. ხელში ლაპრით, რომლის ციმციმა შარავანდიც გამეგებით დახტოდა აქეთ-იქით, ბ-ნმა ჯოუნსმა ბარბაციო გადაჭრა ეზო. სახლის უკანა კართან ყელიანი ფეხსაცმელი ფეხიდანვე მოისროლა, სამზარეულოში ერთი ჭიქა ლუდიც დაცალა და საძილე ოთახს მიაშურა, სადაც კარგა ხანია ხვრინავდა ქ-ნი ჯოუნსი.

ჩაქრა თუ არა შუქი საძილე ოთახში, ეზოში ერთი წრიალი და ჩოჩქოლი ატყდა. ჯერ კიდევ დღისით დაირხა ხმა - „მიღლ უაითის“ ჯილდოს მფლობელ ბებერ გახ მეიჯერს უცნაური სიმზარი ენახა და მისი გაზიარება სურდა სხვა ცხოველებისათვის. გადაწყდა, როგორც კი ბ-ნ ჯოუნსს დაძინებულს დაიგულებდნენ, ბელელში მოეყარათ თავი. ბებერ მეიჯერს (ეს იყო მისი ნამდვილი სახელი, თუმცა გამოფენაში უილინგტონისგურფას“ სახელით მონაწილეობდა) ყველა დიდ პატივს სცემდა და მზად იყვნენ ერთი საათის ძილიც კი მოეკლათ და მისთვის მოესმინათ.

ბელლის ერთ ბოლოში ბაქნისებურ ამაღლებებზე მოთავსებულ ჩალის საგაბზე უკვე მოეკალათებინა მეიჯერს. იგი 12 წლისა გახლდათ, თუმცა ბოლო ხანს ზედმეტად ჩასუქებულიყო, მაგრამ დიდებული იერი მაინც შერჩენოდა და მიუხედავად იმისა, რომ ეშვები მისთვის არასდროს წაუჭრიათ, გონიერი და კეთილმოსურნე გარეგნობით გამოირჩეოდა. მალე სხვაცხოველებმაც იწყეს თავმოყრა. ყველა ისე ეწყობოდა, როგორც მისთვის იყო მოსახერხებელი. კოჭზე ჩამოკიდებული ლამპრის შუქზე ჯერ სამი ძაღლი - ბლუბელი, ჯესი და ფინჩერი გამოჩნდა. შემდეგ ღორები შემოვიდნენ და მოსელისთანავე ბაქნის წინ ჩალაზე გაგორდნენ. ქათმები ფანჯრის რაფაზე შემოსხდნენ, მგრედები ძელზე შემოსკუპდნენ, ცხვრები და ძროხები ღორების უკან გაწვნენ და ცოხნას შეუდგნენ. ორი ზორბა ცხენი - ბოქსერი და ქლოუვერი ერთად შემოვიდნენ, ვეება ბალნიან ჩლიქებს ფრთხილად აბიჯებდნენ, რომ შემთხვევით ჩალაში მიკუნჭული რომელიმე პაგარა ცხოველი არ გაეთელათ. ქლოუვერი ფაშაფაშა, გულკეთილი გარეგნობის ფაშაგი გახლდათ, რომელსაც

მეოთხე კვიცის მოგების შემდეგ თავისი აღრინდელი აღნაგობა ვერ დაებრუნებინა. ბოქსერი უშველებელი პირუტყვი იყო, ღონით ერთად აღებულ ორ ცხენს უღრიდა. თეთრი ზოლი ცხვირის გასწვრივ ცოგა არ იყო, სულელურ გამომეგყველებას ანიჭებდა, თუმცა, კაცმა რომ თქვას, არც გამოირჩეოდა განსაკუთრებული ჭკუით. ისე კი ყველა დიდ პატივს სცემდა მტკიცე ხასიათისა და იშვიათი შრომისმოყვარეობისათვის. ცხენებს თეთრი თხა მურიელი და ვირი, ბენჯამენი მოჰყვნენ. ბენჯამენი ყველაზე მხცოვანი და ყველაზე მძიმე ხასიათისა გახლდათ. იშვიათად ლაპარაკობდა და, თუკი ოდესმე ამოიღებდა ხმას, მხოლოდ რაიმე ორამროვანი შენიშვნის გასაკეთებლად. მაგალითად, იგყვოდა, რომ ღმერთმა კული ბუმბებს მოსაგერიებლად უბოძა, მაგრამ მას უთუოდ ერჩივნა არც ეს კული ჰქონოდა და არც ბუმბებს შეეწუხებინა. იგი ერთადერთი იყო ცხოველებს შორის, ვინც არასოდეს გაიცინებდა. თუ ამის მიზეზს ჰკითხავდით, გეგყვოდათ სასაცილოს ვერაფერს ვხედავო. ერთადერთი, ვისკენაც გული მიუწევდა (მართალია ამაშიც არასდროს არ გამოგყდებოდა) ბოქსერი იყო. როგორც წესი, კვირა ღრეებს მასთან ერთად აგარებდა - ბოსგნის მიღმა პაგარა საძოვარზე გვერდიგვერდ ძოვდნენ ბალახს, თუმცა სიგყვას არ ეუბნებოდნენ ერთმანეთას.

ცხენები ის-ის იყო მოეწყვნენ, რომ ბელელში ცოგა ხნის წინ დაობლებული ჭუჭულები შემობაჯბაჯდნენ. მწკრივად დაწყობილნი, საცოდავი წრიპინით ისეთ ადგილს ეძებდნენ, სადაც ფეხს არავინ დაადგამდა. ქლოუვერმა უკანა ფეხით ბუდისმაგვარი პაგარაადგილი შემოუღობა. ჭუჭულები ამ შემოღობილში ჩაძვრნენ და იმწასვე ჩაეძინათ. ამასობაში მოხდენილი ნაბიჯითა და შაქრის ღეჭვით მოლიც შემოვიდა, - ლამამ-ლამამი ფუქსავატი თეთრი ფაშაგი. მან ადგილი წინა რიგში დაიკავა და თეთრი ფაფარი კეკლუცურად აათამაშა, აქაოდა ფაფარში ჩაწინილი წითელი ბაფთები გამომიჩნდესო. დასარულს კაგა შემოვიდა, იქაურობას თვალი მიმოავლო - ჩვეულებისამებრ ყველაზე თბილ ადგილს ეძებდა. ბოლოს ბოქსერსა და ქლოურს შორის მოკალათდა; ვიდრე მეიჯერი ლაპარაკობდა, კმაყოფილი კრუგუნებდა, თუმცა ნათქვამიდან ერთი სიგყვაც არ მოუსმენია.

ამგვარად ყველა ცხოველმა მოიყარა თავი, მოშინაურებული ყვავის, მოსეს გარდა, რომელსაც კარებს უკან ქანდარაზე ეძინა. როდესაც მეიჯერი დარწმუნდა, რომ ყველა კარგად მოეწყო ჩაახველა და დაიწყო:

„მეგობრებო, თქვენ გაიგებდით რა უცნაური სიმზარი მესიმზრა წუხელ. მაგრამ ამაზე მოგვიანებით მოგახსენებთ, ჯერ სხვა რამ მაქვს სათქმელი. კარგა ხნისა ვარ, მეგობრებო,

ცალი ფეხი სამარეში მიდგას. ჰოდა, სანამ იმქვეყნად გავემურებოდე, თავს მოვალედ ვთვლი იმ სიბრძნეს გაზიაროთ, მთელი ჩემი ხანგრძლივი ცხოვრების მანძილზე რომ მიგროვებია. თავლაში ყოფნისას, მარტო რომ ვიწეხი ხოლმე, ბევრი დრო მქონდა ფიქრისთვის და, ვგონებ, უფლება მაქვს განვაცხადო, რომ ჩავწვდი როგორც ცხოვრების, ასევე ყოველი სულდგმულის არსს. აი, სწორედ ამამე მინდა გესაუბროთ.

მეგობრებო, რაში მდგომარეობს ჩვენი ცხოვრების არსი? მოდით, თვალი გავუსწოროთ სიმაართლეს და ვაღიაროთ, რომ ჩვენი ცხოვრება ღუბჭირი, დამქანცველი და ხანმოკლეა. ვიბადებით, გვაძლევენ იმდენ საკვებს, რომ შიმშილით სული არ გაგვძვრეს, მუშაობით კი უკანასკნელ ამოსუნთქვამდე გვაშუშავებენ, ხოლო როგორც კი გამოუსადეგარნი გავხვდებით, არნახული სისასტიკით გვხოცავენ. მთელ ინგლისში ვერ ნახავთ ცხოველს, რომელმაც, წამოიბრლება თუ არა, ან ბედნიერება იცოდეს, ან მოცალეობა. არცერთი ცხოველი ინგლისში არ არის თავისუფალი. განჯვა და მონობა: აი სინამდვილე, აი ჩვენი ხვედრი!

მაგრამ იქნებ ესბუნებრივიც იყოს ჩვენი სამყაროსთვის? იქნებ დედამიწა არ არის ესოდენ მდიდარი, რომ ყველა სულდგმული წესიერი ცხოვრებით უბრუნველყოს? არამც და არამც, მეგობრებო, ათასჯერ არა! ნიადაგი ინგლისში მოსაველიანია, ჰავა მშვენიერი. ამ მიწა-წყალს შეუძლია გამოკვებოს ცხოველთა ჩვენზე გაცილებით მეტი რაოდენობა. მარტო ჩვენს ფერმას, „მამულს“, თავისუფლად შეუძლია არჩინოს უთვალავი ცხენი, ძროხა, ასობით ცხვარი... ყველას ბედნიერი და ღირსეული ცხოვრების საშუალება მისცეს, რისი წარმოდგენაც კი შეუძლებელია ამჟამად ჩვენთვის. მაშ რატომ ვიმყოფებით ასეთ სიღუბჭირეში? იმიტომ რომ თითქმის მთელს ჩვენს ნაშრომს ადამიანები ითვისებენ. აი, რაშია, მეგობრებო საქმე. ადამიანია თავი და თავი ჩვენი უბედურებისა. იგია ჩვენი ერთადერთი ნამდვილი მტერი. გაყარეთ ადამიანები და შიმშილისა და ჭაპანწყვეგის ძირეული მიზეზიც სამუდამოდ მოისპობა.

ადამიანი ერთადერთი ქმნილებაა, რომელიც მხოლოდ შგანთქავს და არ ქმნის. იგი არ იძევა რძეს, არ ღებს კვერცხს, არ ემიდება გუთანს, რადგან სუსტია, ვერ იჭერს კურდღელს, რადგან სწრაფად სირბილი არ შეუძლია. და მაინც, ადამიანია ყველა ცხოველის მბრძანებელი. იგი იძულებით გვაშუშავებს და ზუსტად იმდენს გვიტოვებს, რომ შიმშილით სული არ ამოგვძვრეს, დანარჩენს კი თვითონ ითვისებს. ჩვენი შრომით მუშავდება ნიადაგი,

რომელიც ჩვენივე ნაკელით ნოყიერდება. ჩვენ კი საკუთარი თავის გარდა არაფერი გვაბადია. აი, თქვენ, ძროხებო, ჩემ წინ რომ სხედხართ, რამდენი რძე გაეცით ამ წელს? სად გაქრა ის რძე, რომლითაც ჯანმრთელი ხბოები უნდა გამოგებარდათ? სად და, ყოველი წვეთი ჩვენმა მოსისხლე მტერმა შთანთქა. თქვენ, ქათმებო? თქვენ რამდენი კვერცხი დადეთ წელს და მათგან გაანა ბევრიდან გამოიჩეკა წიწილა? ყველა კვერცხი ბაზრობაზე გაიგზავნა, რათა ჯოუნსსა და მის სახლეულს ფული შემოსვლოდათ. ქლოუერ, სად არის ის შენი ოთხი კვიცი, სიბერის ნუგეშად რომ გეგულებოდა? ვინ იქნება შენი პატრონი სიბერეში? როგორც კი წამოიგზარდნენ, ხომ ოთხივე გაყიდეს? და ვერც ერთმათგანს ვერ იხილა ვერასოდეს. შენი ოთხი მშობიარობისა და მინდორში გაწეული ჯაფის სანაცვლოდ, განა მიიღე რამე, გამომომიღი ულუფის გარდა?

მაგრამ ამ გამწარებული ცხოვრების დღეებსაც რომ ძალით გვიმოკლებენ და ბუნებრივ სიკვდილსაც რომ არ გვაცლიან! მხემ თავს როდი ვჩივი, მე კიდევ სხვებზე იღბლიანი გამოვდექი. თორმეტი წლისა ვარ და ამ ხნის განმავლობაში ოთხასი გოჭი დავეყარე. ასეთია ღორის სიცოცხლის ბუნებრივი ხანგრძლივობა. მაგრამ ბოლოს და ბოლოს ვერცერთი ცხოველი ვერ დაუძვრება უღმობელ დანას. თქვენ, ახალგაზრდა ბურვანო, ჩემსწინ რომ სხედხართ, განა თქვენც ჯალათის კუნძვე არ გააფრთხობთ სულს ერთ წელიწადში. ეს საზარელი დასასრული უკლებლივ ყველას ხვედრია, - ძროხები, ღორების, ქათმების, ცხვრების, ყველასი! არც ცხენებს და ძაღლებს ელის უკეთესი ბედი. ბოქსერ, რა წამსაც ეგ ძალ-ღონით სავესე კუნთები დაგისუსტდება, ჯოუნსი იმ ბებერ ვაჭარს მიგყიდის, ყელს რომ გამოგჭრის და შენგან ინგლისურ მწვერებისათვის საჭმელს დაამზადებს, ხოლო რაც შეეხება ძაღლებს, როგორც კი დაბერდებიან და კბილები დასცვივათ, ჯოუნსი მათ ყელზე აგურს შეაბამს და უახლოეს გუბეში ჩაახრჩობს.

ამგვარად, მეგობრებო, განა დღესავით ნათელი არ არის, რომ ამ ქვეყნდა ყოველგვარი ბოროტების სათავე ადამიანის გირანია? განვთავისუფლდეთ ადამიანისაგან და ჩვენი ნაშრომი ჩვენვე დაგვრჩება. თითქმის ერთ ღამეში შეიძლება გავხვდეთ მდიდრებიც და თავისუფლებიც. მაშ როგორ უნდა მოვიქცეთ? როგორ და, დღე და ღამე შრომაში გავასწოროთ და მთელი არსებით ვეცადოთ დავამხსოთ ადამიანთა მოღვმა! ჯანყი! აი, ჩემი მოწოდება! არ ვიცი როდის მოხდება ეს, ერთ კვირაში, თუ ასი წლის შემდეგ, მაგრამ, როგორც იმაში ვარ დარწმუნებული, რომ ახლა ჩემ ფეხქვეშ ჩალა ყრია, ზუსტად ისე ვიცი,

აღრე თუ გვიან სამართლიანობა გაიმარჯვებს, ამას უნდა მივუძღვნათ მთელი ჩვენი დარჩენილი ხანმოკლე ცხოვრება, მეგობრებო, და რაც მთავარია, ეს ჩემი მოწოდება იმათაც გადაეცით, ვინც თქვენს შემდეგ მოვა, რათა მომავალმა თაობამ გამარჯვებამდე განაგრძოს ბრძოლა.

ოღონდ გახსოვდეთ თქვენი სიმტკიცე ვერაფერმა ვერ უნდა შეარყიოს. ვერანაირმა მოსაზრებამ ვერ უნდა აგაცდინოთ გზას. არ დაიჯეროთ, თუ ვინმე გეტყვით, რომ ადამიანსა და ცხოველს საერთო ინტერესები მოეპოვებათ, რომ ერთის სიმდიდრე მეორის კეთილდღეობას ნიშნავს. ეს სიცრუეა! ადამიანი მხოლოდ საკუთარ კეთილდღეობას ემსახურება. დაე ჩვენში, ცხოველებში, სრული ერთობა სუფევდეს ბრძოლის გზაზე. ნებისმიერი ადამიანი, უკლებლივ ყველა, ჩენი მგერია, ნებისმიერი ცხოველი კი - ჩვენი მოყვარე“.

უცებ საშინელი აყალ-მაყალი ატყდა: ვიღრე მეიჯერი ლაპარაკობდა, სოროდან ოთხი მოზრდილი ვირთხა ამომძვრალიყო და ჩაცუცქულნი ყურს უგდებდნენ მას. სწორედ ამ დროს მათ თვალი შეასწრეს ძაღლებმა და ელვისებური სისწრაფით რომ არ შევარდნილიყვნენ სოროში, ვირთხებს კარგი დღე არ დაადგებოდათ. მეიჯერმა ჩლიქის აწევით სიჩუმისკენ მოუწოდა საზოგადოებას:

„მეგობრებო, - თქვა მან, - უნდა გადავწყვიტოთ, ველური არსებანი, როგორიცაა ვირთხა, ან თუნდაც კურდღელი, ჩვენი მეგობრები არიან თუ მგერები? აი, ამ კითხვით მივმართავ კრებას: არიან ვირთხები ჩვენი ძმები? მოლით კენჭი ვუყაროთ ამას“.

კენჭისყრა იმწამსვე ჩაგარდა და ხმის ღილი უმრავლესობით შეთანხმდნენ, რომ ვირთხები მეგობრები არიან. მხოლოდ ოთხი იყო წინააღმდეგი: სამი ძაღლი და კატა. როგორც მოგვიანებით გამოირკვა ამ უკანასკნელს ორივე წინადადებისათვის მიუცია ხმა. მეიჯერმა განაგრძო:

„ცოცხალა დამრჩა სათქმელი. უბრალოდ გავიმეორებ, რომ ადამიანისა და მისი გარემოსადმი დაპირისპირება ჩვენი ვალია. ეს ყოველთვის უნდა გახსოვდეთ, რომ ვინც ორ ფეხზე დადის, მგერია, ხოლო ვინც ოთხ ფეხზე დადის ან ფრთები აქვს - მოყვარეა. და ისიც უნდა გახსოვდეს, რომ ადამიანთან ბრძოლისას არ უნდა დავემსგავსოთ მას.

მაშინაც კი, როდესაც დაამხოთ ადამიანს, არ გადმოიღოთ მისი მანკიერი თვისებები. არასდროს არც ერთმა ცხოველმა არ უნდა იცხოვროს ბინაში, არ უნდა დაიბინოს საწოლში,

არ უნდა აგაროს განისამოსი, არ უნდა დააკაროს პირი ალკოჰოლს, არ უნდა მოწიოს თამბაქო, არ უნდა შეეხოს ფულს და არ უნდა ჩაებას ვაჭრობაში. ადამიანის ყველა ჩვევას იმთავითვე ბოროტება უღვეს საფუძვლად. და რაც მთავარია არც ერთმა ცხოველმა არ უნდა დაჩაგროს თავისი თანამოძმე. სუსტი თუ ღონიერი, გონიერი თუ უგუნური, ყველანი ძები ვართ. არასდროს არც ერთმა ცხოველმა არ უნდა მოკლას მეორე ცხოველი. ყველა ცხოველი თანასწორია.

ახლა კი, მეგობრებო, გაიმბობთ ჩემი წინა ღამის სიმზარს. მე მიჭირს გადმოგცეთ იგი. ეს იყო დედამიწა, რომელმაც აღარ არსებობდა ადამიანი. ამ ქვეყანამ მომაგონა რაღაც, დიდი ხნის წინათ რომ ვიცოდი. მაშინ, როდესაც ერთი ციციქა გოჭი ვიყავი, დედაჩემი და სხვა ღორები რაღაც ძველისძველ სიმღერას მღეროდნენ ხოლმე, რომლის მხოლოდ მელოდია და ორიოდ სიგყვა ახსოვდათ. პაგარაობისას ვიცოდი ეს სიმღერა, მაგრამ დროთა განმავლობაში გამიქრა მესსიერებიდან და აი, წინა ღამით, სიმზარში გამახსენდა იგი. მაგრამ, რაც ყველაზე უცნაურია, აღმიდგა სიმღერის სიგყვებიც, რომლებზეც, ამაში დარწმუნებული ვარ, ეს სიმღერა იმღერებოდა დიდი ხნის წინათ და რომლებიც გადავიწყებოდათ წინა თაობებს. ახლა, მეგობრებო, გიმღერებთ ამ სიმღერას. ხმა კი ჩახრინწული მაქვს, რას იზამ, მაგრამ, როდესაც მელოდიას გასწავლით, თქვენ უკეთესად იმღერებთ. სიმღერას ჰქვია „ინგლისის ცხოველები“.

ბებერმა მეიჯერმა ჩაახველა და ამღერდა. ხმა მართლა ჩახლეჩილი ჰქონდა, მაგრამ საკმაოდ კარგად მღეროდა და მელოდიაც ერთობ გულისშემძვრელი იყო, რაღაც „კლემენტინას“ და „კუკარაჩას“ შორის. სიმღერაში ნათქვამი იყო:

ინგლისის ცხოველნო,

ამერ იმერნო,

გიაიმბობთ ახალ ქვეყანაზე,

მომავალ ოქროს ხანაზე.

აღრე თუ გვიან, დადგება ქამი,

ადამიანის გირანიის გადავა ხანი,

და ჩვენ სამშობლოს მაღლიან მიწით

მხოლოდ პირუტყვი გაიხარებს, ეს ზუსტად ვიცით.

აღარ გვექნება სამარცხვინო ჯილაფი ცხვარში,
გადავარდება უნაგირი ჩვენი ზურგიდან,
აღარ მოგვექაჩავს ლაგამი პირში
აღარ გვაჭმევენ საერთო ჭურჭლიდან.

გავძლებით თივით, დავტკბებით შვრიით,
ხორბლით აივსება ჩვენი ბელლები,
სამყურა, ქერი ულავი გვექნება,
უბოძოდ მდიდრები ვიქნებით, ვიცით.

და სხვანაირად იკიაფებს მაშინ მზე ცაში,
კამკამა წყლებში სულ სხვა ოცნება აირეკლება,
ოღეს შეწყდება აღამიანის ურცხვი პარპაში
და გაიმარჯვებს საყოველთაო თავისუფლება!

სიმღერამ ცხოველები ლამის გადარია. მეიჯერს ჯერ დამთავრებულიც არ ჰქონდა, რომ სიმღერა მთელმა სამოგალობამ აიგაცა. მელოდია და ორიოდ სიგყვა ყველაზე ჩლუნგებსაც კი დაემახსოვრებინათ, ხოლო ნიჭიერთ რაც შეეხებათ, ღორებს და ძაღლებს, მათ ხომ წამში დაისწავლეს იგი. სულ მალე არე-მარე გააყრუა ერთხმად აგუგუნებულმა სიმღერამ. ისმოდა ძროხების ღმუილი, ძაღლების წკმუტუნის, ცხვრების ბლავილი, ცხენების ხვიხვინი, ბაგების ყიყინი. ცხოველები იმდენად იყვნენ აღფრთოვანებულები, რომ მიყოლებით ხუთჯერ მაინც იმღერეს და კაცმა არ იცის, როდემდე გაგრძელდებოდა ეს, რომ ისინი რაღაცას არ დაეფრთხო.

სამწუხაროდ, ღრიანცელმა ბ-ნი ჯონსი გამოაღვიძა. დარწმუნებული, რომ ეზოში მელაა შემოპარული, ლოგინიდან წამოხტა და ხელი დაავლო თოფს, რომელიც ყოველთვის საძილე ოთახის კუთხეში ჰქონდა ხოლმე მიყუდებული. მან ექვსჯერ გაისროლა სიბნელეში. ტყვიები ბელლის კედლებს მოხდა და კრება სასწრაფოდ დაიშალა. ყველამ თავის სადგომს მიაშურა. ფრინველებმა ქანდარაზე ცამოსკუპლნენ, ცხოველები ჩალაში მოეწყვნენ და ერთ წუთში მთელი ეზო ძილმა მოიცვა.

თავი II

სამი დღის შემდეგ ღამით ბებერმა მეიჯერმა სული განუტევა. იგი ბაღის ბოლოში დაასაფლავეს.

მარტის დასაწყისი იყო. მომდევნო სამი თვის განმავლობაში, ცხოველებს საიღუმლო საქმიანობა ჰქონდათ გაჩაღებული. მეიჯერის სიგყვამ შედარებით გონიერ ცხოველებს სულ სხვანაირად დაანახა ცხოვრება. მათ არ იცოდნენ, როდის მოხდებოდა მეიჯერის მიერ ნაწინასწარმეცხველები აჯანყება, არც იმის საფუძველი გააჩნდათ, ეფიქრათ, რომ თვითონ მოესწრებოდნენ ამ დროს, მაგრამ იმაში კი დარწმუნებულები იყვნენ, რომ ამ აჯანყებისათვის მზადება მათი მოვალეობა იყო. სწავლებისა და საორგანიზაციო საკითხები, ბუნებრივია, ღორებს დაევაღათ, ვინაიდან ისინი საყოველთაოდ აღიარებულნი იყვნენ ყველაზე ჭკვიან ცხოველებად. ამათში გამოირჩეოდა ორი ახალგაზრდა გახი, სნოუბოლი და ნაპოლეონი, რომელთაც ბ-ნი ჯოუნსი გასაყიდად ამზადებდა. ნაპოლეონი მოსული, ერთობ მრისხანე გარეგნობის ბერკშირელი გახი გახლდათ (სხვათაშორის ის ერთადერთი ბერკშირელი იყო), რომელსაც ბევრი ლაპარაკი არ უყვარდა და დამოუკიდებელი ხასიათით გამოირჩეოდა. მართალია, სნოუბოლი ნაპოლეონთან შედარებით უფრო გონებამოქნილი და მკვირცხალი იყო, მაგრამ მიაჩნდათ, რომ ხასიათის სიმგვიცით მას ვერ შეედრებოდა. დანარჩენ გახებს დასაკლავად ასუქებდნენ. ამათ შორის ცნობილი იყო პაგარა ჩასუქებული ღორი სახელად სქეილერი - მრგვალოფეხიანი, თვალებსამხამა, ცქვიგი მიხვრა-მოხვრითა და მკივანა ხმით. ენაწელიანი იყო და კამათისად კუდის ქიცინი და ფეხიდან ფეხზე გადახტომა ჰქონდა ჩვევად, რაც დიდ დამაჯერებლობას ანიჭებდა მის ნათქვამს. ამბობენ, სქეილერს შეუძლია დაგიმგვიცოს, რომ შავი თეთრიაო.

ამ სამეულმა მეიჯერის ნაამრევი კარგად შეისწავლა და მწყობრ მოძღვრებად ჩამოაყალიბა. მოძღვრებას ენიმალისტები* (ენიმალისტები - ნაწარმოებია ინგლისური სიგყვისგან „ენიმალ“ (animal), რაც ცხოველს ნიშნავს) უწოდეს. ყოველდამ, ერთი კვირის განმავლობაში, დაიძინებდა თუ არა ბ-ნი ჯოუნსი, ცხოველები მალულად იკრიბებოდნენ ბედელში და სახვა ცხოველებს აცნობდნენ ენიმალისტების პრინციპებს. დასაწყისში დიდ უგუნურებასა და აპათიას

აწყლებოდნენ. ვილაც-ვილაცები ბ-ნი ჯოუნსისადმი ერთგულებაზე, მის წინაშე ვალდებულებებზე ლაპარაკობდნენ და თავად ჯოუნსს „პაგრონს“ ეძახდნენ. ამბობდნენ ბ-ნი „ჯოუნსი რომ არა შიმშილით დავიხოცებით. ეგ არის ჩვენი მარჩენალიო“. სხვებს აჩემებული ჰქონდათ: „რაგომ უნდა გვაწუხებდეს ჩვენს შემდეგ რა იქნებაო“, ან „თუ ეს აჯანყება გარდაუვალია, რა აუცილებელია ჩვენი გარჯაო?“ და მეტად ძნელი გამოდგა მათი დარწმუნება, რომ ამგვარი ეჭვები ეწინააღმდეგებოდა ენიმალიზმის სულისკვეთებას. ყველაზე სულელური კითხვებით მაინც მოლი გამოირჩეოდა, თეთრი ფაშაგი. პირველი, რაც მან იკითხა იყო: „იქნება თუ არა შაქარი აჯანყების შემდეგო“?

„არა, - მკაცრად უპასუხებდა ხოლმე სნოუბოლი, - ჩვენ არავითარი საშუალება არ გაგვანჩნია აქ შაქრის საწარმოებლად, გარდა ამისა, რაღად დაგეჭირდება შაქარი, როდესაც თავზე საყრელად გვექნება თივა და შვრია“.

„და ბაფთების გარების უფლება ისევ გვექნება?“ - არ ცხრებოდა მოლი.

„ამხანაგო, - უხსნიდა სნოუბოლი, - ეს ბაფთები, რომელიც ეგზომ გიბიდავთ, მონობის ნიშანია. ნუთუ არ გესმით, რომ თავისუფლება ბაფთებზე ძვირფასია?“

მოლი ჩუმიდებოდა, მაგრამ ემჩნეოდა, რომ ეს ყველაფერი ნამდვილად არ ესმოდა.

ღორებს კიდევ უფრო მძიმე ბრძოლა უწევდათ სიცრუესთან, რომელსაც მოსე ყორანი ავრცელებდა. მოსე ბ-ნი ჯოუნსის განსაკუთრებული სიყვარულით სარგებლობდა და, თუმცა ჯაშუში და მაგყუარა იყო, ლაპარაკი ეხერხებოდა. ის ამბობდა, რომ არსებობდა ქვეყანა, რომელსაც „შაქრის მთა“ ჰქვია და ყველა ცხოველი სიკვდილის შემდეგ იქ მოხვდება. ეს ქვეყანა ცაში მდებარეობსო, ღრუბლების ოღნავ მიღმა. ამ „შაქრის მთის“ ქვეყანაში მუდამ უქმია, განუწყვეტლივ ყვავის სამყურა, ხოლო შაქარი და ნამცხვარი ზედ ბუჩქებზე იზრდებაო. ცხოველებს აღიზიანებდათ მოსე, რომელიც მხოლოდ ლაყობდა და ხელს არ ანძრევდა. მაგრამ ზოგიერთს მაინც სჯეროდა „შაქრის მთის“ არსებობსა. ამიტომ ღორებს ხშირად უწევდათ კამათი, რათა ეს ცხოველები დაერწმუნებინათ რომ ამგვარი ქვეყანა ნამდვილად არ არსებობდა.

ღორების ყველაზე ერთგული მოწაფეები ცხენები იყვნენ, - ბოქსერი და ქლოუერი. ამათ ძალიან უჭირდათ დამოუკიდებლად ამროვნება. მაგრამ რაკი ერთხელ და სამუდამოდ ღორები თავიანთ მასწავლებლებად დაიგულეს, მათ ყველაფერს უჯერებდნენ და ცდილობდნენ, მათი ნათქვამი სხვა ცხოველებისათვის განემარგათ უბრალო ენით. ერთიც და

მეორეც გულმოდგინედ ესწრებოდნენ ყველა საიღუმლო კრებას და თავყრილობის დასასრულს როგორც წესი, პირველები წამოიწყებდნენ ხოლმე სიმღერას - „ინგლისის ცხოველებს“.

დიდი ხნის ნანაგრი რევოლუცია სრულიად მოულოდნელად, იმაზე გაცილებით ადრე და უმტკივნეულოდ მოხდა, ვიდრე ამას ცხოველები იფიქრებდნენ.

ბ-ნი ჯოუნსი მართალია ბედმეტი სიმკაცრით გამოირჩეოდა, მაგრამ ისიც უნდა ითქვას, რომ სამეურნეო საქმეებში ბრწყინვალედ ერკვეოდა და ფერმასაც დიდი ცოდნით განაგებდა. ასე იყო მთელი ცხოვრება, ვიდრე ერთხელაც ბედმა არ უმტყუნდა და სასამართლოში შეგანილი სარჩელი არ წააგო, რის გამოც დიდძალი თანხა დაკარგა. ამ ამბავმა ისე მოგება ჯოუნსი, რომ ყველაფრის ხალისი დააკარგვინა. დღენიადაგ სვამდა და უინძორულ სავარძელში ჩასვენებული ან გაბეთის კითხვით ერთობოდა, ან საყვარელ ყორან მოსეს ლუღში დამბალი ფინჩხებით უმასპინძლებოდა. მისი შემყურე მსახურებიც სულ გათაღლითდნენ. სარეველა ბალახი მოედო უპაგრონო მინდვრებს, სახურავიდან წყალი ქონავდა, ღობეები გადაწოლილ-გადათელილი იყო. უჭმელ-უსმელი ეყარა საქონელიც.

ამასობაში იენისიც დადგა - თიბვის ღრო. ერთ შაბათ ღღეს ბ-ნი ჯოუნსი უილინგდონში გაემგზავრა და ისე გამოთვრა, რომ შინ მხოლოდ კვირას შეძლო დაბრუნება, ნაშუადღევს. დილით მსახურებმა მოწველეს ძროხები და ისე, რომ ცხოველებისთვის ელი ნამცეციც არ უჭმევიათ, კურდღლებზე სანადიროდ გაცვივდნენ. ჯოუნსი კი დაბრუნებისთანავე ტახტზე გაგორდა და სახეზე გაბეთწაფარებულს მკვდარივით ჩაეძინა. ისე მოსალამოვდა, რომ ცხოველებისთვის ლუკმის მიმწოდებელი არავინ გამოჩნდა. ბოლოს, როდესაც მეგის აგანა უკვე აღარ შეიძლებოდა, ერთ-ერთმა ძროხამ რქებით გაარღვია გომურის კარი და დამშეული ცხოველები საჭმელს დააცხნენ. ხმაურმა ბ-ნი ჯოუნსი გამოაღვიძა. ოთხი კაცის თანხმლებით იგი მათრახის ქნევით ბოსელში შევარდა. ამან საბოლოოდ გადარია ცხოველები და, თუმცა არაფერი ამდაგვარი არ ჰქონდათ მანამდე განზრახული, გამწარებული დაერივნენ თავიანთ მწვალებლებს და ყველა მხრიდან აუგეხეს ბაგა-ბუგი. ზოგი ურქენდა, ზოგი წიხლებს აბელდა პაგრონსაც და მის მსახურებსაც, ასეთი რამ პირველად დაგრიალდა ფერმაში. იმათმა ამბობმა, ვინც მხოლოდ დამცირებასა და მორჩილებას იყო ჩვეული, ბ-ნი ჯოუნსსაც და მის სახლისკაცებსაც თავზარი დასცა. შიშისგან გულგახეთქილები ერთხანს კი იცავდნენ თავს, მაგრამ მალე მიხვდნენ, რომამ ვითარებაში

ვერაფერს გახდებოდნენ და რაც ძალი და ღონე ჰქონდათ, გაქუსლეს. ცხოველები საბეიმო ყიჟინით კარგა ხანს მისდევდნენ უკან.

ქ-ნმა ჯოუნსმა, დაინახა თუ არა ფანჯრიდან, რაც ხდებოდა, სწრაფად ჩაყარა ჩანთაში რისი ჩაყარაც კი მოასწრო და უკანა კარიდან გაიპარა. მას ხმამარალი ჩხავილით გამოედევნა ყორანი მოსე. ამასობაში ცხოველებმა ჯოუნსი და მისი მსახურები გზაზე გარეკეს და, რაც ძალი და ღონე ჰქონდათ ბურგს უკან ჭიშკარი მიუხეთქეს.

ამგვარად, მოხდა გადაგრილება, რომელიც წარმატებით დაგვირგვინდა. ჯოუნსი გააძევეს და ფერმა „მამულს“ ცხოველები დაეპაგრონენ.

რამდენიმე ხანს ვერაფერ ვერ იჯერებდა ამ ბედნიერებას. პირველ რიგში ყოველი კუნჭული შემოირბინეს, უნდოდათ დარწმუნებულიყვნენ, რომ ყველა ადამიანი გაძევებულია და არსად არაფერ არ იმალება. შემდგომ ეზოში დაბრუნდნენ და ჯოუნსის საძულველი ბაგონობის ყოველგვარი კვალი მოსპეს. წიხლებით შეანგრიეს პაგარა ოთახის კარი, სადაც ცხენების აკაზმულობა ინახებოდა და ჭაში გადაუძახეს ლაგმებს, ჯილვებს, ძაღლების ჯაჭვებს და დაუნდობელ დანებს, რომლებითაც ღორებსა და ცხვრებს კოდავდნენ ხოლმე. სადავეები, თვალსაფრები, ავშრები და დამამცირებელი თოფრები, ყველაფერი ნაგვისაგან გაჩაღებულ კოცონში ჩაყარეს. იგივე ბედი ეწია შოლგებსაც. სიხარულით ყირას გადადიოდნენ იმის შემხედვარე, თუ როგორ ქრებოდა ეს ყველაფერი ცეცხლის ალში. სნოუბოლმა ცეცხლში ჩააგდო ბაფთებიც, რომლებითაც ბაზრობის დღეებში ცხენების ფაფარს რთავდნენ ხოლმე.

„ბაფთები, - გამოაცხადა მან, - უნდა განვიხილოთ, როგორც განსაცმლის ნაწილი, განსაცმელი კი ადამიანის აგრიბუტია. ყოველი ცხოველი ამიერიდან შშველი ივლის“.

ამის გაგონებაზე ბოქსერმა პაგარა ჩალის ქუდი მოარბენინა, რომლითაც ზაფხულობით თავს იცავდა ბუმბებისაგან და სხვა ნივთებთან ერთად ცეცხლს მისცა.

მცირე ხანში ცხოველებმა მოსპეს ყველაფერი, რაც ბ-ნ ჯოუნსს მოაგონებდათ. შემდეგ მათ ნაპოლეონი გაუძღვა საწყობში და მარცვლეულის ორმაგი ულუფით გაუმასპინძლა ყველას. ძაღლებს ორ-ორი ბისკვიტიც კი ერგოთ. მერე „ინგლისის ცხოველები“ დააგუგუნეს შვიდჯერ და დასაძინებლად მიმოიფანგნენ.

მეორე დღეს ჩვეულებისამებრ გამთენიისად გამოედვიდათ და როცა გაახსენდათ მოპოვებული ღიალი გამარჯვება, სულმოუთქმელად საძოვრებისაკენ გავარდნენ. იქვე, ახლო-მახლო ბორცვაკის წვერიდან მათი მთელი ადგილ-მამული იშლებოდა. ცხოველები

მარღალ ავიდნენ ბორცვაკის წვერზე და იქიდან გაშგერებით ათვალერებდნენ ცისკრის გამჭვირვალე შუქით მოფენილ მიდამოს. დიახ, ეს ყველაფერი მათი იყო, ყველაფერი, რასაც ხელავდნენ, მათ ეკუთვნოდათ. ამ ფიქრით აღტკინებულებმა გამეგებით დაიწყეს ხტუნვა. კუნტრუშობდნენ, ცვრიან ბალახზე გორაობდნენ, ტკბილი ზაფხულის ბალახით იგენიდნენ პირს, ხარბად ყნოსავდნენ და ჰაერში ისვროდნენ ბელტებს. შემდეგ მთელ კარ-მიდამოს შემოუარეს. გასუსულები აღფრთოვანებით უცქედნენ ხნულებს, მდელოებს, ბაღს, გუბურას, ტყეს. თითქოს პირველად ხელავდნენ ამას, ვერ დაეჯერებინათ, რომ ყოველივე ამის პაგრონი თვითონ იყვნენ.

მერე დაეწყვნენ და ჯოუნსის სახლს მიაშურეს, მაგრამ კართან შეყოვნდნენ. ეს სახლიც მათი საკუთრება იყო ამიერიდან, მაგრამ შესვლას მაინც ვერ ბელავდნენ. ბოლოს ისევ ნაპოლეონმა და სნოუბოლმა მხრით შეაღეს კარი და ცხოველები დაწილიკებული შევიდნენ შენობაში. ძალიან ფრთხილად დაიოდნენ ოთახიდან ოთახში - ეშინოდათ, რამე არ გაეფუტებინათ. შეცბუნებულები ჩურჩულით ლაპარაკობდნენ და ერთგვარი მოწიწებით ათვალერებდნენ არნახულ სიმდიდრეს: ბუმბულის ლეიბებიან საწოლებს, სარკეებს, ცხენის ტუისაგან დაწნულ სავარძლებს, ბრუსელურ ხალიჩებს, ბუხრის თავზე ჩამოკიდებულ დედოფალ ვიქტორიას ლითოგრაფიულ გამოსახულებას. კიბეზე ეშვებოდნენ, როდესაც შეამჩნიერ, მოლი არ იყო მათ შორის. როცა აბრუნდნენ, იგი ქ-ნი ჯოუნსის საძინებელ ოთახში აღმოაჩინეს - სარკის წინ გრიალებდა და კმაყოფილი კარადის უჯრიდან ამოდებულ ბაფთასისინჯავდა, რისთვისაც სასტიკად გაკიცხეს. ბოლოს ყველანი ერთად გარეთ გამოვიდნენ. თან სამზარეულოში ჩამოკიდებული ღორის ბარკალი წამოიღეს მიწაში ჩასაფლელად. სხვა რამეს არაფინ არ მიჰკარებია (მხოლოდ ბოქსერმა შემთხვევით წამოსდო ფეხი კასრს და გახვრიტა). იქვე ერთხმად გადაწყდა, რომ ჯოუნსის სახლი მუბეუმაღ გადაექციათ. შეთანხმდნენ, რომ არცერთი ცხოველი არასოდეს არ იცხოვრებდა მასში.

ცხოველებმა ისაუბმეს და ნაპოლეონმა და სნოუბოლმა კვლავ მოუხმეს მათ.

„ამხანაგებო, - თქვა სნოუბოლმა, - ახლა შვიდის ნახევარია და წინ გრძელი დღე გვაქვს. დღეს თიბვა უნდა დავიწყოთ, მაგრამ ჯერ სხვა რამ გვაქვს მოსაგვარებელი.“

ღორებმა მხოლოდ ახლა გაამხილეს, რომ გასული სამი თვის განმავლობაში წერა-კითხვა უსწავლიათ ჯოუნსის უმცროსი შვილის სახელმძღვანელოდან, რომელიც ნაგავში აღმოაჩინეს.

ნაპოლეონმა განკარგულება გასცა შავი და თეთრი საღებავები მოეგანათ და ცხოველებს მთავარ გზაზე გამავალი ჭიშკრისაკენ გაუძღვა. შემდეგ სნოუბოლმა (მას უკეთ შეეთვისებინა მართლწერის საკითხები) ფუნჯი ორ ჩლიქს შორის დაიჭირა და ჭიშკარზე გაკეთებული წარწერა „მამული“ წაშალა, მის ნაცვლად კი „ც ხ ო ვ ე ლ ე ბ ი ს ფ ე რ მ ა“ დააწერა.

ამიერიდან ასე უნდა რქმეოდა ბ-ნ ჯოუნსის ყოფილ ფერმას. ამის შემდეგ ყველა დაბრუნდა ემოში, სადაც სნოუბოლმა და ნაპოლეონმა განკარგულება გასცეს, ხის კიბე მოეგანათ და ბელის კედელზე მიედგათ. ირგვლივ მყოფთ განუმარტეს, რომ ღორებმა ამ სამ თვეში ენიმალისმის პრინციპები წარმატებით დაიყვანეს შვიდ მცნებამდე, რომ ამ შვიდ მცნებას ახლა კედელზე დაწერდნენ, რომ ეს იქნება მკაცრი კანონები და სწორედ ამ კანონებით იცხოვრებდნენ „ცხოველების ფერმის“ ბინადარნი აწ და მარადის.

სნოუბოლი ცოცხალი არ იყოს გაჭირვებით აძვრა კიბეზე (მოგეხსენებათ, ღორებისთვის არც ისე ადვილია წონასწორობის დაცვა) და მუშაობას შეუდგა. ქვედა საფეხურზე სქეილერი იდგა და საღებავი ეჭირა. შვიდი მცნება დიდი თეთრი ასოებით ალბეჭდეს ბელის გაფისულ კედელზე და კარგა შორი მანძილიდანაც იკითხებოდა. შვიდი მცნების მიხედვით:

1. ყველა, ვინც ორ ფეხზე დადის ცხოველის მგერია
2. ყველა ვისაც ოთხი ფეხი ან ფრთები აქვს ცხოველის მეგობარია
3. არც ერთმა ცხოველმა არ უნდა აგაროს განსაცემელი
4. არც ერთმა ცხოველმა არ უნდა დაიძნოს ლოგინში
5. არც ერთმა ცხოველმა არ უნდა მიიღოს ალკოჰოლი
6. არც ერთმა ცხოველმა არ უნდა მოკლას მეორე ცხოველი
7. ყველა ცხოველი თანასწორია

ასოები საოცრად სუფთად იყო გამოყვანილი. მართლწერაც ყველგან სწორი იყო, გარდა ერთი ადგილისა, სადაც „მეგობარის“ მაგივრად „მეგობარია“ ეწერა და კიდევ ერთგან სადაც „ს“ უკუღმა იყო შემოგრიალებული. სნოუბოლმა ყველას გასაგონად ხმამაღლა წაიკითხა მცნებები. უკლებლივ ყველა ცხოველი თავის კანტურით ეთანხმებოდა მოსმენილს, ყველაზე ნიჭიერნი კი მათ გაზეპირებას შეუდგნენ.

„ახლა კი, ამხანაგებო, - გამოაცხადა სნოუბოლმა და ფუნჯი ქვემოთ ჩამოაგდო, - მინდვრებს მივაშუროთ! მოდი, მოსავალი უფრო სწრაფად ავიღოთ, ვიდრე ამას ჯოუნსი და მისი მსახურნი შეძლებდნენ, ბოლოს და ბოლოს ეს ღირსების საქმეა!“

მაგრამ ზუსტად ამ დროს სამმა ძროხამ, რომლებიც კარგა ხანია შეწუხებულნი გამოიყურებოდნენ, ხმამაღალი ბლავილი მორთეს. წინა ღლიდან მოუწველავნი დარჩენილიყვნენ და ჯიქნები დასკდომამზე ჰქონდათ. ცოგაოდენი ფიქრის შემდგომ ღორებმა ვედროები მოაგანინეს და საკმაოდ მარჯველ მოწველეს ძროხები. ამ საქმიანობისთვისაც ფლოქვები ძალიან მოსახერხებელი აღმოჩნდა. მალე ხუთივე ვედრო გაპიპინდა აქაფებული ნაღებიანი რძით, რომესაც ცხოველები სრულიად არაორაზროვნად მიაჩერდნენ. ვიღაცამ იკითხა, ნეგა, ამ რძეს რას უზამენო.

„ჯოუნსი ფაფაში გვირევედა ხოლმე“, - შენიშნა ქათამმა.

„ამაზე ნუ ღარღობთ, ამხანაგებო!“ - თქვა ნაპოლეონმა და ვედროები წინ აიფარა, - ამ რძის ამბავს მოვაგვარებთ. მთავარი ახლა მოსავლის აღებაა. ამხანაგი სწოებული გაგიძღვებათ და მეც ცოგა ხანში წამოგეწევით. „აბა, მომყევით, ამხანაგებო! სათიბი გველოდება“.

ცხოველებმა მინდვრებს მიაშურეს, რათა თიბვას შესდგომოდნენ. საღამოს, როდესაც უკან დაბრუნდნენ, მიმოიხედეს, შეამჩნიეს, რომ რძე აღარსად იყო.

თავი III

აღებული მოსავლის სიუხვემ მოლოდინს გადააჭარბა. ცხოველების გარჯას ამოდ არ ჩაუვლია, მაგრამ რამდენი ჯაფა გაწიეს! რა ოფლი დაღვარეს!

ზოგჯერ საქმე მეტად რთულდებოდა. დიდ დაბრკოლებას ქმნიდა ის გარემოება, რომ სამუშაო იარაღები ადამიანებისთვის იყო გათვალისწინებული და ცხოველები, რომელთაც უკანა ფეხებზე ღგომა არ შეეძლოთ, მათ ვერ იყენებდნენ. მაგრამ ღორები იმდენად მოხერხებულები აღმოჩნდნენ, რომ რაღაც გამოსავალს ყოველთვის პოულობდნენ. აი ცხენებს კი გაცილებით უადვილდებოდათ შრომა. - მინდვრის ყოველი მგკაველი კარგად იცოდნენ და, ფაქტობრივად, თიბვასაც და თივის გაშრობასაც ჯოუნსის მსახურებზე უკეთ ართმევდნენ თავს. ღორები არ მუშაობდნენ. ისინი სხვების მუშაობას წარმართავდნენ. ჩინებული განათლება ჰქონდათ მიღებული და ბუნებრივია ლიდრობა მათ დაეკისრათ. ბოქსერი და ქლოუერი თვითონ ეწეოდნენ გუთანს (ცხადია, ლაგმებისა და სადავეების ხსენებაც არ იყო). მძიმე ნაბიჯებით ბეჯითად უვლიდნენ გარს მინდორს, უკან კი ღორი

მისდევდა ხოლმე ჭყვილით: „წინ, წინ, ამხანაგებო!“ ან „მოვუხვიოთ, მოვუხვიოთ!“ (საჭიროებისამებრ). თივის მოგროვებაში დიდი და პაგარა, უკლებლივ ყველა, მონაწილეობდა. ნისკარგში გაჩრილი თივის პაწაწინა კონებით იხვებიც კი, ქათმებთან ერთად მთელი დღე პაპანაქება მზეში მიმორბოდნენ. საბოლოოდ მოსავლის აღება ორ დღეში მომთავრდა, გაცილებით სწრაფად ვიდრე ამას ჯოუნსი ახერხებდა. მაგრამ, რაც მთავარია, ასეთი დიდი მოსავალი აქაურობას ჯერ არ მოსწრებია. უმნიშვნელო დანაკარგებსაც კი არ ჰქონდა ადგილი; ქათმებისა და იხვების მახვილ თვალს ციცქნა ყუნწიც კი არ დარჩენია შეუმჩნეველი. გარდა ამისა არც ერთ ცხოველს ნამცეციც კი არ მოუპარავს. მთელი მაფხულის განმავლობაში ცხოველებს მუშაობა საათივით ჰქონდათ აწყობილი. ვერასოდეს წარმოიდგენდნენ რომ ასეთი ბედნიერება შესაძლებელი იყო. ახლა, როდესაც მათ სადილს უკმაყოფილო პაგრონის მიერ გაცემული ულუფა კი არ შეადგენდა, არამედ საკუთარი ნაშრომ-ნაღვაწი, ყოველ ლუკმას სულ სხვა, განსაკუთრებით სასიამოვნო გემო ჰქონდა. მიუხედავად სამეურნეო საქმეში გამოუცდელობისა დასვენების საშუალებაც ბევრად მეტი გაჩნდა. მაგრამ ყოველთვის როდი ულხინდათ. მაგალითად, ჯოუნსის მეურნეობაში სალეწი მანქანა არ მოიპოვებოდა, ამიგომ ხორბლის გალეწვაც და განიავებაც მამა-პაპური მეთოდით მოუწიათ. მაგრამ ღორების ნიჭსა დაბოქსერის კუნთებს რა დაუდგებოდა წინ. ბოქსერით მაინც ხომ ყველა აღტაცებული იყო. იგი ჯოუნსის ღროსაც გამრჯე მუშაკი იყო, მაგრამ ახლა იფიქრებდით სამი ცხენისძალა შეემაგაო; იყო დღეები როდესაც მეურნეობის მთელი სიმძიმე მის მძლავრ მხრებზე გადადიოდა. დილიდან საღამომდე ხან რას მიათრევდა ხან რას და, რაც ყველაზე მთავარია, ყოველთვის იქ იყო სადაც უჭირდათ. ერთ-ერთ მამალს შეუთახმდა ჩვეულებრივზე ნახევარი საათით ადრე გაედვიძებინა რათა საშუალო დღის დაწყებამდე დახმარებოდა მათ ვინც თავს ვერ ართმევდა საქმეს. ყველა პრობლემას, ყველა შეფერხებას ასე უპასუხებდა: „უფრო მაგრად ვიმუშავებ!“, ეს მის პირად ღვევიზად ქცეულიყო. მაგრამ არც დანარჩენები ზოგავდნენ თავს. რაც ძალი და ღონე ჰქონდათ, შრომობდნენ. მაგალითად, ქათმებმა და იხვებმა დაფანტული ხორბლის მარცვლებით ხუთი ბუშელი აავსეს. არავინ ქურდობდა, არავინ ბუმლუნებდა, ხოლო კინკლაობა, კბენა, ეჭვიანობა ლამის მთლიანად მოისპო, წარსულს ჩაბარდა. არავინ, ან თითქმის არავინ, არიდებდა თავს პასუხისმგებლობას. მხოლოდ მოლის უჭირდა დილაობით ადრე ადგომა და საქმესაც შუა გზაზე მიაგდებდა ხოლმე, იმიზეზებდა ფლოქვში კენჭი გამეკვებო. კატაც, ცოგა არ იყოს

უცნაურად იქცეოდა. როგორც კი საქმე გამოჩნდებოდა, ვერსად იპოვნიდი. ამას ყველა ამჩნევდა. იგი საათობით აორთქლდებოდა ხოლმე და მხოლოდ სადილისათვის ბრუნდებოდა, ან კიდეც სადამოს, როდესაც მთელი სამუშაო უკვე მომთავრებული იყო, თავიც ისე ეჭირა ვითომც არაფერიო. ყოველთვის ისეთ დამაჯერებელ მიზეზს გამოძებნიდა და ისეთი გრძნობით კრუტუნებდა, რომ მის კეთილ ზრახვებში ეჭვს ვერ შეიგანდი; ხოლო ბებერ ბენჯამენს, სახელარს, არც რევოლუციის შემდეგ უღალაგია თავისი ხასიათისთვის - ძველებური სიღინჯით განაგრძობდა მუშაობას, დავალებულ საქმეს თავს არ აარილებდა, მაგრამ არც გედმეგად გაირჯებოდა. რევოლუციასა და მის შედეგებზე თავის აზრს არ გამოთქვამდა. ხოლო, თუ ჰკითხავდნენ, განა ახლა უფრო ბედნიერი არა ხარ, ვიდრე ჯოუნსის დროსო, ასე უპასუხებდა: „ვირები დიდხანს ცხოვრობენ. არც ერთი თქვენგანი არ მოსწრებია ვირის სიკვდილს“. ცხოველებსაც სხვა რა გზა ჰქონდათ, ამ ორამროვანი პასუხით უნდა დაკმაყოფილებულიყვნენ.

კვირა დღე უქმედ იყო გამოცხადებული, ამ დღეს ჩვეულებრივზე ერთი საათით გვიან საუბმობდნენ; საუბმეს მოსდევდა ცერემონიალი, რომლის ჩაგარებაც წესად ჰქონდათ და არც ერთხელ არ გამოუტოვებიათ. ცერემონიალი დროშის აღმართვით იწყებოდა. სნოუბოლმა სარდაფში მაგიდის ძველი მწვანე ფერის გადასაფარებელი აღმოაჩინა და მას თეთრი საღებავით ჩლიქი და რქა დაახაგა. აი, ამ დროშას ყოველ კვირა აღმართავდნენ ხოლმე ბაღში. დროშის მწვანე ფერი, სნოუბოლის თქმით, ინგლისის მდელოებს გამოხაგავდა, ხოლო თეთრი ჩლიქი და რქა მომავალი რესპუბლიკის სიმბოლო იყო, ანუ იმ დროისა, როდესაც ადამიანების რასა საბოლოოდ დაემხოვდა. დროშის აღმართვის შემდეგ ცხოველები ბელისაკენ მიემართებოდნენ. იქ გარდებოდა ხოლმე კრება, რომელსაც სხლომას უწოდებდნენ. იქვე იგეგმებოდა მომავალი კვირის საქმიანობა და გამოგანილ რემოლუციებზეც მიმდინარეობდა სჯა-ბაასი. რემოლუციები ჩვეულებრივ, ღორებს გამოჰქონდათ. სხვა ცხოველებმა ხმის მიცემა კი იცოდნენ, მაგრამ რემოლუციის გამოგანა არ ეხერხებოდათ, ვინაიდან დამოუკიდებლად ამროვნება უჭირდათ. სნოუბოლი და ნაპოლეონი ყველაზე მეტად აქტიურობდნენ: შემჩნეული იყო, რომ ისინი არასდროს არ ეთანხმებოდნენ ერთმანეთს: - რა მოსაზრებაც არ უნდა წამოეყენებინა ერთს, ყველამ წინასწარვე იცოდა, რომ მეორე საწინააღმდეგოს იცყოდა. ასე მოხდა მაშინაც კი, როდესაც საკითხი სადაოს არაფერს შეიცავდა - კერძოდ, როდესაც გადაწყვიტეს, რომ ბალის უკანა

დასასვენებელი ადგილის ნაცვლად საძოვარი გამოეყოთ იმ ცხოველებისათვის, ვინც ხანდაზმულობის გამო ვერ იმუშავებდა. ასე მწვავე კამათი ატყდა საპენსიო ასაკის დადგენისას. სხდომა ყოველთვის „ინგლისის ცხოველებით“ იხურებოდა. შუაღლე გართობა-დასვენებას ეძღვნებოდა.

ღორებმა გამოეყეს ოთახი შგაბ-ბინისათვის, აქ საღამოობით, ჯოუნსის წიგნებით მჭედლობას, ღურგლობას და სხვა აუცილებელ ხელობას სწავლობდნენ. ამასთან ერთად სწოებული ცხოველთა კომიგეტის შექმნით იყო დაკავებული. მან ჩამოაყალიბა „კვერცხის მწარმოებელი კომიგეტი“ ქათმებისათვის, „სუფთა კულების ლიგა“ ძროხებისათვის, „ველურ ამხანაგთა აღზრდის კომიგეტი“ (ამ უკანასკნელის მიზანი ვირთხებისა და კურდღლების მორჯულება იყო), „თეთრი შალის მოძრაობა“ ცხვრებისათვის და მრავალი სხვ. გარდა ამისა დაარსა წერა-კითხვის შემსწავლელთა კლასები. ძირითადად ეს წამოწყებები წარუმაგებლად დამთავრდა. ველურ ამხანაგთა წვრთნის საქმე, შეიძლება ითქვას, მაშინვე ჩაფლავდა, ისინი ძელებურად ცუდლუგობდნენ, ხოლო თუ ამაზე სულგრძელად თვალს დახუჭავდი, კიდევ თავხედდებოდნენ. ამ კომიგეტში კაცაც შევიდა და ერთხანს აქტიურად ჩაება მის საქმიანობაში. ერთ დღეს, სახურავზე წამოჭიმული რამდენიმე ბელურას ემუსაიფებოდა. უხსნიდა, რომ ახალ ღროში ყველა ცხოველი ერთმანეთის მეგობარია და სთავაობდა, თუ გნებავსთ თათბე დამასკუპდითო, მაგრამ ბელურები მოშორებით ყოფნას ამჯობინებდნენ.

სამაგიეროდ, წერა-კითხვის შემსწავლელ კლასებში მეცადინეობა წარმატებით მიმდინარეობდა. ძაღლებმა ჩინებულად აითვისეს კითხვა, მაგრამ შვიდი მცნების გარდა არაფერი აინგერესებდათ. უნდა ითქვას, რომ თხა მურიელმა ძაღლებს გაუსწრო და ზოგჯერ საღამოობით სანაგვეში ნაპოვნი გაზეთების ნაგლეჯებს უკითხავდა სხვებს. ბენჯამენს ისე მშვენივრად შეეძლო კითხვა, როგორც ღორებს, მაგრამ არასდროს იყენებდა ამ შესაძლებლობას. ამბობდა, რამდენადაც ჩემთვის ცნობილია, არც ერთი წიგნი არ იმსახურებს წაკითხვასო. ქლოუერმა ანბანი მთლიანად შეისწავლა, მაგრამ ასოების გაბმულად კითხვა უჭირდა. ბოქსერი „დონს“ ვერ გასცდა. თავისი დიდი ჩლიქით მგვერში გამოიყვანდა ხოლმე „ანს“, „ბანს“, „განს“, „დონს“ და შეჩერდებოდა. ყურებდაცქვევტილი დაძაბული მიაშგერდებოდა ასოებს და შიგადაშიგ შუბლზე ჩამოვარდნილ ფაფარს აიქნევდა, მაგრამ, უდიდესი ძალისხმევის მიხედავად, ვერა და ვერ იხსენებდა რომელი ასო მოდიოდა

შემდეგ. უნდა თქვას, რამდენჯერმე შემდეგი ასოებიც დაიბეჰირა, მაგრამ დაისწავლა თუ არა აღმოჩნდებოდა, რომ ახლა წინა ასოები დავიწყებოდა. ბოლოს და ბოლოს გადაწყვიტა, პირველი ოთხი ასოთი დაკმაყოფილებულიყო და ყოველდღე ცოდნის გასამტკიცებლად ამ ასოების წერაში ევარჯიშა. მოლიმ მხოლოდ ის ასოები შეისწავლა, რომლითაც მისი სახელი იწერებოდა, დანარჩენზე უარი განაცხადა. ნორჩი ყლორტებისაგან კობცად ააწყობდა საკუთარ სახელს, შემდეგ ერთი-ორი ყვავილით მორთავდა და აღფრთოვანებული გარს უვლიდა.

ვერც ერთი სხვა ცხოველი ვერ გასცდა პირველ ასოს. ამასობაში ისიც გაირკვა, რომ უფრო ჩლუნგებმა, როგორებიც იყვნენ ცხვრები, ქათმები და იხვები, ვერ შეძლეს შვიდი მცნების ბეჰირად დასწავლა. ბევრი ფიქრის შემდეგ, სნოუბოლმა განაცხადა, რომ შვიდი მცნების ამრი შეიძლება დაიყოს ერთ დებულებამდე, სახელდობრ: „ოთხი ფეხი კარგია, ორი - ცუდი. აი, ენიმალბიმის ძირითადი პრინციპი. ვინც ამას შეითვისებს დაბღვეული იქნება ადამიანის ბეგავლენისაგან“. ფრინველებმა დასაწყისში ამ დებულების გამო პროტესტი განაცხადეს. მათაც ხომ ორი ფეხი ჰქონდათ, მაგრამ სნოუბოლმა დაუმტკიცა, რომ ისინი ცდებოდნენ: „ფრინველების ფრთები, ამხანაგო, - განმარტა მან, - მოძრაობის და არა მანიპულაციის ორგანო. ამდენად ისინი უნდა განვიხილოთ, როგორც ფეხები. ადამიანის განსხვავებული ორგანო არის ხელი, იარაღი, რომლის მეშვეობითაც სჩადის იგი ყველა უმსგავსობას“.

ფრინველებმა ბევრი ვერაფერი გაიგეს სნოუბოლის ლაპარაკიდან, მაგრამ მიიღეს ეს ახსნა-განმარტება და ყველა ჩამორჩენილი ცხოველი შეუდგა ახალი დებულების დასწავლას. ცხოველებმა ეს დებულება დიდი ასოებით ბელლის კედელზე შვიდ მცნებას წარუძმდვარეს. ცხვრებმა ღბეჰირებისთანავე შეიყვარეს იგი და ხშირად მდელიომე წამოგორებულები ერთად აკიკინდებოდნენ ხოლმე: ოთხი ფეხი კარგია, ორი - ცუდი! და ასე იმეორებდნენ საათობით, ისე რომ დაღლის ნიშან-წყალი არ ეტყობოდათ.

ნაპოლეონი არანაირ ინტერესს არ იჩენდა სნოუბოლის კომიგეტებისადმი. გამოაცხადა, რომ მომავალი თაობის აღზრდაა მნიშვნელოვანი და არა უკვე ჩამოყალიბებულ არსებებზე ბრუნვა. ისე მოხდა, რომ თიბვის მომთაფრებისთანავე ჯესიმ და ბლუბელმა ერთდროულად ცხრა ლეკვი დაყარეს. როგორც კი ძუძუს წოვების დრო დაუმთაფრდათ ნაპოლეონმა ლეკვები დედებს მოაცილა - ჩემს თავზე ვიღებ ამათ აღზრდასო, და ისინი დააბინავა სხვენზე,

რომელსაც მხოლოდ კიბით თუ მიუღვებით შგაბ-ბინის მხრიდან. ლეკვები იმდენად კარჩაკეცილნი იზრდებოდნენ, რომ ყველას გადაავიწყდა მათი არსებობა.

ამ დროს აქამდე ბუნდოვნებით მოცული ერთი საილუმლოება გამოაშკარავდა. კერძოდ, სად ქრებოდა რძე. აღმოჩნდა, რომ მთელ რძეს ღორები თავიანთი ფაფებისათვის იყენებდნენ. საადრეო ვაშლის მწიფობის პერიოდი იდგა და ბალი ჩამოცვენილი ნაყოფით იყო მოფენილი. ცხოველები დარწმუნებულები იყვნენ, რომ ეს ხილი თანაბრად განაწილდებოდა მათ შორის. მაგრამ ერთ დღეს დადგენილება გამოვიდა, რომ ჩამოცვენილი ვაშლები აეკრიფათ და შგაბ-ბინაში მიეგანათ ღორებისათვის. ამაზე ზოგიერთებმა საყვედურის მსგავსი რაღაც წაილულლულეს, თუმცა უშედეგოდ. ამ საკითხის თაობაზე ღორებს შორის, სნოუბოლისა და ნაპოლეონის ჩათვლით, სრული თანხმობა სუფევდა, მათ ცხოველებში ახსნა-განმარტებების ჩასაგარებლად სქეილერი გაგზავნეს.

„ამხანაგებო! - შესჭყვილა მან, - იმედია, თქვენ არ ფიქრობთ, რომ ღორები ეგოისტები არიან და პრივილეგიებით სარგებლობენ. გვძაგს ვაშლიც და რძეც. პირადად მეც ვერ ვიგან ვერც ერთს. ერთადერთი ჯანმრთელობის გასამაგრებლად ვლებულობთ ამ პროდუქტებს, რძე და ვაშლი შეიცავს ისეთ ვიტამინს (ეს მეცნიერულად არის ამხანაგებო დამტკიცებული), რომლებიც აბსოლუტურად აუცილებელია ღორის ჯანმრთელობისათვის. ჩვენ გონებრივ მუშაობას ვწვევით. ამ მთელი მეურნეობის მოვლა-პატრონობა და ორგანიზაცია ჩვენს მხრებზე გადადის. დღედაღამ თქვენს კეთილდღეობაზე ვზრუნავთ. თქვენდა სასიკეთოდ ვსვამთ რძეს. თქვენ რომ კარგად იყოთ, ამიგომ ვჭამთ ვაშლს. იცით, ამხანაგებო, რა მოხდება, თუ ვერ შევასრულებთ ჩვენზე აღებულ პასუხისმგებლობას? რა და, ჯოუნსი დაბრუნდება! დიახ, ჯოუნსი! იმედია ჯოუნსის დაბრუნება არავის სურს? არა და, ნამდვილად ასე იქნება, დამიჯერეთ ამხანაგებო“. ლამის მუდარით დაამთავრა სქეილერმა ომახიანად დაწყებული სიტყვა, თან კულის ქიცინით ფეხიდან ფეხზე გადახტა.

უნდა ითქვას, ერთადერთი, რაშიც დარწმუნებულები იყვნენ ცხოველები, რომ ჯოუნსის დაბრუნება არავის სურდა. როდესაც საქმის ვითარება ამ კუთხით დაანახეს, ვერაფერი ითქვეს. უდავოდ უნდა მოფრთხილებოდნენ ღორების ჯანმრთელობას. კამათის გაუგრძელებლად შეთანხმდნენ, რომ რძე და ჩამოცვენილი ვაშლები (აგრეთვე მომავალში დაკრეფილი ვაშლების დიდი ნაწილიც) მხოლოდ ღორებისთვის უნდა გადაენახათ.

თავი IV

გაფხულის მიწურულს „ცხოველების ფერმაში“ მომხდარი ცვლილებები ქვეყანას მოედო. ყოველდღიურად სნობოლისა და ნაპოლეონის დავალებით მეზობელ მამულებში იგზავნებოდა მგრედების გუნდი, რომელსაც ევალებოდა იქაურ ცხოველებში გარევა, მათთვის რევოლუციის ამბის შეგვობინება და ჰიმნის „ინგლისის ცხოველების“ სწავლება.

ამასობაში ბ-ნი ჯოუნსი მთელ დროს „მეწამულ ლომში“, უილინგდონის ცნობილ ბარში, აგარებდა. ვისაც კი დაიგულებდა, ყველას იმ არაადამიანურ უსამართლობაზე ესაუბრებოდა, როდესაც ერთი მუჭა მდაბიო ცხოველების ხროვამ იგი საკუთარი სამფლობელოდან დააპანლურა. სხვა მემამულეები კი უთანაგრძნობლენ მას, მაგრამ დახმარებას არ ჩქარობდნენ. გულში კი ყველა იმას ფიქრობდა, შეძლებდა თუ არა ჯოუნსის ამ უბედურების რამენაირად თავის სასარგებლოდ შემოტრიალებას. იბლად, „ცხოველების ფერმის“ მომიჯნავე ორ ფერმას ერთმანეთთან დაუსრულებელი კინკლაობა ჰქონდა. ერთ-ერთი ფერმა, „ფოქსვუდი“, მოუვლელი საძოვრებითა და გადათელილი მესრების ტყით გარშემორტყმული ძველებური კარ-მიდამო იყო. მისი პაგრონი, ბ-ნი ფილქინგტონი, იმისდა მიხედვით, თუ რა სემონი იყო, მთელ დროს ან თევზაობაში აგარებდა, ან ნადირობაში. მეორე ფერმა „ფინჩილი“ უფრო პაგარა იყო, მაგრამ უკეთ მოვლილი. იგი ბ-ნ ფრედერიკს ეკუთვნოდა, ჯმუხ, ანგარებიან კაცს, რომელსაც გაუთავებლად სასამართლოშიუ ჰქონდა საქმე. იგი ცნობილი იყო, როგორც რთული სავაჭრო გარიგებების გამჩარხველი. ეს ორი ადამიანი იმდენად ვერ იგანდა ერთმანეთს, რომ წარმოუდგენელი იყო მათ შორის რაიმე საქმიანი, თუნდაც ორთავესთვის მომგებიანი მოლაპარაკება შემდგარიყო. ასე თუ ისე „ცხოველების ფერმაში“ მომხდარმა აჯანყებამ ორივე გვარიანად დააფრთხო და ყველანაირად ცდილობდნენ, რომ მათ ცხოველებს რაც შეიძლება ნაკლები გაეგოთ ამის შესახებ. ერთ ხანს, თავი ისე ეჭირათ, თითქოს სასაცილოდაც არ ჰყოფნიდათ, რომ ცხოველები დამოუკიდებლად უვლიან კარმიდამოს. ამბობდნენ, მთელ ამ ამბავს ორ კვირაში მოეღება ბოლო. ყველგან ამბობდნენ, რომ „მამულის“ (ჯიუგად ძველი სახელით იხსენებდნენ ჯოუნსის ძველ სამფლობელოს) ახლადგამომცხვარი მეპაგრონეები გაუთავებლად ებრძვიან ერთმანეთს და შიმშილით იხოცებიანო. როდესაც დრომ განვლო და

ყველასათვის ნათელი გახდა, რომ ცხოველები ცოცხლები არიან, ფრედერიკი და ფილქინგტონი სხვანაირად ალაპარაკდნენ ამჯერად იმ საზარელ ბოროტგრებაზე გაამახვილეს ყურადღება, რომელიც თურმე „ცხოველების ფერმაში“ მძვინვარებდა. ყვებოდნენ, ცხოველებში გავრცელებულია კანიბალიზმი, ერთმანეთს გავარვარებული ნალებით აწამებენო, მდედრობითი სქესის ცხოველები საერთო ჰყავთო და სხვ. და სხვ. „აი, რა მოსდევს ბუნების კანონთა წინააღმდეგ ამბოხსო“, დასძენდნენ ხოლმე.

მაგრამ ცხოველები მათ მონაყოლს ბოლომდე არასდროს არ იჯერებდნენ. მით უმეტეს, რომ ირგვლივ ნაირ-ნაირი ბუნდოვანი ხმები ვრცელდებოდა იმ აღქმულ ქვეყანაზე, სადაც ადამიანის ჭაჭანება არ არის და ცხოველები თავიანთი თავის ბატონ-პაგრონი არიან. ერთ წელიწადში აჯანყების გაღლა იმ მთელ არე-მარეს მოედო. აქამდე დამყოლი ხარები ერთბაშად გაველურდნენ, ცხვრები მესრებს ანგრევდნენ და ხარბად ანადგურებდნენ სამყურას, ძროხები გლინკებით აგრიანებდნენ რძით სავსე ჭურჭელს, ცხენები უარს ამბობდნენ წინალობის გადალახვაზე და მოჯირითეებს უნაგირიდან ისროდნენ. „ინგლისის ცხოველების“ ჰანგი და გექსტი გასაოცარი სისწრაფით გავრცელდა და საყოველთაოდ გახდა ცნობილი. ადამიანები პირიდან ცოფს ჰყრიდნენ მის გაგონებაზე. მაგრამ, ცდილობდნენ ეს არ გაემხილათ და დაცინვით ამბობდნენ, რომ მათთვის გაუგებარია, როგორ შეიძლება ეს უბედურება თუნდაც ცხოველმა იმღეროსო, ხოლო თუ სიმღერის ღროს წაასწრებდნენ რომელიმე ცხოველს ადგილზევე მაგრად მიტყეპავდნენ. თუმცა სიმღერის გავრცელების შეჩერება მაინც ვერ მოახერხეს. მას უსგვენდნენ მესერზე შემომსხდარი შაშვები, თელის გოგებიდან ლულუნებდნენ მგრელები, მისი მელოდია ერწყმოდა სამჭედლოების კაკუნს და ეკლესიის ზარების რეკვას. მის გაგონებაზე ადამიანები შიშით ძრწოდნენ, ვინაიდან გუმანით ხვდებოდნენ, რომ ეს სიმღერა კარგს არაფერს მოასწავებდა მათთვის.

ოქტომბრის დამლევს, როდესაც პური უკვე მომკილი, ძნებად შეკრული და ნაწილი გაღვეილიც იყო, ცაში გამოჩნდა ღორების მიერ რევოლუციის საპროპაგანდო წარგზავნილი მგრელების გუნდი. მგრელები საშინლად აღელვებულები, გრიგალისებური სისწრაფიდ დაემუნენ ეზოში. მათ მოიგანეს ამბავი, რომ ჯოუნსი თავისი ხალხით და კიდევ ვიღაც-ვიღაცეები ფოქსუულიდან და ფინჩფილდიდან მთავარ ჭიშკარს გამოცდნენ და სოფლის გზით აქეთკენ მოემართებიანო. ყველა მათგანი ჯოხით მოდის გარდა ჯოუნსისა,

რომელიც თოფით ხელში სხვებს მოუძღვისო. აშკარა იყო, რომ ადამიანებს კარ-მიდაღმოს დაბრუნება ჰქონდათ განზრახული.

ცხოველები ამას კარგა ხანია ელოდნენ და ყველანაირად მომზადებულნიც იყვნენ. სნოუბოლს ჯოუნსის წიგნი „იულიუს კეისრის ლაშქრობანი“ შეესწავლა და თავდაცვითი ოპერაციების ხელმძღვანელობა ევალებოდა. მან სწრაფად გასცა განკარგულებები და ორ წუთში ყველა ცხოველი თავის ადგილზე იყო. მიუახლოვდა თუ არა ადამიანთა ჯგუფი სახლს, სნოუბოლმა პირველი იერიში განახორციელა. დაახლოებით ოცდათხუთმეტამდე მგრელი ჰაერში აფრინდა. ისინი ზედ ხალხის თავზე მოექცნენ და ჩქარ-ჩქარა დააყავრე სკინგლები. ვიდრე ადამიანები ამ სიბინძურის მოშორებას ცდილობდნენ, წინ მესრებს ამოფარებული იხვეები გამოვარდნენ და გამწარებული დაუწყეს მათ კორგნა. მაგრამ ეს მსუბუქი მანევრი იყო მგრის ბანაკში დაბნეულობის შესაგანად და ადამიანებმა ამჯერად ჯოხებით ადვილად გარეკეს იხვეები. სნოუბოლმა ახლა მეორე იერიში წამოიწყო. მურიელი, ბენჯამენი და ცხვრები მისი წინამძღოლობით ჯოუნსსა და მის ამაღლას ეკვეთნენ, ყველა მხრიდან ურქენდნენ, ეჯახებოდნენ, გლინკებს აყრიდნენ. მაგრამ ადამიანები თავიანთი ჯოხებითა და სქელლანჩიანი ფესსაცმელებითაც ამჯერადაც უფრო ძლიერები აღმოჩნდნენ ცხოველებზე. ერთბაშად სქელიერმა დაიჭყვიგინა, რაც უკან დახევის ნიშანი იყო და ცხოველთა ლაშქარი ჭიმკრიდან ბალში გაიჭრა. ამის დანახვაზე ადამიანებმა გამარჯვების ყიჟინა დასცხეს, ეგონათ მგრები დავიფრინეთო და არეულ-დარეულად უკან გამოუდგნენ. სწორედ ამას ელოდა სნოუბოლი, როდესაც ცხოველებმა ჯოუნსი მისი რაზმითურთ საკმაოდ ღრმად შეუგვის, ბოსლის საფარიდან სამი ძროხა, სამი ცხენი და ღორების ღიდი ჯგუფი გამოცვივდა. მოულოდნელათ მათ გზა გადაუჭრეს ადამიანებს. სნოუბოლმა თავდასხმის ნიშანი გასცა და თვითონ პირდაპირ ჯოუნსისაკენ გაექანა. ჯოუნსმა თოფი აღმართა და გასროლა. გყვიამ ჯერ სნოუბოლი გაკაწრა და შემდეგ იქვე მყოფ ცხვარს მოხვდა, რომელიც უსულოდ დაეცა მიწაზე. სნოუბოლმა ჯოუნსს იმწამსვე ფეხებში ქვები დაუშინა. ჯოუნსი სნოუბოლისაკენ გამოექანა, მაგრამ ნეხვის გროვაში მოსრიალდა და გაიმხლართა, თოფი კი ხელიდან გაუვარდა.

თავმარდამცემი სანახავი მაინც ბოქსერი იყო. ყალყზე შემართული იგი ისეთი გამმაგებით იქნევდა ნალმოჭედილ ჩლიქებს, რომ გეგონებოდათ ახაგამბრლობა დაუბრუნდა და ჯერ კიდევ უღაყიაო. პირველი წიხლი ფუქსველელ მეჯინიბე ბიჭს უთავაზა თავში და იქვე

გააგორა. ბიჭი უსიცოცხლოდ გაიშოგა ცალახში. ამ სანახაობით შეძრწუნებულმა რამდენიმე კაცმა კეჭები დაყარა და გაქუსლა. ამათ დანარჩენებიც მიყვნენ. თავქუდმოგლეჯილი გარბოდნენ. უკან კი გამშაგებით მისდევდნენ ცხოველები და გააფთრებით ურგყამდნენ გლინკებს, თელავდნენ, რქენდნენ, კბენდნენ. ყველა, როგორც შეეძლო, ისე იბრძოდა, ისე იძიებდა შურს ადამიანებზე. კაცაც კი ჩაერთო ბრძოლაში. იგი ელვისებური სისწრაფით დაახგა სახურავიდან ერთ მწყემსს მხრებზე და ბასრი კლანჭები მთელი ძალით კისერში ჩაარჭო. კაცმა არაადამიანური ხმით შეჰბლავლა. როგორც კი ალყის გარღვევა შეძლეს, ადამიანები მთავარ გზაზე გამავალ ჭიშკარისაკენ გაექანენ, უხაროდ, რომ ცოცხალი გადარჩნენ. მათ ფეხდაფეხ მისდევდნენ და კორცნიდნენ მოსისინე იხვები. ასე და ამგვარად, ადამიანთა ლაშქრობა სამარცხვინოდ ჩაფლავდა. ისინი იმავე გზით განდევნეს, რა გზითაც მოვიდნენ.

ყველამ თავს უშველა ერთი კაცის გარდა. ემოს ბოლოში ბოქსერი ცდილობდა ფეხით გადმოეგრიანებინა ცალახში პირქვედამხობილი მეჯინიბე. ჭაბუკი არ იძროდა.

„მგონი მოკვდა, - თქვა შემოფოთებულმა ბოქსერმა, - სულ არ ვაპირებდი ამას. უბრალოდ გადამაფიწყდა, რომ ფეხზე ნალები მაქვს დაკრული. ვინ დაიჯერებს, რომ განზრახ არ ვქენი?“

„მოლი თავი დაანებეთ ამ სენგიმენტებს! - შეჰყვირა სნოუბოლმა, რომელსაც ჭრილობიდან ჯერ კიდევ სდიოდა სისხლი. - ომი ომია. მე თუ მკითხავ, ერთადერთი წესიერი ადამიანი მკვლარი ადამიანია“.

„მოლი სად არი?“ - იკითხა ვილაცამ.

მოლი არსად ჩანდა. ერთი წამით ყველა აფორიაქდა: შეშინდნენ, ხომ არ დაიჭრა ან ადამიანებმა ხომ არ გაიგაცესო. მაგრამ მალევე იპოვეს საჯინბოში, სადაც პირველივე გასროლის შემდეგ დამალულიყო. მთელი ბრძოლის განმავლობაში იქ მდგარ თივაში თავჩარგული.

მოლისგან რომ დაბრუნდნენ, აღმოაჩინეს, რომ მეჯინიბე ყმაწვილი, რომელიც მხოლოდ დარეგვიანებული ყოფილა, გონს მოსულიყო და გაქცეულიყო.

ყველამ ერთად მოიყარა თავი. საოცრად აღელვებული ჩანდნენ. ყაყანით ყვებოდნენ თავიანთი გმირობის ამბავს. სახელდახელოდ აღნიშნეს ბრწყინვალე გაარჯვება - აღმართეს დროშა და რამდენჯერმე ზედიზედ იმდერეს ჰიმნი „ინგლისის ცხოველები“. შემდეგ

დალუკული ამხანაგი სამეიმო ვითარებაში მიაბარეს მიწას და საფლავზე კუნელის ბუჩქი დარგეს. სასაფლაოზე სნოუბოლმა წარმოსთქვა მოკლე სიტყვა, რომელშიც საგანგებოდ აღნიშნა „ცხოველების ფერმისათვის“ თავდადების აუცილებლობა.

ცხოველებმა ერთხმად გადაწყვიტეს „ცხოველთა გმირის პირველი ხარისხის“ სამხედრო ჯილდოს დაწესება, რომელიც დროდადრო ენიჭებოდა ხან სნოუბოლს, ხან ნაპოლეონს. ეს იყო თითბერისაგან ჩამოსხმული მედალი, რომელიც საწყობში იპოვნეს. იგი დღესასწაულებზე უნდა ეტარებინათ დაჯილდოებულებს. დაარსეს აგრეთვე „ცხოველთა გმირის მეორე ხარისხის“ წოდება, რომელიც დალუკულ ცხვარს მიენიჭა სიკვდილის შემდეგ. ბევრი იკამათეს იმის თაობაზე თუ რა ეწოდებინათ გადახდილი ბრძოლისათვის. ბოლოს გააწყვიტეს „ბოსლის ბრძოლა“ დაერქმიათ, ვინაიდან ბოსლიდან განხორციელდა მთავარი იერიში. გალახში ბ-ნი ჯოუნსის თოფი აღმოაჩინეს და, რაკი იცოდნენ, რომ საწყობში ვაზნების დიდი მარაგი იყო, გადაწყვიტეს იგი როგორც საარტილერიო იარაღი ფლაგშტოკის ძირში მოეთავსებინათ. თოფი ორჯერ უნდა გაესროლათ - ერთხელ ოქტომბრის თორმეტში, „ბოსლის ბრძოლის“ სადღესასწაულოდ დაერთხელაც შუა მაფხულის დღეს, რევოლუციის წლისთავის აღსანიშნავად.

თავი V

ზამთარში მოლის ერთგვარი მოუსვენრობა დაეცყო. უკლებლივ ყოველ დილას სამუშაოზე აგვიანდებოდა, ძილში დრო გამომეპარაო, ამბობდა. ამასთან ერთად რაღაც აუხსნელ გკვირებს უჩიოდა, თუმცა მაღა მშვენიერი ჰქონდა. მიეცემოდა თუ არა შესაძლებლობა მაშინვე წყვეტდა მუშაობას და მახლობელ გუბურისკენ გარბოდა. ყვეყნით საათობით საკუთარ ანარეკლს დასჩერებოდა. რაღაც სხვა, უფრო სერიოზული ხმებიც გავრცელდა. ერთხელ, როდესაც მოლი არხეინად, კულის ქნევით და თივის ღეჭვით, ეზოში შევიდა, ქლოუერმა გვერდზე გაიხმო.

„მოლი, - უთხრა მან, - ძალიან სერიოზული სალაპარაკო მაქვს შენთან. ამ დილით დაგინახე იმ მესერთან, „ცხოველების ფერმას“ და „ფოქსვულს“ რომ ჰყოფს. მესერს იქით ბ-ნი ფილქინგტონის მსახური იდგა. მე საკმაოდ მოშორებით ვიყავი, მაგრამ თითქმის

დარწმუნებული ვარ, რომ არ მომჩვენებია და ნამდვილად დავინახე, როგორ აფერებინებდი თავს და როგორ გელაპარაკებოდა იგი. რას ნიშნავს ყოველივე ეს, მოლი?“

„ტყუილია, მე არსად არ ვყოფილვარ! ეს არ არის მართალი!“ - აყვირდა მოლი, თან ნერვიულობისგან აწრიალდა და მიწაზე ფეხების ბაკუნს მოჰყვა.

„მოლი! თვალებში შემომხედე. შეგიძლია დაფიცო, რომ ის კაცი არ მოგფერებია ცხვირზე?“

„ტყუილია, ტყუილია! - იმეორებდა მოლი, მაგრამ ვერა და ვერ უსწორებდა ქლოუერს თვალებს. შემდეგ ერთბაშად მოსწყდა ადგილს და მინდვრისაკენ მოკურცხლა.

ქლოუერი ეჭვმა შეიპყრო. სიგყვა არავისთან დაცდენია ისე შევიდა მოლის საჯინბოში და ჩლიქით თავი გადააგრიალ-გადმოაგრიალა. თივის ქვეშ, სიღრმეში, შაქრის ნაგები და ფერად-ფერადი ბაფთების შეკვრა იყო დამალული.

ამ ამბიდან სამი დღის შემდეგ მოლი გაქრა. რამდენიმე კვირის განმავლობაში მისი ასავალ-დასავალი ვერავინ გაიგო. შემდეგ მგრელებმა ამბაი მოიგაეს უილგლონის მეორე მხარეს ვნახეთო. იგი ფრიალ მოდურ, წითლად და შავად შერებილ ეგლში ყოფილიყო შებმული. ეგლი ლუღხანის წინ იდგა და ბრიჯებში გამოწყობილიყო, ჩასუქებული ლოყებლაქლაქა კაცი (ემჩნევა ლუღხანის მეპაგრონე იყო) თავზე ხელს უსვამდა და შაქარს აჭმევდაო. მოლის ახლადგაკრეჭილი ფაფარი ალისფერი ბაფთებით ჰქონდა დამშვენებული და, საერთოდ, უნდა ითქვას, ფრიალ კმაყოფილი ცანდაო. ასე თქვეს მგრელებმა. ამ ამბის შემდეგ მოლის სახელი „ცხოველების ფერმაში“ აღარავის უხსენებია.

იანვარში ძალიან აცივდა. მიწა მოიყინა და მინდვრებში მუშაობა შეუძლებელი გახდა. დიდბელელში სხლომა სხლომაზე გარდებოდა. ღორები მოახლოებული საგამაფხულო სამუშაოების დაგეგმვით იყვნენ დაკავებული. „ცხოველების ფერმის“ პოლიტიკის წარმართვა ერთობლივი გადაწყვეტილებით სწორედ ღორებმა ითავეს, რადგან მათი გონებრივი უპირატესობა ამ დროისათვის სავსებით ცხადი შეიქმნა, თუმცარა ყველა საკითხის რაგიფიკაცია ხმათა უმრავლესობით უნდა მომხდარიყო. ეს გადაწყვეტილება არც თუ ისე უშედეგო იქნებოდა, რომ არა სნოუბოლისა და ნაპოლეონის გაუთავებელი კინკლაობა. ნებისმიერი საკითხი, რომელიც ოდნავ წაკამათების საშუალებას იძლეოდა, მათი დავის საგანი ხდებოდა. თუ ერთი წამოაყენებდა იდეას, რომ უფრო დიდ ფართობზე ქერი დავთესოთო, მეორე უეჭველი მოითხოვდა, რომ იქ შვრია დავთესილიყო; ხოლო თუ რომელიმე იცყვოდა ესა და ეს სავარგული კომბოსტოსათვის გამოდგება, მეორე

თავგამოდებით ამტკიცებდა, ეგ მინდორი სგაფილოსა და ჭარხლისთვისაა ბედგამოჭრილიო. თითოეულ მათგანს თავისი მომხრეები ჰყავდა და რამდენჯერ მხარეებს შორის ძლიერი შეჯახებაც მოხდა. სნოუბოლი, როგორც წესი, თავის მჭერმეცველებით უმრავლესობას ყრილობაზე იმხრობდა, ნაპოლეონი კი უფრო დიდ წარმატებას ყრილობებს შორის შუალედებში იძენდა მომხრეებს. განსაკუთრებით იოლად თავის მხარზე გადმოჰყავდა ცხვრები, რომლებიც ბოლო დროს, საჭირო იყო თუ არა, გაუთავებლად ბლაოდნენ - „ოთხი ფეხი კარგია, ორი - ცუდი“, რითაც წამლაუწუმ აფერხებდნენ სხდომის მსვლელობას. ყველა ამჩნევდა, რომ ცხვრები განსაკუთრებული მონღებებით მაშინ იწყებდნენ ბლავილს, როდესაც სნოუბოლის სიგყვა უმაღლეს წერტილს აღწევდა. სნოუბოლმა ბედმიწევნით შეისწავლა ჟურნალ „მესაქონლეობის“ რამდენიმე დამატება, რომლებიც ჯოუნსის ბინაში იპოვნა, და ახლა სავსე იყო ახალი იდეებით შრომის შემსუბუქებისა და ცხოვრების გაუმჯობესების გაობაზე. იგი საქმის ცოლნით ლაპარაკობდა მინდვრების დაშორებაზე, დასილოსებაზე, შკალებზე. დაამუშავა მთელი სისტემა, რომლის მიხედვითაც ცხოველებს ყოველდღე უშუალოდ მინდვრებში უნდა მოეფუნათ დანიშნულ ადგილებზე. ამით დაიბოგებოდა დრო და შრომა, რომელიც იხარჯებოდა ხოლმე ფუნის მოგროვებასა და გადაზიდვაზე. ნაპოლეონი არანაირ გეგმებს არ სახავდა, სნოუბოლი კი მშვიდად ამბობდა, არაფერი გამოუვაო და, ჩაფიქრებული, ხელსაყრელ მომენტს ელოდებოდა. მაგრამ ყველაზე ცხარე მოლაპარაკება სნოუბოლსა და ნაპოლეონს შორის წისქვილის გამო მოხდა.

ფერმიდან არც თუ ისე მოშორებით იყო ერთი პაგარა ბორცვი, რომელიც იმარე-მარეში ყველაზე მაღალ წერტილს წარმოადგენდა. ნიადაგის შესწავლის შემდეგ სნოუბოლმა გამოაცხადა, რომ სწორედ ამ ბორცვზე უნდა აღმართულიყო ქარის წისქვილი. იგი აამოძრავებდა დინამოს და ცხოველთა სადგომებს ელექტროობით უბრუნველყოფდა - გაანათებდა და გამთარში გაათბობდა კიდეც იქაურობას; ელექტრონზე იმუშავებდა ხერხი, ჩალის საჭრელი, ძირხენეულთა საკვეთელი და რძის საწველელი. ცხოველებს არაფერი ამდაგვარი არ სმენოდათ (ჯოუნსს მხოლოდ ძველი პრიმიტიული იარაღები მოეპოვებოდა ფერმაში) და პირდაღებულნი უსმენდნენ სნოუბოლს - მათ წარმოადგინეს ფანგასტიკური მანქანები, რომლებიც იმათ მაგიერ იმუშავებდნენ, ამუშავების შემდეგ იმდენი შეომა დაიბოგება, რომ ცხოველები მხოლოდ კვირაში სამ დღეს იმუშავებენ. თავის მხვრივ, ნაპოლეონი ამტკიცებდა, რომ ყველაზე მნიშვნელოვანი ამჟამად კვების მრეწველობის

გამზრდააო და თუ ცხოველები ღროს წისქვილის მშენებლობაზე დახარჯავენ, შიმშილით დაიხოცებიანო. ცხოველები ორ ფრაქციად გაიყვნენ. ერთის ღვეიში იყო - „ხმა მივეცეთ სნოუბოლსა და სამღლიან სამუშაო კვირას“, მეორესი კი - „ხმა მივეცეთ ნაპოლეონსა და სავსე გობს“. ბენჯამენი ერთადერთი ცხოველი იყო, რომელიც არცერთ მხარეს არ მიმხრობია. მას არც იმის სჯეროდა, რომ საკვების ნორმა გაიზრდებოდა და არც იმისა, რომ წისქვილი შრომას დამოგავდა. წისქვილით თუ უწისქვილოდ, ამბობდა იგი, ცხოვრება მაინც ღუხჭირი იქნება, ანუ ისეთივე როგორიც იყო. წისქვილის გარდა ღლის წესრიგში „ცხოველების ფერმის“ დაცვის საკითხიც იღვა. ყველას კარგად ესმოდა, რომ „ბოსლის ბრძოლაში“ დამარცხება არ ნიშნავდა იმას, რომ ადამიანები ხელმეორე და უფრო მტკიცე შეგვევას არ განახორციელებდნენ „ცხოველების ფერმაზე“, მისი დაბრუნებისა დაბ-ნ ჯოუნსის უფლებების აღდგენის მიზნით. ამისთვის სამაოდ სერიოზული მიზეზი ჰქონდათ, ვინაღან პირველ ბრძოლაში მათი დამარცხების ამბის გაგებაზე, მეზობელ ფერმებში ცხოველებში მღელვარების ახალი გაღლა გამოიწვია. როგორც წესი, სნოუბოლი და ნაპოლეონი ამ საკითხზეც ვერ თანხმდებოდნენ. ნაპოლეონს თუ დაუჯერებდით, მთავარი იყო ცხოველებს იარაღი ეშოვნათ და სროლაში ევარჯიშნათ. სნოუბოლის თანახმად კი, მეზობელ მამულებში უნდა გაგზავნილიყო რაც შეიძლება მეტი მტრედი, რომლებიც იქ უხელმძღვანელებდნენ რევოლუციას. პირველი ამბობდა, თუ თავდაცვას ვერ შევძლებთ, დაპყრობაარ აგვეცდებო, მეორე ამტკიცებდა - დაპყრობის საშიშროება მოისპობა, თუკი ყველგან რევოლუცია მოხდებო. ცხოველები ხან ერთს უსმენდნენ ხან მეორეს და ვერაფრით ვერ გადაეწყვიტათ, რომელი იყო სწორი; ყოველთვის ის ეგონათ მართალი, ვინც იმ წუთას ლაპარაკობდა.

ბოლოს და ბოლოს იმ ღღემაც მოაწია, როდესაც სნოუბოლის გეგმა მზად იყო. მომავალ კვირას ყრილობაზე კენჭი უნდაეყარათ, დაწყებულიყო თუ არა წისქვილის მშენებლობა. ყრილობა ღიდ ბელელში გარდებოდა. როდესაც ცხოველებმა თავი მოიყარეს, სნოუბოლი წამოდგა და, მართალია, ცხვრებმა მოინდომეს, ბღავილით ხელი შეეშალათ მისთვის, მან მაინც ჩამოაყალიბა თავისი არგუმენტები წისქვილის მშენებლობის სასარგებლოდ. შემდეგ ნაპოლეონი ადგა საპასუხოდ. მან მშვიდად განაცხადა, რომ წისქვილი უამრობაა და ყველას მოუწოდა, არ დაეჭირათ მხარიმისი მშენებლობისათვის. თქვა და დაჯდა. დაახლოებით 30 წამი იღაპარაკა და ემჩნეოდა, სრულიად არ ააღვლებდა, თუ რა შთაბეჭდილება მოახდინა მისმა გამოსვლამ. ამაზე სნოუბოლი წამოიჭრა, ყვირილით ჩააწყვეტინა ხმა ცხვრებს,

რომლებმაც კვლავ წამოიწიეს ბლავილი და მგზნებარე სიგყვა წარმოთქვა წისქვილის იდეის დასაცავად. აქამდე ცხოველები ზუსტად ორ ნაწილად იყვნენ გაყოფილი, მაგრამ სნოუბოლმა თავისი მჭერმეცყველებით უკლებლივ ყველა მოიმხრო. იგი აღტაცებული აღწერდა „ცხოველების ფერმის“ მომავალს, როდესაც ისინი ღუბჯირ ცხოვრებას თავსდააღწევდნენ. მისი წარმოსახვა გასცდა ჩალისა და ჭარხლის საჭრელ მანქანებს. ელექტრონი, - ამბობდა იგი, - აამოძრავებს სალევ მანქანებს, გუთანს, ფაცხას, გაბონსაკრეჭს და სამკელ მანქანებს, გარდა ამისა ელექტრონს გამოვიყენებთ განათებისთვის, გვექნება ცხელი და ცივი წყალი, გათბობით ვვუმრუნველყოფთ ყველა თავლასა და საჯინბოს. როდესაც სნოუბოლმა სიგყვა დაამთავრა ყველასათვის ნათელი გახდა, ვისთვის უნდა მიეცათ ხმა. ზუსტად ამ დროს ნაპოლეონი წამოდგა, რაღაც უცნაური მზერა სცოროცნა გვერდულად სნოუბოლს და უცებ ხმამარლა შეჰსტყვილა. ასეთი ბგერები ცხოველებმა პირველად გაიგონეს.

ამას მოჰყვა საშინელი ყეფა და ბელელში სპილენძის სამკერდულებიანი ცხრა ვეებერთელა ძალეი შემოცვივდა. ძალეები პირდაპირ სნოუბოლისაკენ გაქანდნენ, მან დრომე მოასწრო წამოხტომა და ებოში გაფარდა. ძალეები გაეკიდნენ. თავბარდაცემული ცხოველები შიშით ხმას ვერ იღებდნენ. ყველა კართან შეჯგუფდა და იქედან უყურებდა საზარელ სანახაობას. სნოუბოლი თავქუდმოგლეჯილი გარბოდა გბისკენ, მაგრამ სისწრაფით ბევრად ჩამოუვარდებოდა ძალეებს, რომლებიც ფეხდაფერ მისდევდნენ. უცებ სნოუბოლი დასრიალდა და ის-ის იყო ძალეებს უნდა დაეთრიათ, რომ წამოხტა და უფრო დიდი სისწრაფით მოჰკურცხლა. ძალეები ისევ გაეკიდნენ. ერთი მათგანი იმდენად მიუახლოვდა, რომ ლამის მისი კუდი მოიგლო პირში, მაგრამ სნოუბოლმა დრომე მოასწრო კუდი მოქნევა. შემდეგ მთელი ძალა მოიკრიფა და ერთი ნახტომით მესერთან აღმოჩნდა, გაძვრა მესერში და თვალს მიეფარა.

შედრწუნებული ცხოველები კვლავ ბელელში შელასლასდნენ უხმოდ. ერთი წუთიც არ იყო გასული, რომ ძალეებიც მოცვივდნენ. თავიდან ვერავის გაეგო, თუ საიდან გაჩნდნენ ისინი, მაგრამ მალე ყველაფერი გაირკვა: ის ლეკვები იყვნენ, ნაპოლეონმა რომ ჩამოართვა დედებს და ცალკე გამოზარდა. ჯერ კიდევ ბრდადაუსრულებელნი, უზარმაზარი აღნაგობითა და მგლებივით მრისხანე თვალეებით გამოირჩეოდნენ. ცდილობდნენ ნაპოლეონს არ

მოსცილებოდნენ და, ყველას თვაში ეცა, რომ ზუსტად ისე უქიცინებდნენ კულს, როგორც ადრე სხვა ძაღლები ბ-ნ ჯოუნსს.

ნაპოლეონი ძაღლებთან ერთად ამაღლებულ ადგილზე მოთავსდა (იქ საიდანაც ერთხელ მეიჯერსმა თავისი სიზმარი ამცნო საზოგადოებას) და გამოაცხადა, ამიერიდან სავირაო სხდომები გაუქმებულიაო. მისი თქმით, ამის საჭიროება აღარ არსებობდა, ვინაიდან ეს დროის ფუჭი ფლანგვა იყო. მომავალ მუშაობასთან დაკავშირებულ ყველა საკითხს გადაწყვეტდა ღორების კომიტეტი, მისივე ხელმძღვანელობით. „ჩვენ ცალკე მოვითათბირებთ და შემდეგ გადაწყვეტილებას გაგაცნობთ... შეიკრიბებით მხოლოდ კვირათბობით, პატივს მიაგებთ ღრომას, იმღერებთ ჰიმნს და მიიღებთ განკარგულებებს მთელი კვირისათვის. ყოველგვარი დებატები შეწყვეტილია“. - დასძინა მან.

მართალია ცხოველები ჯერ კიდევ რეგლასხმულებივით იყვნენ სნოუბოლის გაძევების გამო, მაგრამ ამ ცვლილებებმა მაინც ააფორიაქეს ისინი და ზუსტი არგუმენტების მონახვა რომ შეძლებოდათ ვიღაც-ვიღაცაები შეეკამათებოდნენ კიდევ ნაპოლეონს. ბოქსერიც კი შემოთრებული ჩანდა. ყურებდაცქვევტილი დრო და დრო ფაფარს აიქნევდა ხოლმე შუბლიდან და ცდილობდა რამენაირად აზრი შეეკოწიწებინა, მაგრამ ამაოდ - არაფერი გამოსდიოდა. ისევ ღორებში აღმოჩნდა რამდენიმე, რომელთაც უფრო ეხერხებოდათ ლაპარაკი. უკმაყოფილო შეძახილებით წინა რიგებიდან ოთხი ბურვაკი წამოხტა. მათ ერთდროულად დაიწყეს ლაპარაკი. მაგრამ უცებ ნაპოლეონის ირგვლივ შემოკრებილმა ძაღლებმა ისეთი შემზარავი ღრენა ატყვეს, რომ ბურვაკებმა ხმა გაკმინდეს და მაშინვე დასხდნენ. ამას მოჰყვა ცხვრების შეხმატკბილებული კიკინი, „ოთხი ფეხი კარგია, ორი - ცუდი“, რამაც დაახლოებით თხუთმეტ წუთს გასტანა და ყოველგვარ დისკუსიას წერტილი დაუსვა.

ცხოველებისათვის ახალი წესების განმარტება სქეილერს დაევალა.

„ამხანაგებო, - თქვა მან, - დარწმუნებული ვარ, რომ ყოველი ცხოველი ჯეროვნად აფასებს იმ მსხვერპლს, ამხანაგმა ნაპოლეონმა რომ გაიღო, როდესაც ეს გედმეგი გვირთი აიღო საკუთარ თავზე. ნუ იფიქრებთ, ამხანაგებო, რომ ლიდერობა სიამოვნებაა! პირიქით, ეს სერიოზული და მძიმე პასუხისმგებლობაა. ვინ იცის ამხანაგ ნაპოლეონზე უკეთესად ის, რომ ყველა ცხოველი თანასწორია. იგი მხოლოდ ბედნიერი იქნებოდა, რომ თქვენივე საქმეების მოგვარება თქვენთვისვე მიენდო. მაგრამ თქვენ მოგჯერ, შესაძლოა, ვერ მიგელოთ სწორი გადაწყვეტილება და მაშნ? რა გვეშველებოდა მაშინ? ვთქვათ და მხედარი დაგეჭირათ

სნოუბოლის მიერ ლამაზი ფერებით დახატული წისქვილის იდეისათვის? სნოუბოლი ვინც ბრძანდება, ხომ ყველამ კარგად გაიგეთ. იგი ბოროტმოქმედია და სხვა ააფერი!“

„იგი მამაცურად იბრძოდა „ბოსლის ბრძოლაში“, - წაილულულა ვილაცამ.

„სიმამაცე არ კმარა, - სთქვა სჭუილერმა, - მთავარია ერთგულება და მორჩილება. ხოლო რაც შეეხება „ბოსლის ბრძოლას“, ღრმად ვარ დარწმუნებული, მოვა დრო და, ამხანაგებო, ჩვენ გავიგებთ, რომ სნოუბოლის წვლილი ამ ბრძოლაში ძალიან გადაჭარბებულად იყო შეფასებული. დისციპლინა, ამხანაგებო, რკინის დისციპლინა! აი, რა უნდა იქცეს დღევანდელი დღის დევიზად. ერთი მცდარი ნაბიჯი და დამარცხებულები ვართ. ბოლოს და ბოლოს, ამხანაგებო, გვინდა ჯოუნსის დაბრუნება?“

ამ არგუმენტის საწინააღმდეგოდ რაიმეს წამოყენება კვლავ შეუძლებელი აღმოჩნდა... ცხადია ცხოველებს არ სურდათ ჯოუნსის დაბრუნება და, თუ ყოველკვირეული დებატები ასეთ საფრთხეს შეიცავდა, მაშინ, რასაკვირველია, მათი გაუქმება აუცილებელი იყო. ბოქსერმა ამასობაში მოასწრო ყველაფრის გააზრება და თავისი სათქმელი ასე ჩამოაყალიბა: „თუ ამხანაგი ნაპოლეონი ამას ამბობს, ეს უთუოდ სწორი უნდა იყოს“ და აქედან მოყოლებული თავის ძველ დევიზს „ვიმუშავებ უფრო მაგრად“ ახალი დაუმატა: „ნაპოლეონი ყოველთვის მართალია“.

გამაფხულზე თბილი ამინდები დაიჭირა და ხვნისა და თესვის დროც დადგა. ოთახი, სადაც სნოუბოლს წისქვილის გეგმა ჰქონდა დახატული, ჩაკეტილი იყო და ამბობდნენ, იაკაკიდან ნახამები წაშალესო. კვირაობით ცხოველები დიდ ბელელში იკრიბებოდნენ და მორიგ მითითებებს იღებდნენ. ცოცხალი ხნით აღრე ღორებმა მიწიდან ამოთხარეს ბებერი მეიჯერის ტავის ქალა და ფლაგმენტის ძირას კუნძზე თოფის გვერდით მოათავსეს. დროშის აღმართვის შემდეგ ცხოველებს მოწიწებით უნდა ჩაეველოთ თავის ქალისათვის და მხოლოდ მას შემდეგ ჰქონდათ ბელელში შესვლის უფლება. ამჟამად ისინი აღარ ისხდნენ ყველანი ერთად, როგორც წინათ ხდებოდა ხოლმე. ნაპოლეონი სჭუილერთან და უბალო ნიჭით ცნობილ კომპოზიტორთან და პოეტთან ღორ მინიმუსთან ერთად, ამალღებული ბაქნის წინ იჯდა; მეორე რიგში ნახევარ წრეს ქმნიდნენ ახალგაზრდა ძაღლები, მათ უკან ისხდნენ ღორები, პირდაპირ კი - დანარჩენი ცხოველები. ნაპოლეონი უხეში, სამხედრო სტილით კითხულობდა განკარგულებებს მთელი კვირისათვის, შემდეგ სრულდებოდა ჰიმნი „ინგლისის ცხოველები“ და ამის მერე იშლებოდნენ.

სნოუბოლის გაბეგებიდან სამი კვირის თავზე, ცხოველები მეგად გააოცა ნაპოლეონის განცხადებამ, წისქვილი ბოლოს და ბოლოს უნდა აშენდესო. მას არანაირად არ აუხსნია, თუ რის საფუძველზე შეიცვალა შეხედულება. მხოლოდ გააფრთხილა ცხოველები, რომ დამატებითი სამუშაო მძიმე შრომას ნიშნავდა. გარდა ამისა, შეიძლება მათი ულუფის შემცირებაც გამხდარიყო საჭირო. გეგმა დაბუშავებული იყო უკანასკნელ დეკალამდე. ღორების სპეციალური კომიტეტი მას სამი კვირის განმავლობაში ამუშაებდა. წისქვილი ორ წელიწადში უნდა აშენებულიყო.

იმ საღამოს სქუილერი ყველა ცხოველს ცალ-ცალკე უხსნიდა, რომ ნაპოლეონი სინამდვილეში არასდროს არ ყოფილა წისქვილის წინააღმდეგი. პირიქით, იგი იყო მისი აგების ინიციატორი, ხოლო ინკუბატორის იაგაკმე დახაზული გეგმები სნოუბოლმა ნაპოლეონს მოპარა. „წისქვილი ხომ, სინამდვილემ ნაპოლეონის იდეაა“ - გამოაცხადა მან. „რატომ იბრძოდა მაშინ ასე გამეტებით წისქვილის წინააღმდეგ?“ - იკითხა ვილაცამ. ამაზე სქუილერმა ეშმაკურად გამოიხედა და განმარტა, რომ ეს მხოლოდ ამხანაგ ნაპოლეონის ფანდი იყო. მან თავი მოაჩვენა, რომ წისქვილის წინააღმდეგია. ეს უბრალოდმავერი იყო სნოუბოლის თავიდან მოსაცილებლად, რომლის დარჩენაც ხიფათს უქმნიდა „ცხოველების ფერმას“ და ცუდ გაველენას ახდენდა მოგიერთებზე. ახლა, როდესაც სნოუბოლი თავიდან მოიცილეს, წისქვილის გეგმა შეიძლება მისი ხელის შეშლის გარეშე განხორციელდეს. „ამას, განმარტავდა სქუილერი, ტაქტიკური სვლა ეწოდება. ტაქტიკური, ამხანაგებო, ტაქტიკური!“ - მხიარული კისკისითა და კულის ქიცინით სხაპასხუპით იმეორებდა სქუილერი, თან ფეხიდან ფეხზე ხტოდა. ცხოველებმა სქუილერის ნათქვამიდან ბევრი ვერაფერი გაიგეს, მაგრამ იგი ისეთი დამაჯერებლობით ლაპარაკობდა (თანაც ძაღლები, რომლებიც იქვე აღმოჩნდნენ, ისე საშინლად იღრინებოდნენ), რომ ცხოველებმა შეკითხვების მიცემა შეწყვიტეს და ამ ახსნა-განმარტებით დაკმაყოფილდნენ.

თავი VI

მთელი ეს წელი ცხოველებს მონებივით მოუწიათ შრომა, მაგრამ ძა-ღონეს არავინ იშურებდა. მათ მშვენივრად ჰქონდათ შეგნებული, რომ ყოველივე რასაც აკეთებდნენ, მათი

და მომავალი თაობის კეთილდღეობისათვის კეთდებოდა და არა ერთი მუჭა უსაქმური მყველფაფებისთვის, როგორც ადამიანები არიან.

გაბაფხულზე და ბაფხულშიც დღეში ათ-ათ საათს მუშაობდნენ, ხოლო აგვისტოში ნაპოლეონმა კვირა დღეც სამუშაოდ გამოაცხადა. მართალია ეს სრულიად ნებაყოფილობითი ღონისძიება იყო, მაგრამ ვინც სამუშაოდ არ გამოვიდოდა, დღიური ულუფა უნახევრდებოდა. მოსავალი წინა წელთან შედარებით საგრძნობლად მცირე იყო. იმის გამო, რომ დროზე ვერ მოხნეს, ორი მინდორი დაუთესავი დარჩათ. აქ საადრეო ჭარხალი უნდა დათესილიყო. ცხადი შეიქმნა, რომ მძიმე ზამთარი ელოდათ.

წისქვილის მშენებლობასაც ბევრი გათვალისწინებელი სირთულე მოჰყვა. სამშენებლო მასალასაკმარისად ჰქონდათ, ვინაღან ცხოველებმა სახლის უკანა ფლიგელში უამრავი ქვიშა და ცემენტი აღმოაჩინეს. იქვე ახლოს ჩინებული კირქვის კარიერსაც მიაგნეს, მაგრამ მაინც შავ დღეში იყვნენ. თავდაპირველად ვერაფრით ვერ მოიფიქრეს, როგორ დაეგებათ უზარმაზარი ლოდები შესაფერის მომებად, რადგან ვერც ერთი მათგანი ვერ ხმარობდა წერაქვსა და ძალაყინს (ამისათვის ორ ფეხზე დგომა იყო საჭირო). არადა სხვა საშუალებაც არ ჩანდა. რამდენიმე კვირა ამაოდ იწვალეს და მხოლოდ მერე მოუვიდა ვილაცას ბენიერი აზრი, კერძოდ - სიმძიმის ძალა გამოეყენებინათ. მთელი კარიერის გასწვრივ უზარმაზარი ლოდები ეყარა, ბევრად უფრო დიდი ვიდრე სჭირდებოდათ. ცხოველები ლოდის ირგვლივ თოკს ამაგრებდნენ და შემდეგ ყველანი ერთად - ძროხები, ცხენები, ცხვრები, ერთი სიგყვით ყველა, ვისაც გაწევა შეეძლო, (ის კი არა, კრიგიკულ მომენგში ლორებიც უერთდებოდნენ დანარჩენებს) - ნაბიჯ-ნაბიჯ მიაჩოჩებდნენ ლოდებს კარიერის თავზე და იქედან აგორებდნენ. დახეთქებისას ლოდები იმსხვრეოდა პაგარ-პაგარა ნაწილებად, რომელთა გადაზიდვა უკვე შედარებით ადვილი საქმე იყო. ცხენებს ეს ქვები ურიკით გადაჰქონდათ, ხოლო ცხვრები თითო-თითო ნაგებს ეზიდებოდნენ, მურიელი და ბენჯამენიც კი შეებნენ ძველ ორთვალაში და საერთო საქმეში მათი წილიც შეჰქონდათ. ბაფხულის მიწურულს ბორცვზე საკმარისი რაოდენობის ქვები მოგროვდა და ცხოველები ლორების ხელმძღვანელობით მშენებლობას შეუდგნენ.

ლოდების დაგება მძიმე და დამღლევი პროცესი აღმოჩნდა. ხშირად მთელი დღე ერთ ლოდს ექაჩებოდნენ და ბოლოს, როდესაც რის ვაივაგლახით ქანცაწყვეცილები ბორცვზე აიგანდნენ და გადმოაგორებდნენ, იგი არ გყდებოდა. ერთი რამ ცხადი იყო, ვერავინ

ვერაფერს შეძლებდა, თუ არა ბოქსერი, რომელსაც სხვებზე ათჯერ მეტი ღონე ჰქონდა. ბოგჯერ ლოდი გაუგორდებოდათ, ცხოველები თავს ველარ იმაგრებდნენ და სასოწარკვეთილები ჰკიოდნენ. მაგრამ ღონიერი ბოქსერი შეაჩერებდა ხოლმე ლოდს და განსაცდელისაგან იხსნიდა მათ. შეუძებელი იყო აღფრთოვანება არ გამოეწვია ბოქსერის ცქერას, როდესაც უმძიმეს ლოდს მიათლევდა ბორცვზე - ღონიერი ფერდები ოფლით შეენამებოდა ხოლმე და ისე მგვიცვლდებოდა, გეგონებოდათ, ჩლიქებს კი არა, ბრჭყალებს ასობსო მიწაში. ქლოუერი ღროღადრო აფრთხილებდა თავი ზედმეტად არ გადაიგვირთოთ, მაგრამ შენც არ მომიკვდე! მისი ორი ლომუნგი „ვიმუშავებ უფრო მაგრად“ და „ნაპოლეონი ყოველთვის მართალია“, საკმარისად მიაჩნდა ნებისმიერი პრობლემის გადასაჭრელად. იგი შეუთანხმდა მამალს, რომ ნახევარი საათის ნაცვლად ორმოცდახუთი წუთით ადრე გაეღვიძებინა დილაობით. ხოლო თავისუფალ დროს, თუმცა ასეთი რამ ბოლო ხანს იშვიათი იყო, მარგო მოდიოდა კარიერზე, აგროვებდა დამგვრეულ ქვებს და მშენებლობის ადგილზე მიჰქონდა.

მძიმე ჯაფის მიუხედავად ცხოველებს არც თუ ისე ცუდი ცხოვრება ჰქონდათ ზაფხულის განმავლობაში. საჭმელი მეტი თუ არა, ყოველ შემთხვევაში არც ნაკლები ჰქონდათ, ვიდრე ჯოუნსის დროს. ერთგვარ შვებას ჰგვირადთ იმის შეგნებაც, რომ მხოლოდ საკუთარი თავი უნდა გამოეკვებათ და აღარ უნდა ერჩინათ ზედმეტად ხუთი მუქთახორა ადამიანი. გარდა ამისა, შრომის მათი მეთოდი ხშირად სჯობნიდა კიდევ ადამიანებისას და გარჯასაც ნაკლებს მოითხოვდა. მაგალითად, მარგვლა ცხოველებმა ისეთ კონდიციამდე მიიყვანეს, რომ ადამიანები ვერც კი ინაგრებდნენ. ამასთანავე, ვინაღან არცერთი ცხოველი არ ქურდობდა, აღარ იყო საჭირო სახნავეებისა და სათესების ღობეებით გამიჯვნა, რამაც ცხოველები მესრებზე და ჭიშკრებზე ზრუნვისაგან გაანთავისუფლა, ეს კი დიდი შეღავათი იყო. მაგრამ მიიწურა თუ არა ზაფხული, უამრავმა გაუთვალისწინებელმა სიძნელემ იჩინა თავი. მოილია ნავთი, აღარ დარჩათ ლურსმნები, თოკები, ძაღლის საჭმელი ბისკვიტი, ნალების დასამზადებელი რკინა - მოკლედ გაქრა ყველაფერი, რასაც ცხოველები თვითონ ვერ აწარმოებდნენ. მალე თესლისა და ხელოვნური სასუქის გაჭირვებაც დაიწყებოდა, რომ არაფერი ვთქვათ შრომის სხვადასხვა იარაღებზე. რაც მთავარია, წისქვილის მოწყობილობაც შესაძენი იყო. საღ უნდა ემოვნათ ყოველივე ეს, არავინ იცოდა.

ერთ კვირა დილას, როდესაც ცხოველები განკარგულების მისაღებად შეიკრიბნენ ბოსელში, ნაპოლეონმა განაცხადა, რომ პოლიტიკის კურსში ცვლილებების შეგანა აქვს გადაწყვეტილი - „ცხოველების ფერმა“ ამერიიდან დაამყარებს სავაჭრო ურთიერთობებს მეზობელ მამულებთან, მაგრამ რათქმაუნდა არა რაიმე კომერციული მიზნებით, არამედ უბრალოდ, იმ პროდუქტების მოსაპოვებლად, რომელიც გადაუღებლად ესაჭიროებოდათ. „წისქვილის ინგერესები ყველაზე მაღლა უნდა დავაყენოთ“, - თქვა ნაპოლეონმა. აქედან გამომდინარე იგი ამჟამად აგვარებდა საქმეს, რათა გაეყიდა თავისი ერთი ბენი და წლევიანდელი ხორბლის ნაწილი, ხოლო მოგვიანებით თუ კიდევ საჭირო იქნებოდა ფული, კვერცხებიც უნდა გაეგანათ უილინგდონის ბაზარზე, სადაც მათზე მუდმივი მოთხოვნილება იყო. „ქათმები, - თქვა მან, - სიხარულით უნდა შეხვდნენ ამ მსხვერპლს, რაც ნიშნას მათ პირად განსაკუთრებულ წვლილს წისქვილის მშენებლობაში“.

ცხოველები ერთხელ კიდევ შეიპყრო რაღაც გაუგებარმა შიშმა. არ ჰქონდათ არანაირი საქმე ადამიანებთან, არასოდეს ჩაბმულიყვენენ ვაჭრობაში, არასოდეს ესარგებლად ფულით - განა პირველ რიგში ეს რეზოლუციები არ მიიღეს იმ საბენიო სხლომაზე, რომელიც ჯონსის გაბეგებისთანავე ჩაგარდა? ყველა ცხოველს ახსოვდა ეს რეზოლუციები, ყოველ შემთხვევაში ასე მიაჩნდათ, რომ ახსოვდათ. ოთხმა ღორმა, რომლებმაც თავის ღროზე საკვირაო სკოლის თავყრილობის გაუქმების გამო პროტესტი განაცხადეს, ახლაც აიმაღლეს ხმა, თუმცა გაუბედავად. მაგრამ, როგორც კი ძალებმა ბოხი ხმით დაიღრინეს, იმწამსვე ჩაჩუდნენ. ეს ამბავი ჩვეულებისამებრ დამთავრდა ცხვრების ბლავილით, „ოთხი ფეხი კარგია, ორი - ცუდი!“ და წამიერმა დაძაბულობამაც გადაიარა. დასასრულს ნაპოლეონმა სიჩუმის დასამყარებლად ფლოქვი ასწია და გამოაცხადა, უკვე ყველაფერი მოგვარებული მაქვსო, არც ერთ ცხოველს არ დასჭირდება ადამიანებთან ურთიერთობის დამყარება, რაც ბუნებრივია უაღრესად არასასიამოვნო იქნებოდაო. როგორც გაირკვა, მას განზრახული ჰქონდა საქმის მთელი სიმძიმე თვითონ ეგვიროთა. „არის ასეთი ბ-ნი უიმფერი, უილინგდონიდან, რომელმაც ითავა შუამავლობა „ცხოველების ფერმასა“ და დანარჩენ ქვეყანას შორის. იგი ყოველ ორშაბათს გამოცხადდება „ცხოველების ფერმაში“ განკარგულების მისაღებად“, - დასძინა ნაპოლეონმა და ჩვეულებისამებრ, თავისი სიგყვა დაამთავრა შეძახილით „გაუმარჯოს „ცხოველების ფერმას!“ შეკრებილებმა „ინგლისის ცხოველები“ იმღერეს და დაიშალნენ.

სადამოთი ისინი სქეილერმა ახსნა-განმარტებების მისაცემად მოინახულა, რათა ყოველგვარი ეჭვი გაეფანტა. ყველას არწმუნებდა, რომ ვაჭრობისა და ფულის საწინააღმდეგო რეზოლუცია არასდროს არავის მიუღია, ის კი არა არც კი შემოუთავაზებიაო. ეს რაღაც გამოგონილი ამბავია, რომელიც უფრო სწოების მიერ გავრცელებულ ჭორს ჰგავსო. რამდენიმე ცხოველმა მაინც გაბედა ეჭვის გამოთქმა, მაგრამ სქეილერმა მათ განმგმირავი მზერა სცოცრა და ჰკითხა: „ღარწმუნებული ხართ, ამხანაგებო, რომ ეს თქვენ არ დაგსიმრებიან? არსებობს ამ რეზოლუციის ამსახველი რაიმე დოკუმენტი? გინახავთ იგი დაწერილი?“ და ვინაიდან ამდაგვარი დოკუმენტი მართლაც არ არსებობდა, ცხოველებმა დაიჯერეს, რომ რაღაც ეშლებოდათ.

ბ-ნი უიმფერი, შეთანხმებისამებრ, ყოველ ოღშაბათს მოდიოდა „ცხოველების ფერმაში“. ეს იყო, ბაკენბარდებიანი, ცხიერთვალებიანი, განმორჩილი კაცი. დიდი გაიძვერა გახლდათ და სხვაზე აღრე მოისაზრა ცხოველებს გარე სამყაროსთან შუამავალი დასჭირდებოდათ და რომ ამ საქმეში მონაწილეობა მომგებიანი იქნებოდა. ცხოველებს ყოველი მისი მოსვლა შიშს გვირდა და, რამდენადაც შეეძლოთ, თავს არიდებდნენ. მაგრამ ერთი კია, რომ მათ სიამაყის გრძნობით აღავსებდა იმის ყურება, თუ როგორ აძლევდა ოთხფეხა ნაპოლეონი ორფეხა ადამიანს. ეს გარემოება რამდენადმე ესმარებოდა კიდეც მათ, შეჭგუებოდნენ ახალ ვითარებას. უნდა ითქვას, რომ ცხოველებისა და ადამიანების ურთიერთობა განსხვავდებოდა აღრინდელისაგან. ადამიანებს ისინი ძველებურად ეზიმდებოდათ, ის კი არა, ახლა მეტი სიძულვილითაც იყვნენ შეპყრობილები. სწორედ ახლა, როდესაც ცხოველების საქმეები აღმავლობის გზაზე იყო. ყველა ადამიანს ღირსების საქმედ მიაჩნდა იმის მტკიცება, რომ აღრე თუ გვიან, ცხოველების თვითმმართველობა დამარცხდებოდა და, რაც მთავარია, წისქვილის მშენებლობა ჩაფლავდებოდა. ლუდხანაში შეკრებილი ადამიანები, ლამის დიაგრამების საშუალებით ამტკიცებდნენ, რომ წისქვილი განწირულია დასანგრევად და, კიდევაც რომ არ დაინგრეს, ვერასოდეს ამუშავდება. და მაინც, ის ფაქტი, რომ ცხოველები ასე მარჯველ უმკლავდებოდნენ თავიანთ საქმეებს სხვების დაუხმარებლად, ძალაუნებურად ადამიანთა პატივისცემას იწვევდა. ამის პირველი ნიშანი ის იყო, რომ მათ თანდათანობით აღიარეს სახელწოდება „ცხოველების ფერმა“ და შეწყვიტეს მისი უწინდელი, ვითომდა ერთადერთი საკადრისი სახელით - „მამულით“ - მოხსენიება. აღარც ბ-ნ ჯოუნსს ექომავებოდნენ, რომელიც ქვეყნის სხვა კუთხეში გადაიხვეწა. უიმფერის გარდა,

ჯერჯერობით სხვა არავითარი კავშირი არ არსებობდა „ცხოველების ფერმასა“ და გარე სამყაროს შორის, მაგრამ ყველა ამბობდა, რომ ნაპოლეონი რაღაც საქმიანი კავშირის დამყარებას აპირებს ან ფუქსველე ბ-ნ ფილქინგტონთან, ან ფლინჩფილდელ ბ-ნ ფრედერიკთა. მაგრამ არავითარ შემთხვევაში, ორივესთან ერთდროულად ურთიერთობა არ ექნებაო.

დაახლოებით ამ დროს ღორები ერთბაშად ბ-ნი ჯონსის სახლში შესახლდნენ და იქ დაიმკვიდრეს ბინა. ცხოველებს ამჯერადაც მოეჩვენათ, რომ ამის საწინააღმდეგოდ მიღებული რეზოლუცია ახსოვდათ, მაგრამ სქეილერმა ახლაც მოახერხა დაერწმუნებინა ისინი, რომ ამ შემთხვევას არაფერი ჰქონდა საერთო იმ რეზოლუციასთან. აბსოლუტურად აუცილებელია, ამგვიცებდა იგი, რომ ღორებს, ვინაიდან ისინი გონებრივ მუშაობას ეწევიან, სამუშაოდ წყნარი ადგილი ჰქონდეთო. გარდა ამისა, ბელადის ღირსებას (ბოლო დროს იგი ასე იხსენებდა ნაპოლეონს) ბინაში ცხოვრება უფრო შეშვენის, ვიდრე უბრალო სალონებშიო. სქეილერის ამ ლაპარაკის მიუხედავად, ზოგიერთი ცხოველი მეტად შეაწუხა იმის გაგება, რომ ცხოველები სამზარეულოში საუზმობდნენ, მისაღებ ოთახში ისვენებდნენ და (დმერთო ამას რას მოესწრნენ!) - საწოლზე ეძინათ. ბოქსერი ამ სიახლეს თავისი ცნობილი ლომუნგით შეხვდა: „ნაპოლეონი ყოველთვის მართალია“, მაგრამ ქლოუერმა, რომელიც დარწმუნებული იყო, რომ ახსოვდა სრულიად განსაზღვრული კანონი საწოლში ძილის წინააღმდეგ, ბელეს მიაშურა და იქ შეეცადა ამოეკითხა კელის ბოლოში დაწერილი შვიდი მცნება. მაგრამ ცალკე ასოების გარდა ვერაფრით შეძლო რამის გარკვევა და მურიელს უხმო. „წამიკითხე ერთი მეოთხე მცნება - სთხოვა მან მურიელს, - განა აქ არ არის ნათქვამი, საწოლში არასდროს არ უნდა დავიძინოთ?“

მურიელმა ძლივს ამოიკითხა: „არც ერთმა ცხოველმა არ უნდა დაიძინოს საწოლში თეთრეულით გაწყობილში“.

უცნაურია, მაგრამ ქლოუერს არ ახსოვდა, რომ მეოთხე მცნებაში თეთრეულზე ყოფილიყო ლაპარაკი, თუმცა, რაღას გააწყობდა, კელელზე ასე ეწერა და ალბათ თავიდანვეც ასე იყო. სქეილერმა, რომელიც სამი ძაღლის თანმხლებით, რომელიც შემთხვევით იქვე აღმოჩნდა, სულ სხვა კუთხით წამოუჩინა საქმის ვითარება.

„მამ თქვენ უკვე გაიგეთ, მეგობრებო, რომ ღორებს სახლში გვძინავს საწოლებზე? - ჰკითხა მან - რაგომაც არა? თქვენ რა გგონიათ რაიმე კანონი საწოლებს კრძალავს? საწოლი ხომ უბრალოდ დასაძინებელ ადგილს ნიშნავს. თუ ყველაფერს თავის სახელს დავარქმევთ ჩალის

საგებიც ხომ საწოლია?! კანონი საწოლს კი არა თეთრეულს კრძალავს, ვინაიდან თეთრეული ადამიანის მიერ არის შექმნილი. ჩვენ მოვაშორეთ იქაურობას თეთრეული და მარტო ლეიბებში და საბნებში გვძინავს. და დიახაც, რომ მშვენივრად მოვეწყეთ ჯოუნსის საწოლებში, მაგრამ დამიჯერეთ, არა იმაზე უკეთ, ვიდრე ამას საჭიროება მოითხოვს. მით უმეტეს, თუ გავითვალისწინებთ იმ გონებრივ დაძაბვას, რასაც დღევანდელი მოითხოვს ჩვენგან, ღორებისაგან. რაო, დასვენების უფლებასაც გვართმევთ? გინდათ, ამხანაგებო, რომ გადავიღალეთ და ჩვენი მოვალეობა ვერ შევასრულოთ? დარწმუნებული ვარ ჯოუნსის დაბრუნება არავის სურს?“

ცხოველებმა სასწრაფოდ დაამშვიდეს სქუილერი და ამ საკითხზე კრინგი არავის დაუძრავს, ხოლო, როდესაც რამოდენიმე დღის შემდეგ გამოცხადდა, რომ ღორები ამიერიდან ერთი საათით გვიან აღგებიან სხვა ცხოველებთან შედარებითო, საყვედურის მსგავსიც კი არავის დასცდენია.

შემოდგომისთვის ცხოველები გადალლილები, მაგრამ მაინც ბედნიერები იყვნენ. მართალია, მძიმე წელი ჰქონდათ და თივისა და ხორბლის გაყიდვამაც საკმაოდ შეამცირა მამთრის საკვების მარაგი, მაგრამ წისქვილი ყველაფერს აანაზღაურებდა. მოსავლის აღების შემდეგ კრიალა, მშრალი ამინდები დაიჭირა და ცხოველები უფრო დიდი მონდომებით შეუდგნენ მუშაობას. მზად იყვნენ მთელი დღე ეთრიათ ქვები, ოღონდ კედელს თუნდაც მგკაველი შემაგებოდა. ბოქსერი ღამლამობითაც კი გამოდიოდა და ორიოდე საათს მუშაობდა მთვარის შუქზე. თავისუფალ დროს ცხოველები გაუთავებლად გარს უვლიდნენ ნახევრადღამთავრებულ წისქვილს და აღგაცებულები იყვნენ კედლების სიმაღლითა და სისწორით. უკვირდათ, როგორ მოახერხეს ეგზომ შთამბეჭდავი შენობის აგება. მხოლოდ ბენჯამენს არ ეგყობოდა აღფრთოვანება. ჩვეულებისამებრ ორაბროვანი შენიშენით იფარგლებოდა, ვირები დიდხანს ცოცხლობენო.

დადგა ნოემბერი და თან მოჰყვა სუსხიანი სამხრეთ-დასავლეთის ქარები. ცხოველები იძულებულნი გახდნენ მშენებლობა შეეჩერებინათ, ვინაიდან ნესტის გამო ცემენტის მოზელა ჭირდა. ერთ ღამეს ისეთი ქარიშხალი მოვიდა, რომ ეზოში შენობები აამანზარა და ბელის სახურავიდან კრამიგი ჩამოყარა. შეშინებულ ქათმებს კრიახით გამოეღვიძათ, ყველას ერთდროულად დასიზმრებოდათ, რომ სადღაც შორს თოფი გავარდა. დილით სადგომებიდან გამოლასლასებულ ცხოველებს ყველაზე პირველად დაყირაყებული ფლაგშტოკი და

ამობირკეული თელა მოხდათ თვალში. უცებ სასოწარკვეთილი ყვირილი აღმოხდათ: წინ საზარელი სანახაობა გადაეშალათ - წისქვილი ნანგრევებად იყო ქცეული. უკლებლივ ყველა ბორცვისკენ გაიჭრა. ნაპოლეონი, რომელიც სასეირნოდაც კი იშვიათად გამოდიოდა, ყველაზე წინ გარბოდა. ღიახ ნამდვილად ასე იყო მათი ნაშრომ-ნაჯაფი მიწასთან იყო გასწორებული. გარშემო მთელი არე-მარე მათ მიერ ტანჯვით და მწვალებით დატყვევებული და ამომიღული ქვებით იყო მოფენილი. მწუხარებით დამუნჯებული მისჩერებოდნენ ნანგრევებს. ნაპოლეონი უხმოდ სცემდა ბოლთას. კუდი ნერვიულად, აქეთ-იქით უქანქარებდა, რაც მის ინგენსიურ გონებრივ დაძაბულობაზე მიუთითებდა. ერთბაშად მიწა დაყნოსა. მერე თითქოს რაღაცას მიხვდაო, გაჩერდა და ცხოველებს მიუბრუნდა.

„ამხანაგებო, - დაიწყო მშვიდად, - იცით ვინ აგებს ამისთვის პასუხს? იცით იმ იყო ამაღამ აქ და ვინ დაგვინგრია წისქვილი?“ და უცებ მეხვივით დასჭექა „სნოუბოლმა! სნოუბოლმა ჩაიდინა ეს! სამარცხვინოდ გაბევებული და შურისგების გრძნობით გაბოროტებული ეს მოღალატე შემოიპარა აქ სიბნელეში და ჩვენი ერთი წლის ნაშრომი მოსპო, გაანადგურა. ამხანაგებო, ამიერიდან მე სიკვდილის განაჩენი გამომაქვს მისთვის. ნებისმიერ ცხოველს, ვინც ამ სამართალს აღასრულებს, მიენიჭება „ცხოველთა გმირის მეორე ხარისხის“ წოდება და ნახევარი ბუშელი ვაშლი, ხოლო ვინც ცოცხალს მომგვრის, ერთი ბუშელით დაჯილდოვდება!“

ცხოველებს თავმარი დასცა ამ ამბის გაგებაში. გაისმა აღშფოთებული შეძახილები. თითოეული ცდილობდა რაიმე გზა გამოეძებნა სნოუბოლის შესაპყრობად, თუ კი იგი ოდესმე კიდევ გაბედავდა „ცხოველების ფერმაში“ შემოპარვას. მალე ღორის ფეხის ნაკვალევიც აღმოაჩინეს ბორცვისაგან არც თუ ისე მოშორებით. ნაფეხურები მესრის ხერელთან ქრებოდა. ნაპოლეონმა კარგად დაყნოსა მიწა და გამოაცხადა, ნაკვალევი სნოუბოლს ეკუთვნისო. მან ვარაუდი გამოთქვა, შესაძლოა სნოუბოლი „ფოქსველის“ მხრიდან შემოვიდაო.

„მეგს ნულარ დავაყოვნებთ, მეგობრებო! - დაჰკვივლა მან, მას შემდეგ რაც ყურადღებით შეისწავლა ნაფეხურები. საქმეა გასაკეთებელი. წისქვილის აღდგენას ამწუთშივე უნდა შევუდგეთ. უნდა ვიმუშავოთ მთელი ზამთარი, სულერთია წვიმა იქნება თუ დარი. ჩვენ დავანახებთ იმ მოღალატეს, იმ არარაობას, რომ იგი ვერ შეძლებს ჩვენი ნაშრომის ასე აღვილად განადგურებას. დავიმახსოვროთ, ამხანაგებო, რომ არაფერმა არ უნდა

შეაფერხოს ჩვენი გეგმა. მშენებლობა მუსგად დათქმულ დროს უნდა დამთავრდეს. წინ, ამხანაგებო! გაუმარჯოს წისქვილს! გაუმარჯოს „ცხოველთა ფერმას!“

თავი VII

ზამთარი მკაცრი გამოდგა, ქარბუქი თოვჭყაპმა შეცვალა. შემდეგ კი თებერვლამდე ყინვები იდგა. ცხოველები შეუპოვრად განაგრძობდნენ მუშაობას წისქვილის აღსადგენად. მათ კარგად ესმოდათ, რომ მთელი ქვეყანა მათ შესცქეროდა და რომ გულღვარძლიანი ადამიანები სიხარულით ცას ეწეოდნენ, თუ წისქვილი დათქმულ ვადაში არ დასრულდებოდა. მით უმეტეს, რომ ისე ეჭირათ თავი, თითქოს არ სჯეროდათ, რომ წისქვილის განადგურებაში სნობოლს მიუძღვოდა რაიმე წვლილი. ჯიუტად ამტკიცებდნენ, რომ წისქვილი იმიტომ დაინგრა თხელი კედლები ჰქონდაო. ცხოველებმა კი იცოდნენ, რომ კედლები არაფერ შუაში იყო, მაგრამ მაინც გადაწყდა, ამჯერად მათი სისქე სამჯერ გაეზარდათ წინანდელთან შედარებით. ეს კი გაცილებით დიდი რაოდენობით ქვების შეგროვებას მოითხოვდა. სამუშაოს დაწყება კარგა ხანს ვერ ხერხდებოდა, რადგან კარიერი ნამქერით იყო დაფარული. მშრალ, ყინვიან ამინდებში, თუმცა დიდი გაჭირვებით, მაგრამ მაინც ახერხებდნენ რაღაცას. აღრინდელივით იმედიანად ვეღარ იყვნენ. გამუდმებით მშვივრებსა და გათოშილებს უხდებოდათ მუშაობა. მხოლოდ ბოქსერი და ქლოუერი არ დაცემულან სულიერად. სქუილერი შთაგონებულ გამოსვლებს უძღვნიდა ხოლმე შრომის სიხარულისა და ბედნიერების თემას. მაგრამ ცხოველებს ყველაზე მეტად ბოქსერის ცნობილი „ვიმუშავებ უფრო მაგრად“ ამხნეებდა.

იანვარში საკვები შემოაკლდათ. ხორბლის ულუფა მკვეთრად შემცირდა და გამოცხადდა, რომ სანაცვლოდ კარგოფილი გაიცემოდა. მაგრამ აღმოჩნდა, რომ კარგოფილის მთელი მარაგი გაყინულიყო, ვინაიდან საკმაოდ თბილად არ შეუნახავთ. მხოლოდ მცირე ნაწილი გადარჩენილიყო, დანარჩენი კი არ იჭმეოდა, ისეთი რბილი და გამწვანებული იყო. ერთხელ, ოთხი დღის განმავლობაში, მხოლოდ ჩენჩოსა და ნამჯის ჭამა მოუხდათ. შიმშილი კარგე იყო მომდგარი.

ამ ამბავს არავითარ შემთხვევაში გარეთ არ უნდა გაელწია. წისქვილის დანგრევით ისედაც გახარებული ადამიანები სხვადასხვა ჭორს ავრცელებდნენ. მათ კვლავ დაყარეს ხმები „ცხოველთა ფერმაში“ შიმშილმა და ავადმყოფობამ დაისადგურაო, ცხოველები გამუდმებით ებრძვიან ერთმანეთს და მათ შორის კანიბალიზმი და ჩვილთმკვლელობა მძვინვარებსო. ნაპოლეონს კარგად ესმოდა, თუ რა სავალალო შედეგი მოჰყვებოდა, გარეთ რომ ნამდვილი ამბავი გაეგოთ. ამიტომ გადაწყვიტა ბ-ნი უიმფერის დახმარებით სრულიად საწინააღმდეგო ინფორმაცია გაევრცელებინა. აქამდე ცხოველებს არავითარი, თუნდაც წუთიერი ურთიერთობაც კი არ ჰქონდათ ბ-ნ უიმფერისთან მისი ვიზიტების დროს. ამჯერად კი წინასწარ შერჩეულ რამოდენიმე ცხოველს (უპირატესად ცხვრებს) დაევალიათ, ვითომდა შემთხვევით ჩამოეგდო საუბარი უიმფერის თანდასწრებით იმაზე, თუ როგორ გაიზარდა ცხოველთა ულუფა. გარდა ამისა, ნაპოლეონმა ბრძანება გასცა, ხალოები ბელელში პირამდე გაეესოთ ქვიშით, ზემოდან კი მარცვლეული დაეყარათ. ყველაფერი რომ გამზადა უიმფერი რაღაც საბაბით საწყობში შეიყვანეს და საშუალება მისცეს თვალი შეეგლო ხარობისათვის. მოგყეუბულმა უიმფერმა მთელ ქვეყანას მოსდო „ცხოველთა ფერმაში“ საკვების არანაირი დეფიციტი არ არსებობს.

სინამდვილეში იანერის ბოლოს ცხადი გახდა, რომ საჭირო იქნებოდა დამატებითი მარცვლეულის შოვნა. ნაპოლეონი იშვიათად ჩნდებოდა სამოგადოებაში. იგი მთელ თავის დროს შენჭობაში აგარებდა, რომლის ყველა შესასვლელსაც ძაღლები დარაჯობდნენ, ხოლო, თუ მაინც მოუხდებოდა გამოსვლა, შემუშავებული წესის თანახმად, ძაღლების ამაღლა მოჰყვებოდა. ისინი მჭიდრო რკალს ქმნიდნენ ნაპოლეონის ირგვლივ და ყველას, ვინც გაბედავდა ნაპოლეონთან მიახლოებას, უღრენდნენ. ნაპოლეონი საკვირაოდ დილის კრებებზეც კი იშვიათად მოდიოდა, განკარგულებებს რომელიმე ღორის, უმეტესად სქეილერის, მეშვეობით აცნობდა ცხოველთა სამოგადოებას. ახლაც ასე მოხდა, კვირა დღით სქეილერმა გამოაცხადა, რომ მოკრუხებულ ქათმებს კვერცხები უნდა ჩაებარებინათ - ნაპოლეონს უიმფერის საშუალებით ხელშეკრულება დაუდეს კვირაში ოთხასი კვერცხის გაყიდვაზე. აღებული თანხით მარცვლეულისა და საკვების შეძენა გადაწყდა, რათა ბაფხულამდე თავი გაეგანათ. ბაფხულში კი შედარებით ადვილი იყო ცხოვრება.

ამის გაგონებაზე ქათმებმა საშინელი კრიახი აგეხეს. აღრე კი იყვნენ გაფრთხილებულები, შესაძლოა, ასეთი მსხვერპლი საჭირო გახდესო, მაგრამ ვერ წარმოედგინათ, თუ ეს ოდესმე

მართლა მოხლებოდა, მით უმეტეს რომ წიწილები გაზაფხულზე უნდა გამოჩეკილიყვნენ. ასეთ დროს კვერცხების წართმევა, ყვიროდნენ ქათმები, მკვლელობას უდრისო, და ამიგომაც უარს აცხადებენ ამ განკარგულების შესრულებაზე. ჯოუნსის გაძევების შემდეგ ცხოველები პირველად მოიცვა რაღაც ამბობების მსგავსმა გრძნობა. სამი შავი ვარიის მეთაურობით ქათმებმა თავგანწირული წინააღმდეგობა გაუწიეს ნაპოლეონის ბრძანებას - პროტესტის ნიშნად ქანდარაზე დასხდნენ და იქედან ლებდნენ კვერცხებს, რომლებიც დაცემისთანავე იმგვრეოდა. ნაპოლეონმა საპასუხოდ სასტიკ ზომებს მიმართა. მან დაუყონებლივ გამოიგანა დადგენილება, რომლის მიხედვითაც ქათმებს შეუწყვიტეს კუთვნილი ულუფა და ნებისმიერი ცხოველი, ვინც მათ თუნდაც ერთ მარცვალ ხორბალს მიაწვდიდა, სიკვდილით დაისჯებოდა. ამ განკარგულების შესრულებას თვალყურს ძალეები ადევნებდნენ. ხუთდღიანი შიმშილის შემდეგ ქათმებმა კაპიტულაცია გამოაცხადეს და თავიანთ ბუდეებს დაუბრუნდნენ. ამასობაში ცხრა ქათამი მომკვლარიყო. ისინი ბაღში დამარხეს და დალუპვის მიზნად რაღაც ინფექცია გამოაცხადეს. უიმფერს ამის შესახებ არაფერი გაუგია. მან შეთანხმების თანახმად დროზე ჩაიბარა კვერცხები და იმ დღიდან, კვირაში ერთხელ, მათ წასაღებად სასურსათო ფურგონით მოდიოდა.

ამ ხნის განმავლობაში სნოუბოლი არავის უნახავს. ამბობენ ან ფოქსვუდში იმალება, ან ფლინჩილდში. ნაპოლეონს ამ დროისათვის ოდნავ გამოუსწორდა ურთიერთობა ამ მამულების მეპატრონეებთან. უიმფერმა სწორედ მაშინ ურჩია ნაპოლეონს, ბ-ნი ფილქინგტონისათვის ან ბ-ნი ფრედერიკისათვის მიეყიდა ხე-ტყის მასალა, რომელიც ერთი ათი წლის წინ წიფლის ტყის გაჩეხვისას მოეგროვებინა ბ-ნი ჯოუნსს. ებოში ხორა-ხორად დაწყობილი ხის მასალა ამ ხნის განმავლობაში მშვენიერად გამომშვრალიყო და ბ-ნი ფილქინგტონისაც და ბ-ნი ფრედერიკისაც ძალიან სურდათ მისი შეძენა. ნაპოლეონი ყოყმანობდა, ვერ გადაეწყვიტა რომელზე შეეჩერებინა არჩევანი. ეს კი შემჩნეული იყო, თუ ნაპოლეონი ფრედერიკს ანიჭებდა უპირატესობას, ყოველთვის ცხადდებოდა, სნოუბოლი „ფოქსვუდს“ აფარებს თავს, ხოლო თუ ფილქინგტონისაკენ გადაიხრებოდა, მაშინ ამბობდნენ, სნოუბოლი „ფინჩილდში“ არისო.

უცებ აღრეულ გაზაფხულზე თავმარდამცემი ამბავი შეიგყვეს. თურმე დამდამობით სნოუბოლი ფერმაში დაძვრებოდა! ცხოველები ისე იყვნენ შეშფოთებულები, რომ ძილი და მოსვენება დაკარგეს. ამბობდნენ, რომ სნოუბოლი დამის წყვდიადში იპარებოდა მათ

გერიგორიაზე და წარმოუდგენელ სისაძაგლეს სჩადიოდა: იპარავდა მარცვლეულს, აყირავებდა რძით სავსე ვედროებს, ამგვრევედა კვერცხებს, ტკეპნიდა ნათესებს, ღრღნიდა ხეებს. ყველაფერი რაც ფუჭდებოდა, - იქნებოდა ეს ფანჯრის ჩაგეხვა, თუ წყალსადინარის ამოხორვა, ჩვეულებრივ სნოუბოლს მიეწერებოდა. ვიღაცამ ყოველთვის უტყუარი წყაროდან იცოდა, რომ ღამით სნოუბოლი იყო შემოპარული, ხოლო როდესაც საწყობის გასაღები დაიკარგებოდა, უკლებლივ ყველამ იცოდა, რომ გასაღები სნოუბოლმა ჩააგლო ჭაში. მხოლოდ ერთი გარემოება იწვევდა გაოცებას: ყოველივე ეს ცხოველებს მაშინაც კი სჯეროდათ, როდესაც დაკარგული გასაღები რომელიმე გომრის ქვეშ არმოჩნდებოდა. ძროხები ერთხმად ამგვიცებდნენ, სნოუბოლი ღამით მოიპარება ბოსელში და ღამით გეწველისო. ამბობდნენ, ვირთხებსაც, რომლებისგანაც ამ ზამთარს მოსვენება არ იყო, სნოუბოლთან აქვთ კავშირი.

ნაპოლეონმა განკარგულება გამოსცა საფუძვლიანად შეესწავლათ სნოუბოლის საქმიანობა, მან ძაღლების თანხმლებით ზედმიწევნით შექამოწმა ყველა კუთხე-კუნჭული. დანარჩენი ცხოველები კრძალვით მიჰყვებოდნენ მოშორებით. ნაპოლეონი ღროღადრო ჩერდებოდა და მიწას ყნოსავდა, რათა სნოუბოლის ნაკვალევსათვის მიეგნო. ყნოსვა-ყნოსვით დადიოდა იგი თავლაში, ბოსელში, ბოსგანში და თითქმის ყველგან პოულობდა სნოუბოლის ნაფეხურებს. ღრუნჩით ეხებოდა ნიადაგს, რამდენჯერმე ღრმად ჩაისუნთქავდა და საშინელი ხმით ღრიალებდა: „ნამყოფია! ნამყოფია! აშკარად მისი სუნია!“ სნოუბოლის გაგონებისას ძაღლები საზარლად იღინებოდნენ და კბილებს აჩენდნენ.

ცხოველებს შიშისგან გული გახეთქვაზე ჰქონდათ. სნოუბოლი მათთვის უხილავ ძალად გადაქცეულიყო, ბოროტებად, რომლითაც გაქლენთილი იყო ირგვლივ ყველაფერი და რომელიც მათ ბოროტებას უქადა. ერთ საღამოს სქეილერმა შეკრიბა ისინი და აღელვებული გამომეგყველებით გამოაცხადა, რომ ფრიად სერიოზული რამ ჰქონდა მათთვის სათქმელი.

„ამხანაგებო! - დასჭეჯა მან და ნერვიულად რამდენჯერმე შეხგა, - საშინელი რამ გამოირკვა. სნოუბოლი მიეყიდა ფრედერიკს, რომელიც კვლავ ათასგვარ ხრიკს მიმართავს ჩვენს დასამხობად, ხოლო ყოველივე ამას სნოუბოლი ხელმძღვანელობს. გამრამ ეს კიდევ არაფერი. ადრე გვეგონა, რომ სნოუბოლის გამთიშველი მოქმედების მიზეზი მისი პატივმოყვარეობა იყო. თურმე ვცდებოდით, ამხანაგებო. იცით რა ყოფილა ნამდვილი

მიზეზი? თურმე სნობოლი თავიდანვე ჯოუნსთან ყოფილა შეკრული! ჯოუნსის შენიღბული აგენტი ყოფილა ამ მთელი ხნის განმავლობაში. ეს ყველაფერი ახლახან აღმოჩენილი დოკუმენტებით დასტურდება. ეგონებ ახლა ბევრი რამ ირკვევა, ამხანაგებო! განა ჩვენითვის არ ვნახეთ როგორ ცდილობდა იგი, ჩვენდა იღბლად, წარუმატებლად დავმარცხებულიყავით „ბოსლის ბრძოლაში“?

ცხოველებს თავმარი დასცა ამ ამბის გაგებაში. ასეთ მზაკვრობასთან წისქვილის დანგრევა მოსაგანიც კი არ იყო. მაგრამ გაოგნებამ მხოლოდ რამდენიმე წუთს გასტანა. ყველას გაახსენდა (ყოველ შემთხვევაში მათ ასე ეგონათ, რომ გაახსენდათ), როგორ მიუძღოდა მათ სნობოლი „ბოსლის ბრძოლაში“, როგორ ამხნევებდა და აგულიანებდა უკან დახვევისას და როგორ არ შეუწყვეტია არც ერთი წამით ბრძოლა, მაშინაც კი, როცა ჯოუნსის ნასროლი გყვიით ბურგში დაიჭრა. ყოველივე ეს თითქმის გამორიცხავდა ჯოუნსთან მის საიღუმლო კავშირს. ბოქსერიც კი, რომელიც საერთოდ იშვიათად სვამდა კითხვებს, გაოგნებული იყო. მან წინა ფეხებზე ჩაიჩოქა, თვალები დახუჭა და ცდილობდა აზრი მოეკრიფა.

„მე არ მჯერა ეს, - თქვა მა, - სნობოლმა მამაცურად იომა „ბოსლის ბრძოლაში“. მე თვითონ ვიყავი ამის მოწმე, განა ჩვენ თვითონ არ მივანიჭეთ მას ბრძოლის დამთავრებისთანავე „ცხოველთა გმირის პირველი ხარისხის“ წოდება?“

„ეს ჩვენი შეცდომა იყო, ამხანაგებო, - უპასუხა სქუილერმა, - რადგან ახლა უკვე დანამდვილებით ვიცით, რომ სინამდვილეში მას ჩვენი ხიფათში გაბმა ჰქონდა განზრახული. ყოველივე ეს ჩვენ მიერ აღმოჩენილი საიღუმლო დოკუმენტებით დასტურდება.“

„მაგრამ იგი დაიჭრა, - შეეწინააღმდეგა ბოქსერი, - ყველა ვხედვადით, როგორ მირბოდა გასისხლიანებული“.

„ეს ჩაფიქრებული სპექტაკლის ნაწილი იყო, - იყვირა სქუილერმა, - ჯოუნსის გყვიამ მხოლოდ გაკაწრა იგი. კითხვა რომ შეგეძლოთ, ამის თაობაზე მისივე ჩანაწერებს გიჩვენებდით. გეგმის თანახმად კრიტიკულ მომენტში სნობოლს ნიშანი უნდა მიეცა და ყველა გაქცეულიყო. რათა ბრძოლის ველი მგერს დარჩენოდა. და მან ლამის შეძლო კიდევ ეს, ლამის კი არა ნამდვილად შეძლებდა, ჩვენ ბელადს, ამხანაგ ნაპოლეონს, გმრობა რომ არ გამოეჩინა. განა არ გახსოვთ, მუსტად იმ დროს, როდესაც ჯოუნსი თავისი ჯარით შემოიჭრა, როგორ ერთბაშად გავარდა სნობოლი და მას ბევრი სხვაც გაჰყვა? ნუთუ ისიც დაგავიწყდათ, რომ სწორედ იმ დროს, როდესაც ყველა შიშმა და დაძაბულობამ მოიცვა,

სწორედ ამხანაგი ნაპოლეონი გადმოხტა წინ ყვირილით „სიკვდილი აღამიანთა მოღმას!“ და ჯოუნსს ფეხებში კბილები ჩაარჭო? ეს ხომ ყველას მშვენიერად გახსოვთ? - შეჰყვინა სქეილერმა და ფეხიდან ფეხზე გადახტა.

სქეილერმა ისე ცოცხლად აღწერა ეს სურათი, რომ ცხოველებს რაღაც ამგვარი მართლა გაახსენდათ, რომ კრიტიკულ მომენტში სნოუბოლმა მოკურცხლა. მაგრამ ბოქსერი მაინც საგონებელში იყო.

„ მე არ მჯერა, რომ სნოუბოლი თავიდანვე მოლაღაგე იყო, - დაასკვნა მან. - შემდეგ რა ჩაიდინა ეგ სხვა საკითხია. მაგრამ „ოსლის ბრძოლაში“ რომ ერთგული მეგობარი იყო, ამაში ღარწმუნებილი ვარ“.

„ჩვენი ბელადი, ამხანაგი ნაპოლეონი, - წარმოსთქვა სქეილერმა ღინჯი და მტკიცე ხმით, - კატეგორიულად აცხადებს, კატეგორიულად, ამხანაგო, რომ სნოუბოლი პირველი წუთიდან ჯოუნსის აგენტი იყო - ღიას, ბევრად აღრე, ვიდრე აჯანყების ხსენება იქნებოდა“.

„ოჰ, ეს სულ სხვაა! - სთქვა ბოქსერმა - თუ ამხანაგ ნაპოლეონს ასე მიაჩნია, მაშნ ეს უდავო ჭეშმარიტებაა“.

„აი მესმის, აი ეს არის საკითხისადმი სწორი მიდგომა!“ - მოუწონა სქეილერმა, მაგრამ ვიღაც-ვიღაცებს არ გამოეპარათ, თუ როგორი ცული მშვერა სტყორცნა მან ბოქსერს თავისი წვრილი ხამხამა თვალებით. სქეილერი წასასვლელად შეტრიალდა, შემდეგ შეყოვნდა და სერიოზული გამომეტყველებით განაცხადა: „ყველას საყურადღებოდ ვამბობ: თვალები ფართოდ გაქონდეთ დაჭყეგილი! რადგან გვაქვს საბაბი ვიფიქროთ, რომ სნოუბოლის ბოგიერთი შენიღბული აგენტი ჩენ შორის იმალება!“

ამ ამბიდან ოთხი დღის შემდეგ ნაპოლეონმა უბრძანა ცხოველებს ეზოში შეკრებილიყვნენ. როდესაც ყველამ მოიყარა თავი, იგი მათ გამოეცხადა სამკერდე ნიშნებით დამშვენებული (ცოცხა ხნით აღრე მან ორივე წოდებით დაიჯილდოვა თავი: ცხოველთა გმირის როგორც პირველი ასევე მეორე ხარისხის წოდებით). მას კულის ქიცინით მოჰყვებოდა ჩვეული ამაღა: ძაღლები, რომელთა ღრენაც ყველას ჟრუანტელს ჰგვრიდა. ცხოველები მოკუნტული ისხდნენ თავ-თავიანთ ადგილებზე. გრძნობდნენ, რომ რაღაც ცული ამბავი უნდა მომხდარიყო.

ნაპოლეონმა მკაცრად შეათვალიერა საზოგადოება და მაგრად დასჭყივლა. ძაღლები იმწამსვე მისცვივდნენ ოთხ ღორს, კბილები ყურებში ჩაავლეს და ნაპოლეონის ფეხებთან მიათრიეს. შეშინებულმა და ტკივილისაგან გამწარებულმა ღორებმა კივილი მორთეს.

ყურები ერთთავად სისხლში ჰქონდათ ამოთხვრილი. სისხლის გემომ ძაღლები თითქმის გააცოფა. ყველასდაგასაოცრად ძაღლებმა ახლა ბოქსერისკენ გაექანნენ. ბოქსერმა დროზე მოასწრო მათი დანახვა და თავისი ღონიერი ფეხით ერთ-ერთი ჰაერშივე დაიჭირა და მიწაზევე დაანარცხა. ძაღლმა ყმუილი აგეხა, შველას ითხოვდა. ორი მისი თანამოძმე კუდამოძეებული უკან გავარდა. ბოქსერმა, რომელსაც ფლოქვით ჰქონდა მილურსმული ძაღლი, ნაპოლეონს შეხედა, ბოლომდე მივასრისო თუ გავეშვაო. ნაპოლეონს გამომეცყველება შეეცვალა. მან მკაცრად უბრძანა ბოქსერს გაანთავისუფლო. ბოქსერმა მხოლოდ ამის შემდეგ ასწია ფეხი. დამგვრეულ-დასახინრებული ძაღლი წკმუტუნ-წკმუტუნით გალასლასდა პაგრონისაკენ.

ამასობაში ალიაქოთიც ჩაწყნარდა. ღორები დამნაშავე გამომეცყველებით, აკანკალებული ელოდნენ განაჩენს. ნაპოლეონმა უბრძანა ყველაფერი გვიამბეთო. ეს ის ღორები იყვნენ, რომლებმაც თავის დროზე საკვირაო სკოლების გაუქმება გააპროგნოსეს. მათ მეორეჯერ არ დასჭირვებიათ თქმა, ისე აღიარეს, რომ საიდუმლო კავშირი ჰქონდათ სნოუბოლთან მისი გაძევების დროიდანვე, რომ ერთად მოქმედებდნენ წისქვილის განადგურებისას, რათა ერთობლივი ძალებით „ცხოველების ფერმა“ ფრედერიკისათვის დაებრუნებინათ, და რომ სნოუბოლმა პირადად მათ უთხრა, უკვე ოთხი წელია რაც ჯოუნსის ჯაშუში ვარო. მოამთავრეს თუ არა ღორებმა აღსარება ძაღლებმა იმწუთსავე ოთხივეს ყელი გამოლადრეს. ნაპოლეონმა საზარელი ხმით დაიღრიალა, კიდეც ვინმეს ხომ არ სურს რაიმეს აღიარებაო. წინ სამი ქათამი გამოვიდა, ისინი, ვინც ქათმების გაფიცვას ხელმძღვანელობდნენ. მათ აღიარეს, რომ სიმზარში სნოუბოლი ეცხადებოდათ და აქემებდა, არ შეესრულებინათ ნაპოლეონის ბრძანებები. შემდეგ ბაგი წამოდგა და გამოცყდა, რომ ხორბლის ბოლო მოსავლიდან ექვსი მარცვალი მოუპარავს და ღამით შეუჭამია. ქათმებსაც და ბაგებსაც თავი წააცალეს. ასევე ადგილზე გაუსწორდნენ ცხვრებს, რომელთაგანაც ერთ-ერთმა აღიარა, სნოუბოლის მითითებით ჭაში ვშარდავდიო, ხოლო დანარჩენი ორი გამოცყდა, რომ კოცონის ირგვლივ არბენინეს და ხველებით დაახრჩეს ნაპოლეონისადმი განსაკუთრებული ერთგულებით გამორჩეული ვერძი. დანაშაულთა აღიარება და დამნაშავეთა დასჯა მანამ არ დასრულდა, ვიდრე ნაპოლეონის ფეხებთან გვამების გორა არ დადგა და ჰაერი სისხლის სუნით არ გაიჟღენთა. ასეთი რამ აქ ჯოუნსის გაძევების შემდეგ პირველად მოხდა.

როდესაც სასამართლო დასრულდა, ღორებისა და ძაღლების გარდა ყველა თავ-თავიანთ სადგომში შეიყუჟა. ცხოველები თავზარდაცემულები იყვნენ. გაოგნებულებს ვერ გაეგოთ, რამ უფრო იმოქმედა მათზე, შეთქმულთა მზაკვრობამ, თუ იმ ანგარიშსწორებამ, რომლის მომსწრენიც ეს-ეს არის გახდნენ. ძველადაც ხშირად ყოფილან შემზარავი სისხლისღვრის მომსწრეები, მაგრამ ყველას ეჩვენებოდა, რომ ეს ბოლო ქლეგა გაცილებით შემადრწუნებელი იყო, რადგან თანამოძმეთა შორის დაგრიალდა. ჯოუნსის წასვლის დღიდან ვირთხა, რომ ვირთხაა ისიც კი არავის მოუკლავს.

მაშინვე ყველამ იმ ბორცვს მიაშურა, სადაც ნახევრადაშენებული წისქვილი იდგა. მისვლისთანავე მიწაზე დაეყარნენ და ერთმანეთს ჩაეხუტნენ, თითქოს სითბოს ეძიებნო. ყველას აქ მოეყარა თავი, უკლებლივ ყველას, გარდა კატისა. იგი კრების დაწყებამდე მუსგად ერთი წამით აღრე გაქრა. კარგა ხანს ასე იწვნენ გაგრუნულები. ერთადერთი ბოქსერი არ დაწოლილა, იგი მოუსვენრად ბოლთას სცემდა, კუდს იქნევდა და ღროღადრო გაოცებული ჩაიჭიხვინებდა ხოლმე. ბოლოს ხმამარლა წარმოსთქვა: „არ მესმის. ვერ წარმომიდგენია, რომ ასეთი რამ შეიძლება მომხდარიყო. იქნებ ჩვენც ვცოდავთ. მე მგონი გამოსავალი მუშაობის გაძლიერებაშია. აწი ერთი საათით აღრე ავდგები დილაობით.“

მან მძიმე ნაბიჯით გასწია კარიერისაკენ და, ვიდრე დასაძინებლად გაეშურებოდა, გედიზედ ორი ლოდი მიათრია წისქვილთან.

ცხოველები გაყუჟულიყვნენ და ქლოუერს მიკვროდნენ. ბორცვიდან ხელისგულივით მჩანდა მათი მთელი კარ-მიდამო: მთავარ გზაზე გადაჭიმული საძოვრები, მინდვრები, პაგარა გყე, აუზი, ხშირი მწვანე ჯვჯილით აბიბინებული პურის ყანა. სახლის წითელი სახურავები და საკვამულიდან რგოლებად ამომავალი კვამლი. გაზაფხულის შემკრთალი საღამო იყო. ბალახი და აკვირგებული მესრები ჩამავალ მზის სხივებში იძირებოდა. ცხოველებმა ერთგვარი გაოცებით გააცნობიერეს, რომ არც ეს მიწა-წყალი, არც ეს კარ-მიდამო, რომელიც თითქოსდა მათი საკუთრება იყო, არასოდეს ყოფილა მათთვის ესოდენ მიუწვდომელი და სანაგრელი, ქლოუერი თვალცრემლიანი დაჰყურებდა იქაურობას და, სიგყვებით რომ შესძლებოდა თავისი ფიქრების გამოხატვა, ალბათ იგყვოდა, რომ იგი, თავის თანამოძმეებთან ერთად, სულ სხვა რამეზე ოცნებობდა, როდესაც ადამიანთა მოღვმის დასამხობად აღდგა. განა იმ ღამეს, ბებერმა მეიჯერმა პირველად რომ მოუწოდა რეგოლუციისაკენ, ვინმე წარმოიდგენდა, რომ ასეთ გერორსა და ქლეგას მოსწრებოდნენ?

თავად ქლოუერს ეგონა რომ იგი იბრძოდა ისეთი თანასწორუფლებიანი სამოგადლობისათვის, სადაც არ იქნებოდა შიმშილი და სახრე, თითოეული თავისი შესაძლებლობისამებრ იშრომებდა და ღონიერი სუსტს ისევე დაიცავდა, როგორც თავის ღრობე ქლოუერმა დაიცვა ობოლი ჭუჭულები. ამის სანაცვლოდ შავ დღეში აღმოჩნდნენ (თვითონაც არ ესმოდათ, რატომ); ვერავენ ბედავს საკუთარი აზრის გამოთქმას, გარშემო გამძვინვარებული ძალები ღარბიან და შენივე თანასწორობით ასო-ასო კუწავენ მეგობარს, რომელიც საკუთარ დანაშაულს აღიარებს. არა, ურჩობა და ამბოხი გამეფებული წესების წინააღმდეგ ამრადაც არ მოსდიოდა ქლოუერს. მან იცოდა, თუმცა აწმყო მძიმე იყო, წარსულს, ჯოუნსის დროს, მაინც სჯობდა და რომ ცხოველები არასდროს არ უნდა შეგუებოდნენ ადამიანთა გაბატონებას. ნებისმიერ შემთხვევაში იგი თავდადებით იშრომებდა, ნებისმიერ ბრძანებას შეასრულებდა და ბელადის ერთგული იქნებოდა, მაგრამ ყოველივე, რაც ხდებოდა, არ იყო ის, რისთვისაც იღწვოდნენ და რისკენაც ისწრაფვოდნენ თვითონ და მისი მეგობრები. განა ამისთვის აშენებდნენ წისქვილს და ამისთვის შეუშვირეს მკერდი ჯოუნსის ტყვიებს? აი ასეთ ფიქრებში იყო ქლოუერი, თუმცაღა სიგყვები არ ჰყოფნიდა მის გამოსახვაგად.

ბოლოს, სხვა რომ ვერაფერი მოახერხა, თითქოს სათქმელს ამით ამბობსო, ქლოუერმა „ინგლისის ცხოველებს“ წამოიწყო. მას სხვა ცხოველებიც აჰყვნენ და სამჯერ ბელიბედ იმღერეს თავიანთი ჰიმნი, რომელსაც პირველად მღეროდნენ ასე გულსაკლავად, ასეთი გრძნობით.

სიმღერა დაამთავრეს თუ არა მათკენ ორი ძაღლის თანმხლებით მომავალი სქუილერი დაინახეს. ბედვე ეწერა, რომ რაღაც მნიშვნელოვანი უნდა ეთქვა. მან ცხოველებს გააცნო ამხანაგ ნაპოლეონის განკარგულება, რომლის თანახმადაც ამიერიდან ჰიმნი „ინგლისის ცხოველები“ იკრძალებოდა.

ცხოველები დაიბნენ.

„რატომ?“ - იკითხა მურიელმა.

„ამის საჭიროება აღარ არსებობს, ამხანაგებო, - მგკიცე ხმით განაცხადა სქუილერმა. - ეს აჯანყების დროის სიმღერაა, ხოლო აჯანყება დასრულდა. მოლაღატეთა დასჯა დღეს, შუადღისას, ამ ეგაპის ფინალი იყო. ორივე მგერი, გარეშეც და შინაურიც, განადგურებულია.

ამ სიმღერაში გამოხატულია ჩვენი ოცნება მომავალ სრულყოფილ სამოგადობაზე. ასეთი სამოგადობა კი უკვე გვაქვს. ცხადია, რომ ამ სიმღერამ აზრი დაკარგა“.

მართალია, სულ ცოცხალი ხნის წინ ასეთი შიშ გადაიგანეს, მაგრამ რამდენიმე ცხოველი მაინც გაბედავდა შეკამათებას, ზუსტად ამ დროს ცხვრებს თავიანთი ჩვეული კიკინი რომ არ წამოეწყოთ: „ოთხი ფეხი კარგია, ორი -ცული“, რამაც რამდენიმე წუთს გასტანა და დისკუსიას ბოლო მოეღო.

ამის შემდეგ აღარავის გაუგონია „ინგლისის ცხოველები“. სამაგიეროდ პოეგმა მინიმუმსა შექმნა ახალი სიმღერა, რომელიც ასე იწყებოდა:

„ცხოველების ფერმას“

ამაყსა და ურჩს,

დაუდგებით მცველად,

ჰუმანიზმის ბურჯს.

ამას მღეროდნენ ყოველ კვირა დილით ალმის აღმართვის დროს, მაგრამ რატომღაც ამ სიმღერის არც სიგყვები და არც მელოდია არავის გულს არ ეკარებოდა.

თავი VIII

რამდენიმე ხნის შემდეგ, როდესაც რეპრესიებით გამოწვეული შიში ოდნავ შენედა, ცხოველებს გაახსენდათ (ყოველ შემთხვევაში, მათ ასე ეგონათ, რომ გაახსენდათ) მეექვსე მცნების შინაარსი, რომლის მიხედვითაც ცხოველის მიერ მეორე ცხოველის მოკვლა იკრძალებოდა. ყველა გრძნობდა (თუმცა ხმამაღლა ვერავინ ბედავდა ამის თქმას), რომ ამასწინდელი სასაკლავო რაღაცნაირად არ ეთანხმებოდა ამ მცნებას. ქლოუერი, მას შემდეგ რაც, ბენჯამენმა უარით გამოისცუმრა, აღარაფერში აღარ მინდა ჩავერიო, მურიელს შეევედრა, წამიკითხე, ერთი რა წერია ამ მცნებაშიო.

„არც ერთმა ცხოველმა არ უნდა მოკლას მეორე ცხოველი უმიზეზოდ“ - იყო ნათქვამი მცნებაში (უცნაური იყო, მაგრამ ბოლო სიგყვა ყველას ამოვარდნილი ჰქონდა მეხსიერებიდან). მაშასადამე მეექვსე მცნება არავის დაურღვევია, რადგანაც სწოებოლთან შეთქმულებაში ყუფნა უდაოდ სერიოზული დანაშაული იყო.

ამ წელს ცხოველებს გაცილებით მძიმე დაგვირავით მოუხდათ შრომა. წისქვილის გარდა, რომლის მშენებლობაც აუცილებლად დათქმულ ვადაში უნდა დასრულებულიყო (თანაც კედლები ორჯერ სქელი უნდა გაეკეთებინათ), ცხოველებს პარალელურად სამეურნეო სამუშაოები ჰქონდათ ჩასატარებელი. ეს კი მათგან უზარმაზარ დაძაბვას მოითხოვდა. ზოგჯერ ეჩვენებოდათ, რომ გაცილებით ბევრს მუშაობდნენ, ვიდრე ჯოუნსის დროს და რომ არც უკეთესად იკვებებოდნენ. კვირაობით სქეილერი ფლოქვებს შუა მომარჯვებული გრძელი გრაგნილიდან ციფრებს კითხულობდა, საიდანაც ცხოველები იგებდნენ, თუ როგორ გაიზარდა, ამა თუ იმ პროდუქციის წარმოება ორასჯერ, სამასჯერ და ზოგჯერ ხუთასჯერაც კი, იმისდა მიხედვით თუ მრეწველობის რომელ დარგზე იყო ლაპარაკი. ცხოველებს არავითარი საფუძველი არ გააჩნდათ, ეჭვი შეეგანათ ამ ინფორმაციის სისწორეში, მით უმეტეს, რომ აღარც ახსოვდათ ხეირიანად, რა მდგომარეობა იყო ამ მხრივ რევოლუციამდე. თუმცა, ისიც უნდა ითქვას, იყო დღეები, როდესაც ცხოველებს ერჩივნათ ნაკლები მაჩვენებლები და მეტი საკვები ჰქონოდათ.

ნებისმიერი განკარგულება ამეამად სქეილერის ან რომელიმე სხვა ღორის მეშვეობით ქვეყნდებოდა. თავიდან ნაპოლეონი მხოლოდ ორ კვირაში ერთხელ ჩნდებოდა საზოგადოებაში. ძაღლებით გარშემორგყმულს, წინ მიუძღვოდა შავი მამალი, რომელიც ერთგვარად მესაყვირის დანიშნულებას ასრულებდა: სანამ ნაპოლეონი სიგყვას დაიწყებდა ხოლმე, მამალი ომახიანად „ყიყლიყოს“ დაჭექდა. ამბობდნენ, ჯოუნსის სახლის ერთი ნაწილი ახლა მხოლოდ ნაპოლეონს ეკუთვნისო. ძაღლებს თუ არ ჩავთვლით, იგი სრულიად განმარტოებული სადილობდა. სადილს ყოველთვის ჯოუნსების „ქრაუნ დერბის“ ჭურჭლიდან მიირთმევდა. იმასაც ამბობდნენ, რომ ამიერიდან ნაპოლეონის დაბადების დღე, ისევე როგორც რევოლუციისა და „ბოსლის ბრძოლის“ დღესასწაულები, საზეიმო გასროლით უნდა აღნიშნულიყო.

ახლა მას აღარავინ ეძახდა უწინდელივით ნაპოლეონს, არამედ იხსენიებდნენ ოფიციალურად: „ჩვენი ბელადი, ამხანაგი ნაპოლეონი“. ღორებს დიდ სიამოვნებას ჰგვრიდა ნაირ-ნაირი ტიგულების მოგონება, მაგალითად, „ყველა ცხოველის მამა“, „ადამიანთა რისხვა“, „ცხოველების მარჩენალი“, „ჭურჭლების მეგობარი“ და მრავალი სხვა. სქეილერს ღაპა-ღუპით სდიოდა ხოლმე ცრემლები, როდესაც ლაპარაკობდა ნაპოლეონის სიბრძნესა და სიქველემზე, მის უძირო სიყვარულზე ყველა ცხოველის, განსაკუთრებით კი, სხვა მამულებში

მცხოვრები ცხოველებისადმი, რომლებიც უმეცრებასა და მონობაში ღაფავენ სულს. კანონად იქცა ნებისმიერი, თუნდაც უმნიშვნელო წარმატებისთვის და საერთოდ ყველაფრისათვის ნაპოლეონოს ქება-დიდება. ხშირად გაიგონებდით, მაგალითად, როგორ ეუბნებოდა ერთი ქათამი მეორეს: „ჩენი ბელადის, ამხანაგ ნაპოლეონის ხელმძღვანელობით ექვს დღეში ხუთი კვერცხი დავდე“, ან მაღლიერი პროხების ლაპარაკს ჭასთან: „შესანიშნავი წყალია. მაღლობა ჩვენს მარჩენალს, ამხანაგ ნაპოლეონს!“ „ცხოველების ფერმის“ ზოგად განწყობილებას შესანიშნავად გამოხატავდა კომპოზიტორ მინიშუსის მიერ შექმნილი პოემა „ამხანაგი ნაპოლეონი“, რომელშიც ნათქვამი იყო:

ობლების მამაო,
წყაროვ ნეტარების,
ამავსობელო ცარიელ კუჭების,
როდესაც შევსცქერით
შენს მშვიდ და ამაყ მზერას,
გულს ცეცხლი ეკიდება,
ცდნებით, ვიფერფლებით.
მზე ხარ აგყორცნილი,
მამაო ჩვენო, დილო ნაპოლეონ!

ბედკრულებს ცხოვრება შენით გაგვინათდა,
შენით მოგვევლინა ყოველი ნათელი,
შენი წყალობით ვჭამთ დღეში ორჯერ,
დავხგვივართ ველად,
შენს მოღარაჯე მზერას დანდობილნი.
გვძინავს უდრგვინველად.
მზე ხარ მოკაშკაშე, მამაო ჩვენო,
დილო ნაპოლეონ!

ბუქმწოვარი მეყოლება შვილი თუ მოზრდილი,
მან უნდა იცოდეს შენი სიყვარული, იყოს მორჩილი,

ღიახაც, პირველი, რაც მისმა ბაგეებმა უნდა გამაგონონ

ეს არის სიტყვები: მამაო ჩვენო, მშეო ნაპოლეონ!

ნაპოლეონმა მოიწონა პოემა და მისი სურვილით ლექსი დიდი ბელის კედელს წააწერეს შვიდი მცნების გვერდით. ზემოთ სქუილერის მიერ თეთრი საღებავით შესრულებული ნაპოლეონის პორტრეტი დაჰკიდეს.

ამასობაში ნაპოლეონი უიმფერის მეშვეობით მნიშვნელოვან მოლაპარაკებას აწარმოებდა ფრედერიკთან და ფილქინგტონთან. ხის მასალა ჯერ კიდევ ხელუხლებლად იყო. მის ხელში ჩასაგდებად ფრედერიკი განსაკუთრებით მონდომებული იყო, მაგრამ საჭირო თანხას ვერ იმეგებდა. ამასთან კვლავ დაირხა ხმა, თითქოს იგი თავის ხალხთან ერთად „ცხოველთა ფერმაზე“ თავდასხმას გეგმავდა, რათა გაენადგურებინათ წისქვილი, რომელიც უზომოდ შურს აღუძრავდა. სნოუბოლზე ამბობდნენ, ჯერ ისევ ფინჩილდს აფარებს თავსო. მაფხულის შუა რიცხვებში ცხოველები შეძრა ახლამა ამბავრა: სამმა ქათამმა აღიარა, რომ ისინი სნოუბოლის წაქეშებით მონაწილეობდნენ შეთქმულებაში, რომელიც ნაპოლეონის მოკვლას ისახავდა მიზნად. ქათმები მყისვე დაისაჯენ სიკვდილით, ხოლო ნაპოლეონის დაცვის გასაძიერებლად ახალი ზომები იქნა მიღებული. საწოლის ყველა კუთხეში ღამ-ღამობით თითო ძაღლი დააყენეს. გარდა ამისა, დააწესეს, ნაპოლეონის სადილის პირველი ლუკმა ახალგაზრდა ღორს, ფინქიას უნდა გაესინჯა, რათა დარწმუნებულიყვნენ, რომ საკვები მოწამლული არ იყო.

დაახლოებით ამ დროს ცნობილი გახდა, რომ ნაპოლეონმა ხე-გყე ბ-ნ ფილქინგტონს მიყიდა და რომ მუდმივი ხელშეკრულების თანახმად აპირებდა, ზოგიერთი პროდუქტები გაეცვალა „ცხოველების ფერმასა“ და „ფოქსუვლს“ შორის. ნაპოლეონსა და ფილქინგტონს ისევ უიმფერის მეშვეობით ჰქონდათ ურთიერთკავშირი, რომელიც სულ უფრო მეგობრულ ხასიათს იძენდა. ცხოველები არ ენდობოდნენ ფილქინგტონს, როგორც ადამიანთა მოდგმის წარმომადგენელს, მაგრამ მაინც ბევრად ერჩივნათ ფრედერიკს, რომელიც ერთდროულად შიშისა და ზიზღის გრძნობას იწვევდა მათში. მაფხულის დამლევს, როდესაც წისქვილის მშენებლობა დასასრულს მიუახლოვდა, სულ უფრო და უფრო იმაგა მითქმა-მოთქმამ იმის შესახებ, რომ ფრედერიკის მხრიდან ახალი ვერაგობა იყო მოსალოდნელი. ამბობდნენ, იგი ოცი შეიარაღებული კაცით აპირებს თავდასხმას „ცხოველთა ფერმაზე“ და იმ შემთხვევისათვის, თუ ხელში ჩაიგდება ფერმის საკუთრების დამადასტურებელ

ლოკუმენტებს, საქმეში რომ არ ჩაერიონ, მოსყიდული ჰყავთ მოსამართლეებიც და პოლიციაცო. კიდევ უფრო საშინელი ხმები ჟონავდა იმის თაობაზე, რომ ფრედერიკი თავის ცხოველებს საშინლად ექცევაო. სასიოკვდილოდ გაუწკეპლია ბებერი ცხენი, ლუმელში ამოუბუგავს ძაღლი, ხოლო საღამოობით იმით ერთობა, რომ ღებებზე სამართებელშებშულ მამლებს აჩხუბებსო. ცხოველებს სისხლს უმღრევდა ამგვარი ამბების გაგონება და ისინი გულზე ცეხლმოკიდებულები მოითხოვდნენ, მათთვის ნება დაერთოთ, რომ ერთიანი იერიშით გასწორებოდნენ ფინჩილს, გაერეკათ ადამიანები და გაენთავისუფლებიათ დაჩაგრული თანამოძმეები. მაგრამ სქეილერი არ ურჩევდა მათ ცხელ გულზე რაიმე ნაბიჯის გადადგმას. უმჯობესია, ამხანაგ ნაპოლეონს მივანდოთ ამ საქმის სტრატეგიაო.

მაგრამ ფრედერიკისადმი მტრული დამოკიდებულება დღითიდღე იზრდებოდა. ერთ დღიას ნაპოლეონი ბელელში გამოცხადდა და ცხოველებს შეაგყობინა, რომ მას არასდროს, ერთი წამითაც, არ გაუვლია ამრად ფრედერიკისათვის ხე-გყის მასალის მიყიდვა და რომ საკუთარი ღირსების შელახვად მიმანჩნია მსგავს ნაძირალასთან საქმის დაჭერა. მტრელებს, რომელთაც აქამდე რევოლუციური იდეების პროპაგანდა ევალებოდათ, აეკრძალა ფოქსვუდში ჩაფრენა. ლომუნგი - „სიკვდილი ადამიანთა მოღმას“ - შეიცვალა ლომუნგით - „სიკვდილი ფრედერიკს“. ამ დროისათვის ცნობილი გახდა სნოუბოლის ახალი ხრიკი: ჯეჯილში უამრავი სარეველა გაჩენილიყო. თურმე ერთ-ერთი შემოპარვისას, ღამით, სნოუბოლს ხორბაში სარეველა შეურევია. ამ დანაშაულში ხელი ერია ერთ მამალ ბაგს, რომელიც სქეილერს ყველაფერში გამოუგყდა და იქვე ძალეურძენით მოიწამლა თავი. ცხოველებისათვის ისიც გახდა ცნობილი, რომ სნოუბოლი არასდროს დაჯილდოებულა „ცხოველთა გმირის პირველი ხარისხის წოდებით“, როგორც ბევრს ეგონა აქამდე. ეს ლეგენდა თავად სნოუბოლმა გააფრცვლა „ბოსლის ბრძოლიდან“ ცოგა ხნის შემდეგ. ამგვარად, როცა დადგინდა, რომ არასდროს არავითარი ჯილდო არ ქონდა მიღებული, იგი მაშინვე ამხილეს სიმხდალეთი, რომელიც „ბოსლის ბრძოლისას“ გამოიჩინა. ამ ბრალდებათ ისევ და ისევ დაბნეულობა გამოიწვია ზოგიერთ ცხოველში, მაგრამ სქეილერმა კვლავ დაარწმუნა ისინი, მეხსიერება გლალაგობთო.

შემოდგომაზე უკანასკნელი ძალ-ღონის დამაბვით (ვინაიდან საშემოდგომო სამუშაოებიც მიმდინარეობდა) ცხოველებმა წისქვილის მშენებლობა მოამთავრეს. მართალია, მექანიზმი ახლა უნდა დაემონტაჟებინათ და მის შექმნაზე უიმფერთან მიდიოდა მოლაპარაკება, მაგრამ

თავად შენობა დასრულებული იყო. გამოუცდელიობის, იარაღების პრიმიტიულობის, უიღბლობის, სნობოლის მზაკვრობისა და უამრავი ამგვარი დაბრკოლების მიუხედავად, წისქვილის მშენებლობა ბუსგად დათქმულ დღეს დამთავრდა, წუთი წუთზე! ქანცგალეულნი, მაგრამ სიამაყის გრძნობით აღსავსენი, ცხოველები გარს უვლიდნენ თავიანთ ქმნილებას, რომელიც გაცილებით ლამაზად ეჩვენებოდათ წინანდელთან შედარებით. ყველაფერს, რომ თავი დაჟანებოთ, კელის სისქე აღრინდელს ორჯერ აღემატებოდა. ამიერიდან მათ ვერანაირი აფეთქება ვერ გაანადგურებდა. ხოლო, როდესაც წარმოიდგენდნენ, რამდენი შრომა შეაღიეს წისქვილის მშენებლობას, რამდენი დაბრკოლების გადალახვა მოუხდათ და როგორ შეიცვლებოდა მათი ყოფა, როცა დინამო ჩაირთვებოდა და წისქვილი ამუშავდებოდა, ყველანაირი დარლილობა ავიწყდებოდათ და საბეიმო ყიყინით დახტოდნენ წისქვილის ირგვლივ. თვით ნაპოლეონმაც კი ძაღლებისა და მამლების თანხლებით ინახულა დასრულებული წისქვილი; მან პირველმა მიულოცა ცხოველებს მიღწევა და აცნობა, რომ წისქვილს „ნაპოლეონის სახელობის წისქვილი“ დაერქმეოდა.

ორი დღის შემდეგ ცხოველებს უხმეს ბელელში სპეციალურად გამართულ თათბირზე. მათ მოულოდნელობისაგან ენა ჩაუვარდათ, როდესაც შეიგყვეს, რომ ხე-ტყის მასალა ნაპოლეონმა ფრედერიკს მიჰყიდა. ხვალ მასალის წასაღებად ფრედერიკის ვაგონები უნდა ჩამოსულიყო. თურმე ფილქინგტონთან მოჩვენებითი მეგობრობის ღროს ნაპოლეონს კავშირი ჰქონია ფრედერიკთან.

ფოქსვუდთან ყველანაირი კონტრაქტი შეწყდა. შეურაცხმყოფელი დეპეშებით აავსეს ფილქინგტონი. მგრედებს უბრძანეს თავი აერიდებინათ ფილჩინდისათვის და ლომუნგი „სიკვდილი ფრედერიკს“ შევცვალოთ ლომუნგით „სიკვდილი ფილქინგტონს“. ამასთან ნაპოლეონმა შეაგყობინა ცხოველებს, რომ ხმები „ცხოველთა ფერმაზე“ ფრედერიკის თავდასხმის შესახებ სრულიად არ შეეფერებოდა სიმართლეს, ხოლო მითქმა-მოთქმა ფრედერიკი ცხოველებს ჩაგრაგვსო მტკნარი სიცრუე იყო. აქვე გაირკვა რომ სნობოლი სრულიადაც არ აფარებდა თავს ფინჩილდს და საერთოდ არასოდეს ყოფილა ამ მამულში. იგი დიდ ფუფუნებაში ცხოვრობდა თურმე ფოქსვუდში და წლების განმავლობაში ფილქინგტონისაგან ღებულობდა პენსიას.

ღორები აღფრთოვანებულები იყვნენ ნაპოლეონის მოქნილობით - ფილქინგტონთან მეგობრობის გათამაშებით მან აიძულა ფრედერიკი თორმეტი ფუნტით მეტი გადაეხადა

ხე-ტყეში. მაგრამ ნაპოლეონის უბაღლო ნიჭი იმაში ჩანდა, რომ იგი არც ფრედერიკს ენდობოდა. ფრედერიკს, მაგალითად, სურდა რომ ხე-ტყის საფასური ჩეკით გადაეხადა, ქალაქის რაღაც ნაგლეჯით, რომელიც თურმე თანხის გადახდის პირობას იძლეოდა. მაგრამ, ნურას უკაცრავად, ნაპოლეონს ვერავინ გააცურებდა. მან ნაღდი ფული მოითხოვა, რომელიც ფრედერიკს წინასწარ უნდა გადაეხადა, მასალის წაღებამდე. მიაღწია კიდეც თავისას. ფრედერიკმა გადაიხადა ფული, რაც ცხოველებს საშუალებას აძლევდა წისქვილის დანადგარი შეეძინათ.

ამის შემდეგ ფრედერიკმა სასწრაფოდ წაზიდა ხე-ტყე. როდესაც ყველაფერ ჩამთავრდა, ცხოველები კვლავ დაიბარეს ბელელში ფრედერიკის ბანკნოტების სანახავად. მეღლებით მკერდლამშვენებული და მომღიმარი ნაპოლეონი ამალღებულ ადგილზე მოთავსდა და გვერდზე ჩინურ ლამბაქზე კოხტად დაწყობილი ბანკნოტები მოიღო. ცხოველები რიგში ჩამწკვრივდნენ ფულის დასათვალიერებლად. იგი ნელა მიიწევდა წინ. ყველა ყურადღებით უმზერდა ბანკნოტებს, ხოლო ბოქსურმა კისერი წაიგრძელა და დაეცოდა კიდეც. მის სუნზე სიფრიფანა ქალაქლები შეირხა და აშრიალდა.

ამ ამბიდან სამი დღის შემდეგ ფერმაში საშინელი ალიაქოთი ატყდა. უიმფერი, რომელსაც მიგკლის ფერი ელო, ველოსიპედით ეზოში შემოვარდა და სახლში შეიჭრა. შესვლაც ვერ მოასწრო, რომ იქედან ნაპოლეონის ისეთი ღრიალი გაისმა, თითქოს ვიღაცას ახრჩობენო. ბანკნოტები ყალბი აღმოჩნდა! ეს ამბავი ელვის სისწრაფით მოედო იქაურობას. ფრედერიკს მუქთად დაუხელთებია ხე-ტყის მასალა!

ნაპოლეონმა დაუყონებლივ შეკრიბა ცხოველები და ფრედერიკს სიკვდილის განაჩენი გამოუგანა. „იგი, - განაცხადა ნაპოლეონმა, - შეპყრობისთანავე ცოცხლად იქნება მოხარშული“. თან ყველა გააფრთხილა, რომ ამ ვერაგობის შემდეგ ყველაფერია მოსალოდნელი, ფრედერიკმა და მისმა დამქაშებმა შეიძლება ნებისმიერ წუთს მოახდინონ დიდი ხნის წინ დაგეგმილი იერიში „ცხოველების ფერმაზე“. ფილქინგტონთან ძველი ურთიერთობის აღსადგენად ფოქსვუდში სასწრაფოდ იქნა გაგზავნილი ოთხი მგრელი.

თავდასხმა მართლაც მეორე დღით მოხდა. ცხოველები საუმბობდნენ, როდესაც მეთვალყურეები მოიჭრნენ ახალი ამბის საუწყებლად: ფრედერიკმა და მისმა რაზმმა გზაზე გამავალი ჭიშკარი ეს-ესაა გამოიარესო. ცხოველები საკმაოდ უშიშრად დაუხდნენ მოსულთ, მაგრამ ამჯერად გამარჯვება არ აღმოჩნდა ისეთი ადვილი, როგორც „ბოსლის ბრძოლაში“.

აღამიანთა ჯგუფი 15 შეიარაღებული კაცისგან შედგებოდა. როგორც კი ორმოცდაათ იარღზე მიუახლოვდნენ ეზოს, სროლა აგეხეს. ცხოველები უძლურნი აღმოჩნდნენ ცეცხლისა და მოზუმუნე ტყვიების პირისპირ და მიუხედავად იმისა, რომ ნაპოლეონი და ბოქსერი ყველანაირად ცდილობდნენ ერთიანი ძალით წაეყვანათ ისინი იერიშზე, სულ მალე უკან დახევა მოუხდათ. ბევრი მათგანი უკვე დაჭრილი იყო. ცხოველებმა ეზოს შენობებს შეაფარეს თავი და ჭუჭყრუგანებიდან ფრთხილად აკვირდებოდნენ, თუ რა ხდებოდა გარეთ. საძოვრები წისქვილის ჩათვლით მგერს ჰქონდა დაკავებული. ნაპოლეონი დაბნეული ჩანდა. იგი უსიგყვოდ სცემდა ბოლთას და დაძაბულ კუდს აქეთ-იქით აქანცარებდა. იგი ღროღადრო ფოქსეულისკენ მიმართავდა დაფიქრებულ მზერას: შეიძლება ბრძოლა მოეგოთ კიდეც თუ ფილქინგტონი და მისი კაცები დაეხმარებოდნენ. მაგრამ ზუსტად ამ დროს ფოქსეულიდან დაბრუნდნენ სამშვიდობო მისიით გაგზავნილი მგრელები, რომელთაგანაც ერთ-ერთს ფილქინგტონისაგან გამოგზავნილი წერილი ჰქონდა გაჩრილი ნისკარგში. ქალაქში ეწერა: „ახია შენზე!“

ამასობაში ფრედერიკი და რამდენიმე კაცი წისქვილთან შეყვნდნენ. ცხოველები მათ სულგანაბული ადევნებდნენ თვალყურს და ჩურჩულით თუ ბეღავდნენ ლაპარაკს. ორმა მათგანმა სანგი და ძალაყინი დააძრო. სჩანდა წისქვილის დანგრევა ჰქონდა განზრახული.

„წარმოუდგენელია! - შეჰყვირა ნაპოლეონმა - ერთი კვირაც რომ ანგრიონ ვერაფერს დააკლებენ. მისი კედლები მეტად სქელია. გამხნევდით, ამხანაგებო!“ მაგრამ ბენჯამენი მაინც გულისყურით ადევნებდა თვალს ადამიანთა ყოველ მოძრაობას. ის ორნი, ძალაყინით და სანგით ახლა ორმოს ბურღავდნენ წისქვილის საძირკველთან. ბენჯამენმა ღიჯად, ყოველისმცოდნე გამომეცყველებით გააქნია თავისი მოგრძო, ნაცრისფერი თავი და წარმოსთქვა:

„აქ სხვა რამეშია საქმე, ვერ ხვდებით რას აკეთებენ? ღენტის დაყრას აპირებენ იმ ხერეღში“.

შეშინებული ცხოველები იცდიდნენ. ახლა, რაღა თქმა უნდა, შენობიდან გასვლა შეუძლებელი იყო. რამდენიმე წუთის შემდეგ ადამიანები სირბილით გაეცალნენ წისქვილს. ამას მოჰყვა გამაბრუებელი აფეთქების ხმა. მგრელები ბევით ავარდნენ და ჭერქვეშ დაგრიდნენ, ხოლო დანარჩენი ცხოველები ნაპოლეონის გარდა, პირქვე დაემხნენ, იაგაკვე. როდესაც

წამოდგენ დაინახეს წისქვილის ადგილზე დაკიდებული უზარმაზარი შავი ღრუბელი, რომელიც მანგად გაიფანტა ნიაზე. წისქვილის ადგილი ცარიელი იყო!

ცხოველებს ღრიალი აღმოხდათ. შიში და სასოწარკვეთილება სიბრაზემ, აღშფოთებამ შეცვალა. მგრის მიერ ჩადენილმა ბარბაროსობამ მხნეობა დაუბრუნა და შურისძიების გრძნობით აღავსო. ყოველგვარი ბრძანების გარეშე, როგორც ერთი, მტერთან შესაბამელად გავარდნენ. სეგყვასავით გავარდნილმა ტყვიებმა ამჯერად ველარ შეაჩერა ისინი. ეს იყო ველური სამკვდრო-სასიცოცხლო ბრძოლა. ადამიანები შეუწყვეტლივ ისროდნენ, ხოლო როდესაც ცხოველები საკმაო მანძილზე მიუახლოვდნენ, ჯოხები და წიხლები დაუშინეს. ძროხა, ცხვარი და სამი ბაგი იქვე ადგილზე დაეცა, ხოლო დაჭრილი თითქმის ყველა იყო. ნაპოლეონსდაც კი, რომელიც ბურგიდან ხელმძღვანელობდა ბრძოლას, კუდის ბოლო ჰქონდა ტყვიით წაგლეჯილი. მაგრამ ვერც ადამიანები გადარჩნენ უვნებლად - სამ მათგანს ბოქსერის ჩლიქით ჰქონდა თავი გაჩეჩქილი. ერთ-ერთს ძროხამ ურქინა მუცელში. დანარჩენებს კი ჯვისისა და ბლუბელის წყალობით შარვალჩამოფხრეწილი დარბოდნენ აქეთ-იქით. მაგრამ ნამდვილმა შიშმა ადამიანები მაშინ მოიცვა, როდესაც ნაპოლეონის ბრძანებით მესრის უკან ჩასაფრებული ძალები (ნაპოლეონის პირადი დაცვა) გამოცვივდნენ საზარელი ყეფით. ხალხი მიხვდა, რომ შესაძლოა ცხოველთა ალყისათვის თავი ველარ დაეღწია. სასოწარკვეთილმა ფრედერიკმა დაიღრიალა, სანამ ღროა თავს ვუშველოთო, და ერთი წუთიც არ იყო დასული, რომ გულგახეთქილი ადამიანები თავქუდმოგლეჯილი გარბოდნენ სიცოცხლის გადასარჩენად. ცხოველებმა მინდვრის ბოლომდე სდიეს მათ და, ვიდრე ისინი ეკლიან მესერში მოასწრებდნენ გაძრომას, წიხლები მიაყოლეს.

ამგვარად, ბრძოლა მოგებული იყო. მაგრამ ცხოველები დაღეწილი და დასის ხლიანებულები ეყარნენ. ძლივძლივობით წამოლასლასდნენ და კოჭლობით სადგომებისაკენ გასწიეს. ბევრს ცრემლი მოჰგვარა ბალახზე გამოტილი მკვდარი ამხანაგის დანახვამ. მწუხარებით დამუნჯებულები, ცოგა ხნით იქაც შეყოვნდნენ, სადაც ოდესღაც წისქვილი იყო აღმართული. ღიახ, წისქვილი აღარ არსებობდა. მათი გარჯის აღარანაირი ნიშანწყალი აღარ იყო დარჩენილი! საძირკველიც კი განადგურებული იყო. მეტიც, ქვებიც კი გამქრალიყო, აფეთქების ძალას ისე შორს გადაესროლა ისინი. გეგონებოდათ, წისქვილი არც არასდროს მგდარა ამ ადგილასო.

ფერმასთან ცხოველებს ხგუნვა-ხგუნვითა და კულის ქიცინით სჭეილერი გამოეგება, რომელსაც გაუგებარი მიზეზის გამო ბრძოლაში მონაწილეობა არ მიუღია. იგი კმაყოფილებისაგან ბრწყინავდა. ამ დროს ფერმის მხრიდან ომახიანად დასჭექა თოფმა.

„რაგომ ისვრიან?“ - იკითხა ბოქსერმა.

„გამარჯვებას ვზეიმობთ!“ - შესძახა სჭეილერმა.

„რა გამარჯვებას?“ - ვერ მიხვდა ბოქსერი, რომელსაც მუხლიდან სისხლი სდიოდა, ნალი აგლეჯოდა, ჩლიქი ორად ჰქონდა გახლეჩილი, ხოლო უკანა ფეხში რამდენიმე გყვია გასჩხეროდა.

„როგორ რა გამარჯვებას, ამხანაგო? განა არ განვლევნეთ მგერი ჩვენი მიწიდან, ცხოველთა წმინდა მიწიდან?“

„კი მაგრამ, მათ გაანადგურეს წისქვილი, რომელსაც ორი წელი შევწირეთ!“

„ეგ არაფერი. ახალს ავაშენებთ. თუ საჭირო გახდება ექვსს ავაშენებთ. შენ, მეგობარო, ვერ ხვდები ჩვენი გამარჯვების სიდიადეს. მგერს უკვე ოკუპირებული ჰქონდა ჩვენი მიწა, დიას, ოკუპირებული, მაგრამ ამხანაგი ნაპოლეონის წყალობით, ჩვენი ქვეყნის ერთი მტკაველიც არ დავუთმეთ!“

„ესე იგი, არ დავუთმეთ ის, რაც მანამდე ჩვენი იყო“ - თქვა ბოქსერმა.

„დიას. დიას ეს ჩვენი უდიდესი გამარჯვებაა“, - ამაყად უპასუხა სჭეილერმა.

ცხოველები ეზოში შელასლასდნენ. ბოქსერს უკვე ნათლად ჰქონდა წარმოდგენილი ის ჯოჯოხეთური შრომა, რაც წისქვილის აღდგენას დასჭირდებოდა, მაგრამ, საშინელი ტკივილის მიუხედავად, იგი მზად იყო ამისათვის, თუმცა პირველად ცხოვრებაში გაუელვა აზრმა, რომ იგი უკვე თერთმეტი წლისა იყო და რომ მისი ღონიერი კუნთები ვეღარ იმუშავებდნენ ძველებური სიძლიერით.

როდესაც ცხოველებმა მოფრიალე მწვანე დროშა დაინახეს, შვიდჯერ გაისროლა თოფმა და როდესაც ნაპოლეონმა პირადად მიულოცა მათ წარმატება, ცხოველებმა იფიქრეს მართლაც დიადი წარმატება გვხვდა წილადო. ბრძოლაში დაცემულნი საბეიმო ვითარებაში მიაბარეს მიწას. ფურგონში, რომელიც კაგაფალკის მაგივრობას სწევდა, ბოქსერი და ქლოუერი შეებნენ, ხოლო სამგლოვიარო მსვლელობას თავად ნაპოლეონი მიუძღოდა. დასაფლავების შემდეგ მთელი ორი დღე გამარჯვებას დღესასწაულობდნენ. მღეროდნენ, სიგყვით გამოდიოდნენ. თოფს ისროდნენ. სადღესასწაულოდ ცხოველებს დაურიგდათ თითო ვაშლი,

ფრინველებს დაურიგდათ ერთ-ერთი ულუფა ხორბალი, ბაძრლებს სამ-სამი ბისკვიტი. გამოცხადდა, რომ ბრძოლას დაერქმეოდა „ომი წისქვილქვეშ“. ამასთან დაკავშირებით ნაპოლეონმა შემოიღო ახალი ჯილდო „მწვანე ალმის ორდენი“, რომლითაც გამარჯვების არსანიშნავად საკუთარი თავი დაიჯილდოვა. ბანკნოგებთან დაკავშირებული უსიამოვნება საერთო გეიმმა შთანთქა.

ზუსტად რამდენიმე დღე იყო გასული, რომ ღორებმა მარანში აღმოაჩინეს ერთი ყუთი ვისკი, რომელიც მანამდე შეუქმნეველი დარჩენილიყო.. იმ საღამოს სახლიდან ხმამაღალი სიმღერა ისმოდა. ყველას გასაოცრად რამდენჯერმე „ინგლისის ცხოველებიც“ გაისმა. დაახლოებით ღამის ათის ნახევარზე ცხოველებმა სრულიად აშკარად დაინახეს, როგორ გამოვარდა სახლის უკანა კარიდან გამხიარულებული ნაპოლეონი, რომელსაც ჯოუნსის ცილინდრი ეხურა. მან ხგუნვა-ხგუნვით შემოურბინა ებოს და ისევ სახლში შევარდა. დილით მთელი სახლი სამარისებულმა სიჩუმემ მოიცვა. მხოლოდ ცხრა საათისათვის გამოჩნდა სქუილერი. იგი ცოცხალ-მკვდარივით გამოიყურებოდა. ძლივს იდგა ფეხზე, თვალები შეშუპებოდა და კული უსიცოცხლოდ ჩამოჰკიდებოდა. მან ცხოველებს სამარული ამბავი შეაგყობინა - ამხანაგი ნაპოლეონი სულს დაფავსო!

ცხოველებს სასოწარკვეთილი კენესა აღმოხდათ. მთელი სახლის წინ ჩალა დააფინეს და ყველა ფეხის წვერებზე დადიოდა. ცრემლმორეული ერთმანეთს ეკითხებოდნენ - რა გვეშველება, ამხანაგი ნაპოლეონი რომ დაილუკოსო. ხმა დაირხა, სწოუბოლმა მაინც მოახერხა და ნაპოლეონს საწამლაფი ჩაუყარაო. თორმეც საათზე სქუილერი ისევ გამოჩნდა ახალი განცხადების გასაკეთებლად: სულთმობრძავ ამხანაგ ნაპოლეონს უკანასკნელი განცხადება გაუცია - ალკოჰოლის მიღება სიკვდილით ისჯებოდა.

საღამოს ნაპოლეონი უკეთ შეიქმნა, ხოლო დილისკენ სქუილერმა ცხოველებს აცნობა, ბელადის მდგომარეობა საგრძნობლად გაუმჯობესდაო. იმავე დღის ბოლოს ნაპოლეონი სამუშაოს დაუბრუნდა, მეორე დღეს კი უკვე ცნობილი გახდა, რომ მან უიმფერს დაავალა უილინგდონში რამდენიმე სახელმძღვანელოს შეძენა ლუდის მოხარშვისა და გაწმენდის თაობაზე. ერთი კვირის თავზე ნაპოლეონმა ბრძანება გასცა, მოეხნათ ბადის უკანა პაგარა მდელი, რომელიც ადრე პენსიაზე გასული ცხოველებისათვის იყო განკუთვნილი. ოფიციალურად გამოცხადდა, ნიადაგი გამოიფიგა და დასვენებას საჭიროებსო, მაგრამ მალე გაირკვა, რომ მინდორში ქერი უნდა დაეთესათ.

დაახლოებით ამავე დროს მოხდა ერთი უცნაური ამბავი, რომელიც ვერავინ ახსნა. შუალამეს ეზოში რალაცის მგვრევის ხმა გაისმა. ცხოველები იმწამსვე წამოხტნენ და გარეთ გამოცვივდნენ. მთვარიანი ღამე იყო და ყველამ დაინახა, რომ კედლის ძირას, იქ სადაც შვიდი მცნება იყო აღბეჭდილი, ორად გატეხილი ხის კიბე ეგდო. კიბესთან გულწასული სქეილერი გამხლართულიყო. იქვე ეყარა, ლამპარი, ფუნჯი და გატეხილი ქოთანის თეთრი საღებავით. სქეილერს იმწამსვე გარსშემოერგყენ ძაღლები და, როგორც კი გონს მოვიდა, სახლში შეიყვანეს. ვერავინ გაიგო, რა მოხდა. გარდა ბებერი ბენჯამენისა. მაგრამ მან არაფერი თქვა, მხოლოდ თავი გადააქებია.

რამდენიმე დღის შემდეგ კი მურიელმა, ბოსელზე წარწერილი მცნებების კითხვისას აღმოაჩინა, რომ კიდეც ერთი მცნება არ ხსომებია სწორად. კერძოდ, ახსოვდა, რომ მეხუთე მცნებაში ეწერა - „არც ერთმა ცხოველმა არ უნდა დალიოს ალკოჰოლი“, მაგრამ დაჰვიწყებოდა ბოლო ორი სიტყვა: „უბოძო რაოდენობით“.

თავი IX

დამთავრდა თუ არა გამარჯვების ზეიმი, ცხოველები მეორე დღესვე წისქვილის აღდგენას შეუდგნენ. ბოქსერის გახლეჩილი ჩლიქის მორჩენას კარგა ხანი დასჭირდებოდა, მაგრამ მას ერთი დღის გამოგოვებაც კი არ სურდა. ღირსების შელახვად მიაჩნდა ვინმესთვის შეემჩნევიანებინა, რომ რაიმე ტკიოდა. მხოლოდ ქლოუერს შესჩივლებდა ხოლმე საღამოობით, ფეხი საშინლად მაწუხებსო. ქლოუერი დაღეჭილი ბალახის საფენებს ადებდა ჭრილობაზე და ასე მკურნალობდა. იგი ბენჯამენტან ერთად ცდილობდა დაერწმუნებინა ბოქსერი, რომ ნაკლები დაგვირთვით ემუშავა. „ცხენის ფილტვების გამძლეობასაც აქვს საზღვარი“, - ეცოდნა ხოლმე ქლოუერი ბოქსერს. მაგრამ ბოქსერს არაფრის გაგონება არ სურდა. „ერთადერთი ნაგვრა მაქვს - იცევოდა ხოლმე - პენსიაზე გასვლამდე მოვესწრო წისქვილის ამუშავებასო“.

თავდაპირველად, როდესაც ცხოველების ფერმის კანონები იქმნებოდა, საპენსიო ასაკად ცხენებისა და ღორებისათვის თორმეტი წელი დაწესდა, ძაღლებისათვის - ცხრა, ცხვრებისათვის - შვიდი, ქათმებისა და ბატკნებისათვის კი ხუთი წელი. ჯერ-ჯერობით

არცერთი ცხოველი არ იყო გასული პენსიაზე, მაგრამ ბოლო ხანებში ამ საკითხზე სულ უფრო მეტს მსჯელობდნენ. გადაწყვიტეს, პატარა მღელი ბაღის ბოლოში ქერის დასათესად გამოეყენებინათ ასაკოვანი ცხოველებისათვის, როგორც ამბობდნენ, დიდი საძოვრის კუთხეში გამოყოფდნენ ადგილს და შემოღობავდნენ კიდეც. პენსიაზე გასული ცხოველები ყოველდღიურად მიიღებდნენ ხუთ პუნდ მარცვლეულს, ზამთრობით თხუგმეტ [უნდ თივას, ხოლო ღღესასწაულებზე დამატებით სტაფილოს ან ვაშლს. ბოქსერს თორმეტი წელი მომავალი ზაფხულის ბოლოს უსრულდებოდა.

ამასობაში კი ცხოველების პირობები სულ უფრო და უფრო უარესდებოდა. ზამთარში ისევ საშინლად სუსხიანი ღღეები დაიჭირა, საკვებმაც მნიშვნელოვნად იკლო. ღორებისა და ძაღლების გარდა კიდეც ერთხელ შეამცირეს ულუფა ყველასათვის. „მკაცრი თანასწორობის დაცვა საკვების განაწილებაში ეწინააღმდეგებოდა ენიმალიზმის პრინციპებს“ - განაცხადა სქუილერმა. ყოველ შემთხვევაში, იგი საკმაოდ ადვილად უმტკიცებდა ცხოველებს, რომ სინამდვილეში ისინი არ განიცდიან საკვების ნაკლებობას, უბრალოდ ამჟამად აუცილებელი შეიქმნა ულუფათა გადანაწილება (სქუილერი ბოლო ხანებში გადანაწილებას იძახდა, არასოდეს დასცდებოდა „შემცირება“). „მაგრამ, - ამტკიცებდა იგი, - ჯოუნსის ღროსთან შედარებით უზარმაზარ წინსვლას აქვს ადგილი“. მკვიანა ხმით ჩაიკითხავდა ხოლმე ციფრებს და ღეგალურად უსაბუთებდა ცხოველებს, რომ მათ მოეპოვებათ მეტი ქერი, მეტი თივა, მეტი ბოსტნეული, ვიდრე ჯოუნსის ღროს ჰქონდათ, რომ ისინი ახლა ნაკლებს მუშაობენ, რომ სასმელი წყალი გაცილებით მაღალი ხარისხისა აქვთ, უფრო დიდხანს ცოცხლობენ, რომ ჩვილთა სიკვდილიანობამ საგრძნობლად იკლო, თავლებში თივის რაოდენობა გაზრდილია და რომ რწყილები ნაკლებს იკბინებიან. ცხოველები ცდილობდნენ ყველაფერი დაეჯერებინათ. კაცმა რომ თქვას აღარც ჯოუნსი ახსოვდათ და აღარც მაშინდელი ყოფა. ის კი, დანამდვილებით იცოდნენ, რომ ამჟამად გასაჭირში იყვნენ, რომ გამუდმებით შიოდათ და სციოდათ და, რომ თუ არ ეძინათ სულ მუშაობდნენ, თუმცა არც იმაში ეპარებოდათ ეჭვი, რომ უწინ უარესად ცხოვრობდნენ. გარდა ამისა, მაშინ მონები იყვნენ, ახლა კი თავისუფლები არიან, ეს კი ის უმთავრესი განმასხვავებელი ნიშანი იყო, რომლის აღნიშვნაც არასოდეს ავიწყდებოდა სქუილერს.

ამ ღროისათვის ცხოველების საზოგადოებას უამრავი ახალი მჭამელი შეემატა. შემოდგომაზე ოთხმა გოჭმა ერთდროულად ოცდაათობმეტი ჭრელ-ჭრელი გოჭი დაყარა და,

ვინაიდან ნაპოლეონი ერთადერთი გახი იყო „ცხოველების ფერმაში“, ძნელი წარმოსადგენი არ იყო ცხოველების წარმომავლობა. გამოცხადდა, რომ ახალშობილთათვის სკოლას ააშენებდნენ, როგორც კი სამშენებლო მასალას და ხე-ტყეს შეიძენდნენ. მანამდე კი მათი აღზრდა-განათლება სამზარეულოში პირადად ნაპოლეონის ხელმძღვანელობით მიმდინარეობდა. ფიზიკურ მომზადებას, სახლის წინ, ბაღში გადიოდნენ. თანაგოლებთან თამაში ეკრძალებოდათ. სწორედ ამ დროისათვის წესად შემოვიდა, თუ რომელიმე ცხოველს გზაზე ღორი შემოხვდებოდა, ცხოველი განზე უნდა გამდგარიყო და გზა დაეთმო მისთვის. აგრეთვე, ყველა ღორს, წოდების განურჩევლად, კუღზე მწვანე ბაფთის გარების უფლება მიეცა.

მართალია, „ცხოველების ფერმის“ მესვეურთათვის ეს წელი არც თუ წარუმატებლად დასრულდა, მაგრამ მეტად ჭირდა ფული. სკოლისათვის აგური, კირი და ქვიშა უნდა შეეძინათ. აგრეთვე აუცილებლად ხელახლა უნდა შეგროვილიყო თანხა წისქვილის მექანიზმისათვის. ამას ემატებოდა ნავთი და სანთლები საერთო საჭიროებისათვის, შაქარი პირადად ნაპოლეონისათვის (სხვა ღორებს შაქრის ჭამა ეკრძალებოდათ, რომ არ გასუქებულიყვნენ). შესაძენი იყო, აგრეთვე, ახალი ხელსაწყოები, ლურსმნები, თოკები, ნახშირი, მავთული, ჯართი, ძაღლებისათვის ბისკევიტი და სხვა. კარგოფილისა და თივის ნაწილი უკვე გაყიდული იყო, ხოლო გასაყიდი კვერცხის რაოდენობა კვირაში ექვსასამდე გაიზარდა. ასე, რომ ამ წელიწადს ქათმები იმდენ ბუსტად წიწილას ჩეკავდნენ, რამდენიც საჭირო იყო, რომ არ გადაშენებულიყვნენ. დეკემბერში შემცირებული ულუფა კიდევ ერთხელ შემცირდა. თავლებში აიკრძალა ფარნების ანთება, რათა დამოგილიყო ნავთი. მაგრამ უცნაური ის გახლავთ, რომ ღორებს არაფერი ეგყობოდათ გაჭირვებისა და წონაშიც დღითიდღე იმატებდნენ.

თებერვლის ერთ დღეს ჰაერი გაიჟღინთა თბილი, მადის აღმძვრელი სურნელით, რომელიც სამზარეულოს მხრიდან მოდიოდა. საქმე ისაა, რომ სამზარეულოს უკან ჯოუნსს აშენებული ჰქონდა ლუდის მოსადულებელი პაგარა ქარხანა, რომელიც თვითონ არასდროს გამოუყენებია. ცხოველები ხარბად ყნოსავდნენ ჰაერს და ერთი სული ჰქონდათ, გეგოთ, რისი სუნი იდგა ეზოში. ვიღაცამ თქვა, ეს ქერის სუნს წააგავსო. ზოგს კი იმედი გაუჩნდა, რომ პიურეს გვიმზადებენ ვახშმადო, მაგრამ მოლოდინმა ამაოდ ჩაიარა.

მომღევნო კვირას კი ცხოველებს გამოუცხადეს, რომ ამერიიდან მთელი ქერი ღორებისთვის გადაინახებოდა. ბალის ბოლოში კიდეც დაითესათ ქერი. მალე ისიც შეიგყეს, რომ ღორებს ყოველდღიურად თითო-თითო ჭიქა ლუდი ეძლეოდათ, ნაპოლეონს კი მთელი გოლჩა. ბელადისთვის ლუდი მუდამ ძვირფასი ჭურჭლით ინახებოდა.

ცხოველების გაჭირვებას ნაწილობრივ უმსუბუქებდა ის სიდიადე, რომლითაც ამჟამინდელი მათი ცხოვრება განსხვავდებოდა უწინდელისაგან. ახლანდელ ყოფას ამშვენებდა მეგი სიმღერა, გამოსვლები და დღესასწაულები. ნაპოლეონის განკარგულებით კვირაში ერთხელ გარდებოდა ზეიმისმაგვარი ღონისძიება, რასაც „ნებაყოფილობით ალუმს“ უწოდებდნენ და რომლითაც მათ ბრძოლებსა და მიღწევებს აღნიშნავდნენ.

განსაზღვრულ დროს ცხოველებს უნდა მიეგოვებინათ სამუშაო და სამხედრო ნაბიჯით, ჩაწალიკებული, წრე უნდა დაერგყათ „ცხოველების ფერმისათვის“. წინა რიგში ღორები მიდიოდნენ., შემდეგ ცხენები, ამათ ძროხები მიჰყვებოდნენ, ბოლოს კი - ცხვრები და ფრინველები. ფლანგზე ძაღლები მიაბიჯებდნენ. მსვლელობას შავი მამალი მიუძღვოდა. ბოქსერს და ქლოუერს ყოველთვის აღმართული ჰქონდათ გრანსპარანგი, რომელმაც გამოსახული იყო ჩლიქი და რქა. გრანსპარანგზე ეწერა: „გაუმარჯოს ამხანაგ ნაპოლეონს“. მსვლელობა რომ დამთავრდებოდა იწყებოდა მინიმუსის მიერ ნაპოლეონის სადიდებლად შექმნილი პოემის დეკლამაცია. ხოლო შემდეგ სქუილერი საზოგადოებას კვების მრეწველობის დარგში ბოლო დროს მიღწეულ წარმატებებს აცნობდა. ყოველივე ეს საზეიმო გასროლით მთავრდებოდა. ყველაზე თავგამოდებული ქომბაგები „ნებაყოფილობითი ალუმებისა“ ცხვრები იყვნენ და თუ ვინმე დაიჩივლებდა (როდესაც ახლო-მახლო საეჭვო აავინ იყო), ყინვაში ამდენ ხანს დგომა დროის ფლანგვათ, ცხვრები აუცილებლად აჩუმებდნენ ომახიანი შეძახილით: „ოთხი ფეხი კარგია, ორი - ცუდი“! მაგრამ ძირითადად მაინც ერთობოდნენ ცხოველები ამ დღესასწაულებზე. მათ ანუგეშებდათ კიდეც ერთხელ იმის გაგონება, რომ, ბოლოს და ბოლოს, ნამდვილად თავიანთი თავის ბაგონ-პაგრონები იყვნენ და რომ საკუთარი თავისთვის შრომობდნენ. ასე, რომ ამ მთელი სიმღერების, რიგუალების, სქუილერის დავთრების, საზეიმო გასროლის, მამლის ყვილისა თუ დროშის ფრიალის წყალობით მათ ავიწყდებოდათ (ყოველ შემთხვევაში, გარკვეული დროით მაინც), რომ შიმშილით კუჭი უხმებოდათ.

აპრილში „ცხოველების ფერმა“ რესპუბლიკად გამოცხადდა და აუცილებელი შეიქმნა პრემიენგის არჩევა. კანდიდატი მხოლოდ ერთი იყო: ნაპოლეონი, რომელიც ერთხმად იქნა არჩეული. იმავე ღამეს ხმა დაირხა, რომ მიაგნეს ახალ მამხილებელ დოკუმენტს, რომელიც ასაბუთებდა კავშირს სნოუბოლსა და ჯოუნსს შორის. აღმოჩნდა, რომ სნოუბოლი არა მარტო სტრატეგიული ხრიკების საშუალებით ცდილობდა ცხოველების გაცრუებას „ბოსლის ბრძოლაში“, როგორც ეს აქამდე ეგონათ, არამედ ამკარად ჯოუნსის მხარეს იბრძოდა. ფაქტობრივად სნოუბოლი იყო ადამიანთა წინამძღოლი და სწორედ იგი გადმოვიდა იერიშზე სიგყვებით „გაუმარჯოს ადამიანთა მოდგმას“, ხოლო სნოუბოლის ჭრილობა ზურგზე, რომელიც ვილაც-ვილაცებს ჯერ კიდევ ჯიუტად ახსოვთ, მხოლოდ და მხოლოდ ნაპოლეონის კბილების ნაკვალევი იყო.

ბაფხულის შუა რიცხვებში „ცხოველების დასახლებაში“ მოულოდნელად კვლავ გამოჩნდა მოსე ყორანი, რომელიც რამდენიმე წელი არავის ენახა. თითქმის არ შეცვლილიყო, კვლავაც არ მუშაობდა და აღრინდელივით „შაქრის მთაზე“ ლაპარაკობდა. ჩამოჯდებოდა ხოლმე კუნძვე, გააგყლაშუნებდა ფრთებს და საათობით ემუსაიფებოდა ყველას, ვინც კი ყურს უგდებდა. „იქ, მეგობრებო, - პირქუშად დაიწყებდა ხოლმე და თავის ღიდ შავ ნისკარგს ცისკენ გაიშეფრდა, - აი, იქ, იმ შავი ღრუბლების მიღმა, მდებარეობს „შაქრის მთა“. ესაა ბელნიერი ქვეყანა, სადაც ჩვენნაირი ბეჩავნი საუკუნო სასუფეველს ჰპოვებენ!“ მოსე ამტკიცებდა, რომ ერთ-ერთი მისი ყველაზე მაღალი აფრენის დროს მან მიაღწია იმ ქვეყანას და საკუთარი თვალთ ნახა სამყურების უკიდვანო მდელოები და ნამცხვრებითა და შაქართი დახუნძლული ბუჩქები. ბევრს სჯეროდა მისი ნათქვამი. ისინი თვლიდნენ, რომ რადგან ამქვეყნიურ ცხოვრებაში მათი ხვედრი შიმშილი და ჭაპანწყევგაა, განა სამართლიანი იქნებოდა, რომ სადღაც არსებულიყო უკეთესი ქვეყანა?

გაუგებარი იყო ღორების დამოკიდებულება მოსესადმი. სიგყვით კიდ ასცინოდნენ და აცხადებდნენ, რომ „შაქრის მშის“ ამბები მოსეს მონაჩმახიაო, მაგრამ ფერმაში დარჩენის უფლებას ძლევდნენ, მისგან მუშაობასაც არ მოითხოვდნენ და ღღეში ერთ კათხა ლულსაც ასმევდნენ.

ფეხის მორჩენის შემდეგ ბოქსერი არნახული შემართებით შეუდგა მუშაობას, თუმცა ამ წელიწადს სხვა ცხოველებიც უბოძოდ მუშაობდნენ. ყოველდღიურ საქმესა და წისქვილის ხელახლა აშენებას მარტში გოჭების სკოლის მშენებლობაც დაემატა. ზოგჯერ აუტანელი

იყო გრძელი სამუშაო ღლეები და საკვების სიმცირე, მაგრამ ბოქსერი კვლავინდებურად წარბშეუხრელად მუშაობდა. ისე შრომობდა, რომ ვერ იგყვოდი ძელი ჯან-ლონე აღარ აქვსო. მხოლოდ გარეგნულად იყო ოღნავ მოგეხილი: უწინდელივით აღარ უბზინავდა ბეწვი და ძლიერ გავაბზე კანი რამდენადმე დაუნაოჭდა. ყველა ამბობდა, ბოქსერი უმაღ გამოჯანმრთელდება, როგორც კი გაზაფხულის ბალახი თავს ამოყოფსო. მაგრამ ბოქსერს გაზაფხულის მოსვლამაც ვერ შემაგა წონა. ზოგჯერ, როდესაც კარიერისაკენ მიმავალი კუნთებდაძახული ეჭიდებოდა უზარმაზარ ლოდს, ადვილად დასანახი იყო, რომ მხოლოდ თავდადებული მუშაობის წადილი აჩერებდა ფეხზე. ასეთ დროს, ხმაწასულს, მხოლოდ გუჩების მოძრაობამელა ეგყობოდა, რომ თავის ლომუნგს „ვიმუშავებ უფრო მეგს“ ჩურჩულებდა. ქლოუერმა და ბენჯამენმა კიდეე ერთხელ გააფრთხილეს იგი ჯანმრთელობისათვის მიეხება, მაგრამ ბოქსერი არავითარ ყურადღებას არ აქცევდა ამ შეგონებას. ახლოვებოდა მისი მეთორმეგე დაბადების დღე. მას არაფრისთვის არ ეცალა და მხოლოდ იმაზე ფიქრობდა, რომ პენსიაზე გასვლამდე მოესწრო წისქვილისათვის საჭირო ქვების შეგროვება.

ზაფხულის ერთ საღამოს ხმა გაფარდა, რომ ბოქსერი, რომელიც მარგო წასულიყო ლოდების სათრევად, რაღაც შემთხვეოდა. ჩანდა, რაღაც მართლა მომხდარიყო. ცოგა ხანში ორმა მგრედმა ამბავი მოიგანა: „ბოქსერი წაიქცა, გვერდზე გღია და ვეღარ დგებაო!“

ცხოველები გაფარდნენ ბორცვისაკენ, საღაც წისქვილი იდგა. ბოქსერი ურმის ხელნებს შორის ეგღო. კისერი დაჭიმეოდა და თავს ვერ ამოძრავებდა. გვერდებღაოფლილი, დაბინდული მზერით იქქირებოდა და პირიღან სისხლის წვრილი ნაკადი ჩამოსღიოდა.

ქლოურეი მის გვერდზე მუხლებზე დაეცა. „ბოქსერ! რა გჭირს, როგორა ხარ?!“ - ჩასძახა აღელვებულმა.

„ფილგვებმა მიღალაგა, - სუსტი ხმით უთხრა ბოქსერმა, - მაგრამ არაუშავს... დარწმუნებული ვარ, უკვე უჩემოდ შეძლებთ წისქვილის დამთავრებას. ქვები საკმაოდ მოვაგროვე... ასეა თუ ისე, ერთ თვეზე მეტი მაინც ვეღარ ვიმუშავებღი. მართალი გითხრა, ერთი სული მქონდა, სანამ პენსიაზე გავიღოღი. ჰოღა, ამასობაში თუ ბენჯამენიც გაუშვეს პენსიაში, მისმა დრომაც ხომ მოაგანა, ერთად ვიქნებით“.

„სასწრაფოდ უნდა ვიღონოთ რამე, - იყვირა ქლოუერმა, - ახლავე გაიქცეს ვინმე და სქეილერს ყოველივე შეაგყობინოს“.

ცხოველები გავარდნენ სახლისკენ რათამომხდარი სქეილერისათვის შეეცდებინებინათ. დარჩნენ მხოლოდ ქლოუერი და ბენჯამენი, რომელიც ბოქსერის გვერდით იწვა და თავისი გრძელი კუდით უხმოდ იცავდა ბუბებისაგან. თხუთმეტი წუთში სქეილერი გამოჩნდა, ბედმიწევნით შემფოთებული და თანამგრძობი გამომეცხველება ჰქონდა. თქვა, ამხანაგი ნაპოლეონი დიდად შეაწუხა უერთგულესი მუშაკის ავადმყოფობამ და უკვე თადარიგიც დაეჭირა ბოქსერის უილინგდონის საავადმყოფოში მოსათავსებლად. ამის გაგონებაზე ცხოველები შეცბენ. მოლლისა და სნოუბოლის გარდა არც ერთ ცხოველს ფეხი არ გადაუდგამს „ცხოველების ფერმიდან“ და ახლა ავადმყოფი მეგობრის ადამიანების ხელში ჩაგდება წარმოუდგენლად მოეჩვენათ. მაგრამ სქეილერმა ადვილად დაარწმუნა ისინი, რომ ქირურგი-ვეტერინარი გაცილებით უკეთ უმკურნალებდა ბოქსერს, ვიდრე ამას ვინმე შეძლებდა „ცხოველთა ფერმაში“. ნახევარი საათის შემდეგ ბოქსერი მოეგო გონს. იგი წამოაყენეს და კოჭლა-კოჭლაობით მიიყვანეს თავლაში, სდაც ქლოუერსა და ბენჯამენს წინასწარ ჩალის სქელი საგები მოემზადებინათ.

უკვე ორი დღე იყო, რაც ბოქსერი თავლაში იმყოფებოდა. ღორებმა დიდი ბოთლით ვარდისფერი წამალი გამოუგზავნეს. იგი აბაზანაში ჩამოკიდებულ აფთიაქის ყუთში აღმოეჩინათ. წაალი ქლოუერს ჰქონდა ჩაბარებული და ავადმყოფს დღეში ორჯერ ასმევდა ჭამის შემდეგ. საღამოებს ბოქსერიც და ბენჯამენიც ბოქსერის თავლაში ატარებდნენ - ქლოუერი წამოწოლილი ემუსაიფებოდა, ბენჯამენი კი ბუბებს უგერიებდა. ბოქსერი მათ გამოუტყდა, რომ რაც მოხდა, დიდად არ აწუხებდა - თუ გამოჯანმრთელდებოდა, სიკვდილამდე სამი წელი მაინც ჰქონდა დარჩენილი და მოუთმენლად ელოდა იმ ბედნიერ დროს, უდრგინველად რომ გაატარებდა პენსიონერისათვის გამოყოფილ საძოვარზე. მას განზრახული ჰქონდა ეს დარჩენილი დრო ანბანის დარჩენილი ასობის შესწავლისთვის დაეთმო.

ბენჯამენიც და ქლოუერიც სამუშაოს დამთავრების შემდეგ მიდიოდნენ ხოლმე ბოქსერთან, ფურგონი კი, რომლითაც ბოქსერი უილინგდონის საავადმყოფოში უნდა წაეყვანათ, შუადღისას ჩამოვიდა. ცხოველები ამ დროს ღორებისმედამხედველობით მინდორში მუშაობდნენ. უცებ დაინახეს, როგორ მოჰქროდათ მათკენ ბენჯამენი ყვირლით. პირველად ხედავდნენ ბენჯამენს ესოდენ ალელვებულსა და ოთხით გამოჭენებულს.

„ჩქარა! ჩქარა! - ღრიალებდა იგი, - ახლავე წამოდი! ბოქსერი მიჰყავთ!“ გაოგნებულმა ცხოველებმა დაყარეს ყველაფერი და ისე, ღორების ნებართვას არც კი დალოდებიან, გავარდნენ ეზოსკენ. მართლაც, შუა ეზოში წარწერით აჭრელებული უზარმაზარი ორცხენიანი ფურგონი წამოჭიმულიყო. კოფოზე უსიამოვნო გარეგნობის კაცი იჯდა, თავზე დაბალი ცილინდრი ეხურა. ბოქსერის თავლა ცარიელი იყო. ცხოველები ფურგონს შემოეხვივნენ.

„ნახვამდის, ბოქსერ! - ერთხმად ყვიროდნენ ისინი, - ნახვამდის!“

„ბრიყვებო! ბრიყვებო!“ - გაჰყვიროდა ბენჯამენი. იგი ფურგონის ირგვლივ დახტოდა და პაგარა ჩლიქებს მიწაზე აბაკუნებდა. „სულელებო! ვერ ხვდებით რა აწერია?“

ცხოველები შეჩერდნენ და უცებ სიჩუმემ დაისადგურა. მურიელმა დაიწყო ასო-ასო კითხვა, მაგრამ ბენჯამენმა გვერდზე გასწია და სამარისებულ სიჩუმეში გაისმა მისი ხმა“

„აღფრედ სინოდსი. ცყავისმხდელი. უილინგდონი“. გესმით, რას ნიშნავს ეს? ბოქსერი სასაკლაობე მიჰყავთ!“

შედრწუნებულ ცხოველებს ყვირილი აღმოხდათ. ამ დროს მეეტლემ ფურგონში შებმულ ცხენებს მათრახი გადაუგყლაშუნა და ისინი ჩორთით დაიდრნენ. ცხოველები ღრიალით გამოეკიდნენ. ქლოუერიც ცდილობდა წინ გავარდნილიყო. ფურგონმა სისწრაფეს უმაგა. ქლოუერმა მთელი ძალ-ღონე მოიკრიფა და თხით გაჭენდა.

„ბოქსერ! - ჰკიოდა იგი, - ბოქსერ!“

ამ დროს ფურგონის უკან მოთავსებულ პაგარა ფანჯარაში, თითქოს ქლოუერის ყვირილი გაიგონაო, ბოქსერის სახე გამოჩნდა.

„ბოქსერ! - შემზარავი ხმით ჰყვიროდა ქლოუერი, - ბოქსერ! გადმოხტი! ჩქარა გადმოხტი! დასაკლავად მიჰყავხართ!“

ქლოუერს დანარჩენებიც შეუერთდნენ“ „გადმოხტი, ბოქსერ! გადმოხტი! ჩქარა გადმოხტი!“ მაგრამ ფურგონი უკვე დიდი სისწრაფით მიჰქროდა და სულ უფრო და უფრო შორდებოდა მათ. ვერაფერ ვერ მიხვდა ესმოდა თუ არა ბოქსერს, რას უყვიროდა ქლოუერი, რაღაც წამს მისი სახე მოსცილებოდა ფანჯარას და ფურგონში წიხლების გამაყრუებელი რახარუხი აგყდა. ბოქსერი კარის გამომგრევას ცდილობდა, მაგრამ ამაოდ! მალე ძალა გამოეღია. დარგემის ხმამ თანდათან იკლო და ცოცხალი ხანში მთლიანად მიწყდა. სასოწარკვეთილმა ცხოველებმა ახლა ფურგონში შებმულ ცხოველებს დაუწყეს ვედრება: „მეგობრებო! ნუ წაიყვანთ თქვენს მოძმეს სასაკლაობე!“ მაგრამ უგუნური ცხოველები საერთოდ ვერ

ხვდებოდნენ, რა ხდებოდა. მათ ყურები უკან გადაჭიმეს და უფრო სწრაფად გაქანდნენ. ბოქსერის სახე მეტად აღარ გამოჩენილა ფანჯარაში. უკვე ძალიან დაგვიანებით ვიღაცამ მოიფიქრა, წინიდან შემოვუაროთ და გზაზე მიმავალი ჭიშკარი ჩავეკეტოთ, მაგრამ მუსტად ამ დროს ფურგონი ჭიშკარს გასცდა და თვალს მიეფარა. ამისშემდეგ ბოქსერი აღარავის უნახავს.

სამი დღის შემდეგ ცხოველებს აცნობეს, რომ იგი უილინგტონის საავადმყოფოში გარდაიცვალა, თუმცა ყველაფერი გაკეთდა, რაც კი შეიძლებოდა ცხენისთვის გაკეთებულიყო. ეს ამბავი სჭეილერმა შეაგყობინა ცხოველებს. მისი გქმით, თვითონ იყო ბოქსერის უკანასკნელი წუთების მომსწრე.

„ეს უაღრესად მძიმე სანახაობა იყო, - ჰქვებოდა სჭეილერი და თან ფლოქვით ცრემლს იწმენდა. - ბოლო წუთამდე არ მოვცილებულვარ. უკანასკნელ წამს დასუსტებულმა ჩურჩულით მითხრა ყურში, რომ მისი მისი ერთადერთი ნაგვრა იყო წისქვილის დამთავრებას მოსწრებოდა. არ შედრკეთ ამხანაგებო, რევოლუციის სახელით სულ წინ უნდა იაროთ! გაუმარჯოს „ცხოველების ფერმას!“ გაუმარჯოს ამხანაგ ნაპოლეონს! ნაპოლეონი ყოველთვის მართალია! ასეთი იყო მისი უკანასკნელი სიტყვები!“

აქ სჭეილერს თითქოს ნირი ეცვალა. მან დაეჭვებული მგერა სცყორცნა ირგვლივ მყოფთ და ცოცხალი გაუჩნდა. შემდეგ კვლავ წამოიწყო: „ყური მოვკარი ჭორს, სჭეილერის ბინძურ ჭორს, თითქოს ვიღაც-ვიღაცებს შეუნიშნავთ, რომ ფურგონს, რომლითაც ბოქსერი გაგზავნეს „სასაკლაო“ ეწერა. თითქმის დაუჯერებელია, რომ რომელიმე ცხოველი შესაძლებელია ასეთი ყვეყნი იყოს, - შესძახა აღშფოთებულმა, თან კული გააქიცინა, და ფეხიდან ფეხზე გადახტა, - განა ამაზე უკეთ არ იცნობენ ძვირფას ამხანაგ ნაპოლეონს? ეს ამბავი ერთობ ადვილად აიხსნება. ფურგონი აღრე გყავისმხდელს ეკუთვნოდა, ხოლო შემდეგ ვეგერინარმა იყიდა და ჯერ არ ჰქონდა ძველი წარწერა გადაღებული. აი, რამ წარმოშვა ეს გაუგებრობა“.

ცხოველებს გულზე მოეშვათ, ხოლო როდესაც სჭეილერმა ცოცხლად და დაწვრილებით აღწერა ბოქსერის სასიკვდილო სასთუმალთან გაგარებული დღეები, კერძოდ, რა ყურადღებით იყო იგი გარშემორტყმული, რა ძვირფას წამლებს ასმევდნენ, რომლებშიც ამხანაგი ნაპოლეონი უყოყმანოდ იხდიდა ნებისმიერ თანხას, ცხოველებს უკანასკნელი

ეჭვებიც გაუქარწყლდათ, ხოლო მეგობრის სიკვდილით გამოწვეული სევდა ოღნავ გაუნელდათ იმის შეგნებით, რომ სიკვდილი მაინც ბედნიერი ერგო წილად მათ მეგობარს.

თავად ნაპოლეონი მომდევნო კვირას გამოჩნდა კრებაზე და ბოქსერის ხსოვნის საპატივსაცემოდ საზეიმო სიგყვა წარმოსთქვა: „სამწუხაროდ, ჩვენი ძვირფასი მეგობრის ნეშტის გადმოსვენება მთელი რიგი სირთულის გამო ვერ ხერხდება, - თქვა მან, - მაგარმ უკვე შეუუკვეთეთ დიდი გვირგვინი ჩენი ემოს დაფნის ფოთლებისგან და გადავაგზავნეთ მის საფლავზე დასადებად, ხოლო რამოდენიმე დღეში ქელესსაც გადავიხდით“. ნაპოლეონმა თავისი სიგყვა ბოქსერის საყვარელი გამოთქმით დაასრულა: „ვიმუშავებ უფრო მეგს“ და „ამხანაგი ნაპოლეონი ყოველთვის მართალია“. ეს სიგყვები თითოეულმა თქვენგანმა გულის ფიცარზე უნდა დაიწეროს და გაითვასოსო.

ქელესის დღეს უილინგდონიდან სასურსათო ფურგონით დიდი ხის კალათა ჩამოიგანეს და ღორებს გადასცეს. ამავე დამეს ღორების სახლიდან ხმამაღალი ღრიანცელის და სიმღერის ხმა გამოდიოდა, რასაც საშინელი აყალ-მაყალი მოჰყვა. ყოველივე ეს თერთმეგ საათზე ჭიქებისმგრევით დასრულდა. მომდევნო დღეს თითქმის შუადღემდე ღორებს მკვდრებივით ეძინათ. ცხოველებში კი ხმა დაირხა, რაღაც-რაღაც გზებით ღორებმა ფული იშოვეს და ისევ ბლომად შეიძინესო ვისკი.

თავი X

გადიოდა წლები. გაზაფხულს მაფხული მოსდევდა, შემოდგომას ზამთარი. ცხოველთა რიგები დღითიდღე თხელდებოდა. მოკვდა მურიელი. ბლუბელი, ჯესსი და ფინჩერიც აღარ იყვნენ ამ ქვეყნად. აღარც ჯოუნსი იყო ცოცხალი. იგი სადღაც გადაკარგულში მემთვრალეთა თავშესაფარში გარდაიცვალა. დავიწყებას მიეცა სნოუბოლი. რამდენიმე ახლობლის გარდა აღარავის ახსოვდა ბოქსერი. რევოლუციამდელი წლები ქლოუერის, ბენჯამენის მოსე ყორნისა და რამდენიმე ღორის მეხსიერებასლა შემორჩენოდა. ქლოუერი უკვე ბებერი მსუქანი ფაშაგი იყო. გახევებული სახსრებითა და დაბინდებული თვალებით. ორი წელი გადასცილებოდა საპენსიო ასაკს და მაინც განაგრძობდა მუშაობას. ფაქტობრივად პენსიაზე გასვლა აღარავის ჰღირსებია, ხოლო ასაკს გადაცილებული ცხოველებისათვის განკუთვნილ

მდელიძე ლაპარაკი კარგა ხნის წინ შეწყდა. ნაპოლეონი ამ დროისათვის უზარმაზარ ქოსმენად ქცეულიყო. სქუილერი ისე იყო გასუქებული, რომ თვალებიდან ძვილვს იხედებოდა. მხოლოდ ბენჯამენს არ ეგყობოდა დიდი ცვლილება, ეგაა, ოდნავ განაცრისფრდა და ბოქსერის სიკვდილის შემდეგ პირქუში და სიგყვაძუნწი გახდა.

„ცხოველების ფერმას“ ბევრი ახალი წევრი შეემატა, თუმცა ნამაგი არც ისე დიდი იყო, როგორც წინა წლებში მოელოდნენ. ახალი თაობისათვის სიგყვა „რევოლუცია“ წარმოადგენდა ბუნდოვან წარსულს, რომლის ამბავიც ბეპირად გადმოეცემოდა თაობიდან თაობას, ხოლო ახლადჩამოყვანილ ცხოველებს საერთოდ არაფერი სმენოდათ მის შესახებ.

„ცხოველების ფერმას“ ამჟამად ქლოუერის გარდა სამი ცხენი ჰყავდა, რომლებიც პატიოსნებით, შრომისმოყვარეობით და ერთგულებით გამოირჩეოდნენ, მაგრამ სამივე ნამეგარი ბრიყვი იყო. მაგალითად, ვერც ერთმა ვერ აითვისა ანბანი და, თუმცა ყურადღებით უსმენდნენ ხოლმე ყველაფერს, რასაც რევოლუციასა და ენიმალიზმის ისტორიაზე უყვებოდნენ (განსაკუთრებით ქლოუერისა სჯეროდათ, რომელიც თითქმის დედასავით უყვარდათ), ერთობ საეჭვოა, რომ რაიმე გაეგებოდათ ამ ამბებისა.

„ცხოველების ფერმა“ ახლა უფრო დოვლათიანი და უკეთ ორგანიზებული იყო. მას შეემატა ორი დიდი მინდორი, რომლებიც ნაპოლეონმა ფილქინგტონისაგან იყიდა. როგორც იქნა წარმატებით დამთავრდა წისქვილის მშენებლობა. გარდა ამისა, ცხოველებს უკვე საკუთარი საცხებელი და ბინიზმიდის ჰქონდათ. აშენდა ბევრი ახალი შენობა. უიმფერმა თავისთვის ეგლიც შეიძინა, ხოლო წისქვილი, რომელიც თავდაპირველად ელსადგურადაც იყო ჩაფიქრებული, მართალია ელექტროსადენის წყაროდ არ გამოდგა, მაგრამ მარცვლეულის საფრქვევად ხმარობდნენ და კარგ შემოსავალსაც იღებდნენ. „ელექტროენერჯის წყაროდ მეორე წისქვილი გადაიქცევა“, - გამოუცხადეს ცხოველებს. მისი გამალეული მშენებლობა დაწყებული იყო კიდევ, ხოლო იმ ფუფუნებაზე, რომელმაც სწოუბოლი ელაპარაკებოდა ოდესღაც ცხოველებს (განათებულ თავლაზე, ცხელ წყალზე, კვირაში სამჯერ დასვენებაზე), აღარც კი ოცნებობდა ვინმე. ნაპოლეონმა ასეთი იდეები ენიმალიზმის არსისათვის შეუფერებლად გამოაცხადა. „ჭეშმარიტი ბედნიერება მდგომარეობს ბევრ შრომასა და მოკრეძალეულ ყოფაში“.

ასეა თუ ისე, „ცხოველების ფერმა“ მდიდრელებოდა, თუმცა ეს გამდიდრება არანაირად არ შეხებია მის წევრებს, თუ, რა თქმა უნდა, ღორებსა და ძაღლებს არ მივიღებთ

მხედველობაში. შესაძლოა, ამის წყალობითაც იყოს, რომ ეს უკანასკნელი ასე მომრავლდნენ. თუმცა, ვერც იმას იცვოდი, რომ ისინი არაფერს აკეთებდნენ. „რესპუბლიკის ხელმძღვანელობა და ორგანიზაცია დაუსრულებელ შრომას მოითხოვს, - არ ბემრდებოდა ერთსა და იმავეს გამეორება სქეილერს, - ამ სამუშაოს უდიდესი ნაწილი ისეთი ხასიათისაა, რომ სხვა ცხოველები, თავიანთი უმეცრების გამო, ვერც მოაბამენ თავს. მაგალითად, - დასძენდა იგი, - დიდ ძალისხმევას მოითხოვს ისეთი რთული საქმეების მოგვარება, როგორიცაა ღოსიეს შედგენა, ოქმების წარმოება, მოხსენებითი ბარათების წერა. ამისათვის უზარმაზარი ფურცლები უნდა დაიფაროს მჭიდრო ნაწერით, ხოლო მათი შევსების შემდეგ თითოეული მათგანი ღუმელში უნდა დაიწვას. ამას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს რესპუბლიკის კეთილდღეობისათვის“, - დაასკვნიდა სქეილერი. უნდა აღინიშნოს, რომ დღემდე არც ღორები და არც ძაღლები არანაირ საკვებს არ აწარმოებდნენ, არა და, ბლომად კი იყვნენ და მადაც ყოველთვის კარგი ჰქონდათ.

დანარჩენი ცხოველები ძველებურად ცხოვრობდნენ, კვლავაც მშივრები იყვნენ, ჩალის საგებზე ეძინათ, ისევ წყაროს წყალს სვამდნენ, დღედაღამ შრომობდნენ, მამთარში სიცივე აწუხებდათ, მაფხულში - რწყილები. ზოგჯერ მოხუცები გონებას ძაბავდნენ, რათა გაეხსენებინათ რევოლუციის პირველი წლები, ჯოუნსი რომ გააძევეს, და შეედარებინათ, მაინც როდის იყო ცხოვრება უკეთესი, მაშინ თუ ახლა, მაგრამ არაფერი გამოსდიოდათ. ვერაფერს იხსენებდნენ და ამდენად ახლანდელ ცხოვრებასაც ვერაფერს ადარებდნენ, გარდა ციფრებით გავსებული სქეილერის დავთრებისა, რომელთა მიხედვითაც მათი ცხოვრება სულ უფრო და უფრო უმჯობესდებოდა. ასე რომ, ეს პრობლემა გადაუწყვეტელი რჩებოდათ; მით უმეტეს, რომ ასეთ რამეებზე საფიქრელად დროც არ ჰქონდათ. მხოლოდ ბენჯამენი ამგვიცებდა, რომ ახსოვდა თავისი ცხოვრების ყოველი წვრილმანი და რომ არაფერი არასდროს არ ყოფილა და არც შეიძლება იყოს ან ბევრად უკეთ, ან ბევრად უარასად. „შიმშილი, გაჭირვება და გულგაგეხილობა ცხოვრების უცვლელ კანონებს წარმოადგენდნენ“, - ამბობდა იგი.

და მაინც ცხოველები არასდროს კარგავდნენ იმედს. უფრო მეტიც, ერთი წამითაც არ დაუკარგავთ ღირსებისა და გამორჩეულობის შეგრძნება, რომ ცხოველების რესპუბლიკის მოქალაქეები არიან. მათი რესპუბლიკა ხომ ერთადერთი ადგილი იყო, რომლის ბაგონ-პაგრონებიც თვითონ ცხოველები იყვნენ. ყოველთვის როდესაც საზემო გასროლის

ხმა ესმოდათ და მწვანედ მოფრიალე ღრომას შეჰყურებდნენ, გული დაუშრეგელი სიამაყის გრძნობით ევსებოდათ; ასეთ ღროს ლაპარაკი წარსულის გმირულ დღეებზე ჩამოვარდებოდა ხოლმე. როგორ გააძევეს ჯოუნსი, როგორ დაიწერა შვიდი მცნება. იხსენებდნენ განთქმულ ბრძოლებს, იმას, თუ რა კრახით დასრულდა ეს ბრძოლები ადამიანებისათვის. ყველა ძველი იმედი ჯერ კიდევ ღვიოდა მათ გულში. ჯერ კიდევ სწამდათ, რომ ჯერ კიდევ იარსებებდა მეიჯერის მიერ ნაწინასწარმეგყველები ცხოველების რესპუბლიკა, რომლის მწვანე მინდორზე ვერცერთი ადამიანი ვერ ეღირსებოდა ფეხის დადგმას. ეს აუცილებლად იქნებოდა. შეიძლება დღეს და ხვალ არა, შეიძება თვითონ ვერ მოსწრებოდნენ ამას, მაგრამ ეს რომ ნამდვილად მოხდებოდა, ამაში ეჭვი არავისეპარებოდა. ეს კი არა, აქა-იქ „ინგლისის ცხოველებსაც“ წაიმღერებდნენ ხოლმე. ყოველ შემთხვევაში, ცოლნით - ყველამ იცოდა ეს ჰიმნი, თუმცა ხმამაღლა ვერ ბედავდნენ ემღერათ. კი, ნამდვილად მძიმე ცხოვრება ჰქონდათ და არც ერთს არ აუხდა ოცნება, მაგრამ სხვა ცხოველებს მაინც ხომ არ ჰგავდნენ. კი, ბაგონო, შიმშილობდნენ, ბევრს მუშაობდნენ, მაგრამ, ასეა თუ ისე, თუ მუშაობდნენ თავისთვის და არა სხვისთვის და არც ვალდებულნი იყვნენ, ადამიანთა მოდგმა ერჩინათ. ორფეხა არსებები მათში არ ერია და არავის მიმათავდნენ „ბაგონობით“, ყველა ცხოველი თანასწორუფლებიანი იყო.

ზაფხულის ერთ დილას სქუილერმა ცხვრებს უბრძანა, მას გაჰყოლოდნენ, და გაიყვანა ისინი კორდზე, სადაც ბლომად იყო ახლადამწვანებული არყის ხეები. ცხვრები, იქ სქუილერის ბეღამხედველობით მთელი დღე ფოთლებს შეექცეოდნენ. სქუილერი საღამოს დაბრუნდა შინ, ხოლო ცხვრებს უთხრა, იქვე დარჩენილიყვნენ, მით უმეტეს ამინდიც ხელს უწყობდა, თბილოდა. ასე გაგრძელდა ერთი კვირა. ამ ხნის განმავლობაში ცხვრები თვალთ არაის უნახავს, გარდა სქუილერისა, რომელიც თითქმის მთელ ღროს მათთან ერთად აგარებდა. ცხოველებს ეუბნებოდა, ახალ სიმღერას ვასწავლი ცხვრებს და ამისათვის მშვიდი პირობები მჭირდება.

ეს ამბავი ცხვრების დაბრუნებას დაემთხვა.

საამური საღამო იყო. ცხოველები საბუშაოდან სადგომისაკენ მიეშურებოდნენ, როცა ცხენის შეშინებული ჭიხვინი შემოესმათ. ისინი შედგნენ - ქლოუერის ხმას ჰგავდა. ჭიხვინი განმეორდა და ყველანი ეზოსკენ გავარდნენ. ეზოში უკანა ფეხებზე შემდგარი სეირნობდა ღორი, რომელსაც გაოგნებული ქლოუერი მისჩერებოდა. ეს ღორი სქუილერი გახლდათ.

მართალია იგი ცოცხალი მოუხერხებლად, თითქოს ამგვარ მდგომარეობაში სხეულის მიღვა უჭირსო, მაგრამ საკმაოდ მტკიცე ნაბიჯით გარს უვლიდა ეზოს. ერთი წუთიც არ გასულა, რომ სახლიდან მწკრივში ჩაწყობილი დანარჩენი ღორებიც გამოლაგდნენ. ყველა უკანა ფეხებზე იდგა! ზოგს საკმაოდ ადვილადგამოსდიოდა ეს, ზოგს უფრო უჭირდა. ზოგმა ოდნავ წაიფორთხილა კიდეც და, ალბათ, ერჩინათ, ჯერ ხელჯოხი ეხმარათ, მაგრამ არსებითად ღორები წარმატებით ართმევდნენ თავს სირთულეს. უცებ ძაღლებმა აგებეს ყეფა, შავმა მამამა დაიყვილა და სახლიდან წელში მეფურად გამართული თავად იგი - ნაპოლეონი - გამობრძანდა. ფლოქვში მათრახმომარჯვებულმა მედიდურად მიმოავლო თვალი იქაურობას. იგი ძაღლებით იყო გარშემორტყმული.

სამარისებული სიჩუმე იდგა. გაოგნებული, შეძრწუნებული ცხოველები ერთად შექუჩულიყვნენ. თითქოს თავზე ცა ჩამოემხოთო, გულშემოყრულნი მისჩერებოდნენ ორ ფეხზე მოსეირნე ღორებს.

როგორც კი პირველმა ელდამ გადაუარათ, მიუხედავად შიშისა და წლების განმავლობაში გამოძუშავებული ჩვევისა, არაფერზე გამოეთქვათ უკმაყოფილება და თავიანთი აზრი, ცხოველები პროტესტის გამოხატვის ჟინმა შეიპყრო. მაგრამ ზუსტად ამ დროს ცხვრებმა იბღაველეს: „ოთხი ფეხი კარგია, ორი - უკეთესი!“ ბღავილმა ხუთ წუთს გასცანა, ხოლო როდესაც ცხვრები ჩაჩუმდნენ, რაიმეს თქმას უკვე აზრი აღარ ჰქონდა, ვინაიდან უკვე ამასობაში ღორებიც გაუჩინარდნენ.

ბენჯამენმა იგრძნო, როგორ შეეხო ვიღაც ღრუნჩით. მოიხედა და ქლოუერი დაინახა, რომლის ბებერ თვალებს მთლიანად გადაჰკროდა ლიბრი. მან ფრთხილად მოჰქანა ბენჯამენს ფაფარზე და ბოსლისკენ წაიყვანა. ერთი-ორი წუთი ისინი გაშტერებული მისჩერებოდნენ ბოსლის გაფისულ კედელს.

„სულ ვეღარ ვხედავ, - სთქვა ბოლოს ქლოუერმა - არა, როდესაც კარგად ვხედავდით, არც მაშინ მეხერხებოდა კითხვა, მაგრამ რატომღაც ჩემი ბრუგიანი თვალებით მეჩვენება, რომ კედელი სხვანაირად გამოიყურება... ადგილზე ყველა წარწერა, ბენჯამენ?“

ცხოვრებაში ერთადერთხელ ბენჯამენმა დაარღვია წესი და ქლოუერის წარწერა წაიკითხა. მხოლოდ ერთი მცნებალა იყო დარჩენილი კედელზე:

„ყველა ცხოველი თანასწორია, მაგრამ ზოგიერთი უფრო თანასწორია“.

ამის შემდეგ აღარავის გაჰკვირვებია, მეორე ღღეს ღორები სამუშაოზე წვეპლებით რომ გამოცხადდნენ სამეთვალყურეოდ. აღარც ის გაჰკვირვებიათ, რომ მათ რადიომიმღებები შეიძინეს, რომ გელეფონის გაყვანას აპირებდნენ და რომ „ჯონ ბული“, „თიბითი“ და „დეილი მირორი“ გამოიწერეს. აღარს იმას გამოუწვევია გაცემა, რომ ბაღში პირშუ ჩიბუხგაჩრილი ნაპოლეონი იხილეს და რომ ღორებმა ბ-ნი ჯოუნსის კარადიდან ტანსაცმელი გადმოიღეს და მოირგეს. ნაპოლეონი შავ პიკაკში, ცყავის გამაშებსა და ბრიჯებში გამოეწყო, ხოლო მისი გულისწორს ქ-ნი ჯოუნსის სიფრიფანა აბრეშუმისაგან შეკერილი გამოსასვლელი კაბა ეცვა.

ერთი კვირა არ გასულა, რომ ემოსთან რამდენიმე ეგლი გაჩერდა, საიდანაც მეზობელი ფერმერები გადმობრძანდნენ. დელეგაცია ნაპოლეონის მიერ გახლდათ მოწვეული „ცხოველების ფერმის“ დასათვალიერებლად. ფერმერებმა ყოველი კუთხე-კუნჭული მოიარეს, გულდასმით დაათვალიერეს ყველაფერი და აღფრთოვანებულები დარჩნენ ნანახით. განსაკუთრებული აღგაცემა წისქვილმა გამოიწვია. სტუმრებმა ცხოველები იმ დროს მონახულეს, როდესაც ეს უკანასკნელი ბოსგანს მარგლავდნენ. თავჩაღუნული ბეჯითად მუშაობდნენ და ვეღარ გარკვეულიყვნენ, ვისი უფრო უნდა შინებოდათ, - ღორებისა თუ სტუმრად მოსული ადამიანების.

საღამოს ღორების სახლიდან ხორხოცისა და სიმღერის ხმა ისოდა. ამ ღრიანცელმა უცნაური ინტერესი აღუძრა ცხოველებს; ნეგა რა ხდებამისეთი, რომ ცხოველები და ადამიანები ერთმანეთს თანაბარ პირობებში ხვდებიანო. ჩუმად გამოვიდნენ სადგომებიდან და სახლს მიეპარნენ. ბაღთან ერთი წამით შეყოვნდნენ. ვერავინ ბედავდა ჭიშკარში შესვლას. ბოლოს ქლოუერმა ითავა და პირველმა გადადგა ნაბიჯი. დანარჩენებიც შეჰყვნენ და ფეხაკრეფით მიაღწენ სასტუმრო ოთახის ფანჯარებს. ოთახში გრძელი მაგიდის ირგვლივ ექვსი ფერმერი და ექვსი ყველაზე გამოჩენილი ღორი იჯდა, ხოლო თავად ნაპოლეონს სუფრის თავში გამორჩეული ადგილი ეკავა. ღორებს, როგორც ემჩნეოდათ, სულ აღარ უჭირდათ სკამებზე ჯდომა. საზოგადოება კარგის თამაშით იყო გართული. მაგრამ ღროებით, უთუოდ სადღეგრძელოს წარმოსათქმელად, თამაში შეწყვიტეს. დიდი გრაფინი ჩამოაგარეს და გოლჩები შეავსეს. ფანჯრიდან მომზირალი გაოგნებული სახეები, რა თქმა უნდა, არავის შეუძნევიან. გოლჩით ხელში ფილქინგტონი წამოდგა. ვიდრე სასმისს შეავსებდა, ერთი-ორი სიგყვა სურდა ეთქვა ზოგიერთ საკითხზე.

„მე, ისევე, როგორც დარწმუნებული ვარ, ყველა აქ დამსწრეს, უბამაზარ კმაყოფილებას მანიჭებს, რომ დასრულდა უნდობლობისა და გაუგებრობის ხანგრძლივი პერიოდი. იყო დრო, როდესაც მეზობლად მცხოვრები ადამიანები (ამ შემთხვევაში ჩემზე არ არის ლაარაკი და არც არავისზე აქ დამსწრეთაგან) მგრულად თუ არა, ყოველ შემთხვევაში, ნდობის გარეშე უყურებდნენ „ცხოველების ფერმის“ ღრმადპატივცემულ მესვეურებს. ბევრი შეცდომა იქნა დაშვებული... ბევრი უბედური შემთხვევაც კი მოხდა. ხალხს მიაჩნდა, რომ დაუშვებელია, არანორმალურია, რომ ქვეყანას მართავდნენ, ეპატრონებოდნენ ღორები და რომ ეს სახიფათო გავლენას მოახდენდა სხვა ფერმერების ცხოველებზე. ვიდრე საკითხს შეისწავლიდა, ბევრ ფერმერს მიაჩნდა, რომ ასეთ ქვეყანაში უკანონობა და განუკითხაობა უნდა სუფევდესო. ადამიანები ნერვიულობდნენ, შიშობდნენ, რომ ეს თავაშვებულობა ცუდ გავლენას მოახდენდა არა მაგო მათ ცხოველებზე, არამეს მსახურებზეც კი. მაგრამ სადღეისოდ, უნდა ვაღიაროთ, ეს ეჭვი გაიფანტა. ამჟამად ჩვენ მოვინახულეთ „ცხოველების ფერმა“, დაგათვალიერეთ ყოველი კუთხე, ყოველი კუნჭული და რა ვიხილეთ? მეურნეობაში არსებული ყველაზე მოწინავე მეთოდები, რომ არაფერი ვთქვათ ისეთ დისციპლინასა და წესრიგზე, რომელიც სანიმუშო უნდა იყოს ნებისმიერი ფერმერისათვის. მე მგონი, არ შევცდები, თუ იმასაც აღვნიშნავ, რომ ცხოველები აქ გაცილებით მეგს მუშაობენ და გაცილებით ნაკლებს ჭამენ, ვიდრე ჩვენში. მერწმუნეთ, ბაგონებო, ვეცდებით, აქ ნანახი რაც შეიძლება სწრაფად დავენერგოთ ჩვენთან“.

დასასრულს, ბ-ნმა ფილქინგტონმა კიდევ ერთხელ გაუსვა ხაზი მეგობრულ ურთიერთობას, რომელიც უკვე არსებობს და უნდა არსებობდეს კიდევ „ცხოველების ფერმასა“ და დანარჩენ ფერმებს შორის. „ბოლოს და ბოლოს, ღორებსა და ადამიანებს შორის არასოდეს არ ყოფილა და არც იქნება რაიმე სერიოზული დაპირისპირება. ისინი უნდა ებრძოლონ საერთო გასაჭირს. განა შრომის საკითხი ყველგან ერთნაირად საჭირობოროტო არ არის?“ - აქ ბ-ნი ფილქინგტონი ოდნავ შეყოვნდა და სახეზე ეშმაკური ღიმილი აუთამაშდა. საზოგადოება მიხვდა, რომ მას რაღაც გონებამახვილური ამრი ჰქონდა გასამიარებელი. მან კაგა ხანს ხმა ვერ ამოიღო, რადგან სიცილს ვერ იკავებდა. დაბაბი, რომელიც უამრავი ნაკეცისაგან შედგებოდა, ერთთავად გასწითლებოდა. ბოლოს, როგორც იქნა, წარმოსთქვა: „ბაგონებო, თქვენ მდაბიო ცხოველების პრობლემა გაქვთ გადასაჭრელი, ჩვენ - დაბალი კლასების საკითხი გვაქვს მოსაგვარებელი!“ ასეთმა ენამახვილობამ საზოგადოების ხარისხი

გამოიწვია. ბ-ნმა ფილქინგტონმა კიდევ ერთხელ მიულოცა ღორებს მიღწევები. შეუქო მათ ცხოველებისათვის დაწესებული შემზღვეული ულუფა, გამრდილი სამუშაო დღე და, რაც მთავარია, ის მკაცრი დისციპლინა, რაც უდავოდ ღორების პრინციპულობის შედეგი იყო. დასასრულს ბ-ნმა ფილქინგტონმა თქვა: „ახლა კი, ბაგონებო, ყველას გთხოვთ ფეხზე ავდგეთ და გოლჩები პირთამდე შევავსოთ. ბაგონებო, მე მინდა ერთი სადღეგრძელო ვთქვა: გაუმარჯოს „ცხოველების ფერმა“. გაუმარჯოს მის შემდგომ აყვავებას!“ სამოგადოება გულხურმვალედ, ფეხების ბაკუნით შეხვდა შემოთავაზებულ სადღეგრძელოს. ნაპოლეონი იმდენად სავსე იყო მაღლიერების გრძნობით, რომ წამოდგა და ფილქინგტონთან მივიდა ჭიქის მისაჭახუნებლად. როდესაც სამოგადოება ცოგათი დაშოშმინდა, ნაპოლეონმა, რომელიც არ დამჯდარა, გამოაცხადა, რომ მასაც ჰქონდა ორიოდ სიგყვა სათქმელი. ნაპოლეონის ყველა სხვა გამოსვლის მსგავსად, ეს სიგყვაც მოკლე და საქმიანი იყო. მან თქვა, რომ ისიც ბედნიერად გრძნობდა თავს, რომ როგორც იქნა დასრულდა უნდობლობის პერიოდი. ძალიან დიდხანს არ ცხრებოდა ბოროტი ხმები, რომლებსაც, მისი ვარაუდით (მას მოეპოვება საამისო საბუთები) განზრახ ავრცელებდნენ მტრები, რომ თითქოს მისსა და მისი კოლეგების მსოფლმხედველობაში არის რაღაც დამანგრეველი და რევოლუციური კი, რომ თითქოს ისინი აჯანყებისაკენ მოუწოდებდნენ მეზობელი ფერმებისცხოველებს. ამაზე მეტი სიცრუე წარმოუდგენელია! მათი ერთადერთი მიზანი იყო და არის მშვიდობიანი თანაარსებობა და ნორმალური საქმიანი კონტაქტები ყველასთან. „ცხოველების ფერმა“, რომლის მართვა-გამგებლობის პაგივი მას ხვდა წილად, ერთობლივი წამოწყებაა. დოკუმენტებში ფერმის საკუთრების შესახებ ფერმის ყველა წევრ ღორის თანასწორუფებიანობაზეა მითითებული“.

„რა თქმა უნდა, - განაგრძობდა ნაპოლეონი, - ძველი ეჭვები წარსულს ჩაბარდა, მაგრამ ურთიერთობის განსამტკიცებლად ფერმის ცხოვრების წესებში მრავალი ცვლილება შევიტანეთ. მაგალითად, აქამდე არსებობდა სულებური ჩვევა - ცხოველები ერთმანეთს მიმართავდნენ „ამხანაგოთი“. ეს აიკრძალა. კიდევ ერთი, ასეთივე უამრო წესი არსებობდა, რომლის წარმოშობაც გაურკვეველია, - ყოველ კვირას ცხოველებს ევალებოდათ მეიჯერის თავის ქალის წინ მარშირება. ეს წესიც გაუქმდა. პოსტამენტებზე ლურსმნებით მიჭედებული თავის ქალა მიწაში იქნა ჩაფლული, იქვე, ბადის ბოლოში. სტუმრებმა ალბათ შეამჩნიეს ფლაგშტოკზე მოფრიალე მწვანე დროშა. თუ ასეა, შესაძლოა, იმასაც მიაქციეს ყურადღება,

რომ დროშაზე აღარ არის რქებისა და ჩლიქების გამოსახულება. ამიერიდან ეს უბრალოდ მწვანე დროშა იქნება. ხოლო ბ-ნი ფილქინგტონის ბრწყინვალე და ჭეშმარიტად კეთილმემობლურ სიგყვასთან დაკავშირებით მას მხოლოდ ერთი შენიშვნა აქვს. ბ-ნმა ფილქინგტონმა რამდენჯერმე ახსენა „ცხოველების ფერმა“. რასაკვირველია, ბ-ნმა ფილქინგტონმა არ იცოდა, ანდა საიდან უნდა სცოდნოდა, როდესაც იგი, ნაპოლეონი, პირველად ახლა აცხადებდა ამას, რომ სახელწოდება „ცხოველების ფერმა“ გაუქმებულია და ამიერიდან აქაურობას უბრუნდება თავდაპირველი და უფრო მართებული სახელი „მამული“.

„ბატონებო, - თქვა დასასრულს ნაპოლეონმა - მე გგავაზობთ იმავე სადღეგრძელოს, ოღონდ ცოგათი სახემეცვლილს. შევავსოთ, მეგობრებო, და გაუმარჯოს „მამულის“ აყვავებას!“

ამ სადღეგრძელოსაც ისევე გულმხურვალედ შეხვდა სამოგადოება, როგორითაც წინას და სასმისებიც ბოლომდე დაიცალა. მაგრამ ცხოველებს, რომლებიც გარედან აღევნებდნენ თვალყურს ყოველივეს, უცებ მოეჩვენათ, რომ ოთახში უცნაური რამ ხდებოდა. რაღაც ემართებოდათ ღორებს. სახეები ხან უქრებოდათ, ხან მთლიანად ეცვლებოდათ, ქლოუერი ხან ერთს მისჩერებოდა, ხან მეორეს და ხედავდა, როგორ უჩნდებოდა რომელიღაც ღორს უცებ ხუთი ნიკაპი, რომელიღაცას ოთხი... ვიღაცას სამი. შემდეგ ეს ყველაფერი ისევე ქრებოდა, იშლებოდა და თავიდან ჩნდებოდა.

ამასობაში აპლოდისმენტები ჩაცხრა, კომპანიამ შეწყვეტილი კარგის თამაში განაახლა და ცხოველებიც ფეხაკრეფით გაეცალნენ იქაურობას. მაგრამ ოციოდე ნაბიჯის გაღაც ვერ მოასწორეს, რომ სახლიდან ხმამაღალი ყვირილი მოისმა. ცხოველები ადგილზე გაშემდნენ და მერე უკანვე გაიქცნენ ფანჯრებისაკენ. ღიას, ოთახში საშინელი აყალ-მაყალი ამგყდარიყო. ღრიალებდა ყველა, ღორებიც, ადამიანებიც, ერთმანეთს ეჭევიან მზერას ესროდნენ, მაგიდას მუშტებს ურგყამდნენ. ზოგი გაშმაგებული იმუქრებოდა, ზოგიც თავს იმართლებდა. აურზაური იმან გამოიწვია, რომ ნაპოლეონიცა და ფილქინგტონიც ერთსა და იმავე კარგს - ყვავის გუმს - ჩამოვიდნენ.

თორმეტივე ერთად ერთ ხმაზე ღრიალებდა. ახლა კი მიხვდნენ ცხოველები, რა ემართებოდათ ღორებს, რაგომ ეცვლებოდათ სახეები. ფანჯარასთან გაყუჩებულები ხან ღორებს აკვირდებოდნენ, ხან - ადამიანებს და ვეღარ არკვევდნენ, ვინ ვინ იყო, რომელი იყო ღორი და რომელი - ადამიანი.

ნომბრეი 1943 - თებერვალი 1944.